

Ilustrirani časopis Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ za kulturu življenja

Godina 1
prosinac 2014.
broj 1.

REVVIJA DUŽIJANCA

cijena 300 dinara

REVIJA
DUŽIJANCA

REVIJA DUŽIJANCA 1/2014.
Časopis Udruge bunjevačkih Hrvata
DUŽIJANCA za kulturu življenja

Nakladnik
UBH DUŽIJANCA
Beogradski put 52, Subotica

Za nakladnika
Dr.sc. Andrija Anišić

Glavni urednik
Lazo Vojnić Hajduk

Uredništvo
Marinko Piuković, Zvonimir Perušić,
Lazo Vojnić Hajduk, dr.sc. Andrija Anišić

Urednik Fotografije
Marinko Piuković,
Zoran Vukmanov Šimokov

Suradnici
Stjepan Beretić, Ivica Ivanković Radak,
Jelena Piuković, Ljuiljana Dulić, Senka
Davčik,
Lajčo Skenderović, Nikola Perušić, Alojzije
Stantić,
Vera Erl, Stevan Mačković, Nedeljka
Šarčević,

Lektorica

Kompjutorska obrada
Printex

Subotica 2014

UVODNA RIJEČ

Ove dvije-tri posljednje godine ostat će zapamćene po nekoliko velikih događaja vezanih uz Dužijancu, svetkovinu završetka žetve kod bunjevačkih Hrvata.

Prvi od tih događaja zasigurno je proslava stote obljetnice Dužijance.

Hrvatska manjinska zajednica u proteklom se razdoblju nije baš najbolje snašla u potvrdi svog nacionalnog identiteta, pa zato ističemo i događaj osnutka nove udruge Dužijanica, koja je plod dugogodišnjeg promišljanja i želje potvrditi samobitnost bunjevačkih Hrvata. Osnutak se dogodio ove godine. Po osnutku nove udruge njeni su osnivači postali bogatiji i samosvjesniji, pripala im je čast čuvati i njegovati veliko stogodišnje blago našega naroda, blago utkano po običaju i tradiciji u neprolaznost naše zajednice.

Ovo je vrijeme svakako obilježilo i tiskanje nekoliko vrlo značajnih knjiga o Dužijanci, autora Laze Vojnića Hajduka, Alojzija Stantića, Marinka Piukovića, Nace Zelića i Stjepana Beretića.

Počeli smo se pitati – mora li poslušnost baš uvijek biti vrlina?

U ovom vremenu čuje se javni govor o retrogradnim potezima dosadašnje i buduće vodeće garniture zajednice bunjevačkih Hrvata.

Pojavljuju se oni koji dobro misle kako uvijek i zauvijek pripadaju onima neposlušnima, onima koji tragaju za prostorima slobode zdravog razuma.

Događa se nešto što ulijeva nadu i optimizam za promjene u pozitivnom smjeru.

Sa strahopoštovanjem i odgovorno prilazimo novoj zadaći. Pozitivna energija i ljubav prema svom narodu daje nam snagu i elan poduzimati korake koji će, nadamo se, približiti i našu zajednicu društvu onih zajednica koje žive punim životom.

Dužijanica jest i udruga i naša tradicija, i neizmerno kulturno bogatstvo. Dužijanica jest sadržaj i ostvarenje, cilj i rezultat rada ljudi okupljenih oko istoimene udruge.

Ova Revija je kolaudacija Dužijanci, našoj tradiciji, našem kulturnom bogatstvu.

U Reviji, koja će izlaziti dva puta godišnje, očekujemo suradnju sa svima koji žele dati svoj doprinos u kulturi, kao najznačajnijoj aktivnosti

zajednice bunjevačkih Hrvata. U odabiru suradnika nema ključa koji bi mogao zatvoriti vrata svrsishodnoj i dobronamjernoj poruci. Želimo javno govoriti o svim interesnim sferama u našoj zajednici, a poglavito o kulturi.

Revija želi imati ulogu tzv. medija trećeg sektora, a ta uloga, pokraj informativne i obrazovne, podrazumijeva isticati važnost stvarnosti u službi zajednice ostvarivanjem kohezije i gradnjom vrijednosnih kriterija u zajednici. Upravo iz tih razloga želimo ući u borbu za vidljivost i prisutnost, naspram drugih medija u našoj zajednici za koje bi se moglo reći kako njihova uloga nije na razini potrebnoga, a njihov prikaz kulturnog života je udaranje u praporce palanačke.

Čitajte našu Reviju, i ako želite nešto javno poručiti svim članovima zajednice, ili javno raspraviti određene teme, u Reviji imate mjesta u nekoliko tematskih cjelina: 1. Tema broja, 2. Intervju, 3. Dužijanica na sjeveru Bačke, 4. Duhovno stvaralaštvo, spisateljski izričaj, povijesna i druga istraživanja, likovna umjetnost, 5. Muzeologija, 6. Pabirci iz povijesti etnoizbora, 7. Suptilna ljepota bunjevačke narodne nošnje, 8. Tribina, opažanja, komentari rasprave, 9. Iz tiska, 10. Leksikon Dužijance.

Opredijelite se gdje želite dati svoj doprinos. Pišite, predlažite i poručujte.

Glavni urednik

KAZA

UVODNA RIJEČ

Lazo Vojnić Hajduk 3

TEMA BROJA

dr. sc. Andrija Anišić

Dužijanca iz obitelji do crkve, iz crkve do naroda i za narod 6

Lazo Vojnić Hajduk

Zašto smo šutjeli 10

INTERVJU

mr. sc. Vera Erl

Šokačka grana i Dužijanca imaju što naučiti jedni od drugih 12

TEMA BROJA II.

Lazo Vojnić Hajduk

Nastaviti projekt u izvornom i autohtonom obliku 16

INTERVJU II.

dr. sc. Ivica Ivanković Radak

Puno energije gubimo na unutarnje prijepore 18

TEMA BROJA III.

Zvonimir Perušić

Lov u spremniku mutne vode 22

Osnivačka skupština UBH Dužijanca.24

DUŽIJANCA NA SJEVERU BAČKE

Blagoslov žita 26

Priskakanje vatre 28

Smotra dječjeg folklora Dužijanca 30

„Vridna reduša“ na prvom mjestu .. 32

Otkazano „Takmičenje risara“ 33

Seoske Dužijance – Žednik, Bajmok, Tavankut, Mala Bosna, Đurđin, Ljutovo 36-41

DUHOVNO STVARALAŠTVO – ISTRAŽIVANJA

DR. SC. Andrija Anišić

Spoj glazbe i književnosti, napose poezije 42

dr. sc. Ivica Radak

Poruka zajedništva 44

Stjepan Beretić

Životni put Albe Vidakovića 45

Jasna Ivančić

Neosporni obiteljski mezimac 50

dr. sc. Milana Černelić

Više od stoljeća neprekinuto trajanje javne manifestacije 54

prof. dr. sc. Branko Ćupurdija

Put ka celovitosti Dužijance 56

Naco Zelić

Bogat program priredaba 58

Lazo Vojnić Hajduk

Dužijanca – zahvala Bogu, ali i pohvala čovjeku 60

LO

DUŽIJANCA U PISANOJ RIJEČI

Do sada objavljene knjige 62

RECENZIJE

mr. sc. Vera Erl

Politička povijest Hrvata Bunjevaca pisana s periferije 64

SREDIŠNJA PROSLAVA DUŽIJANCE

Dužijanca je znak hrvatskog i katoličkog indentiteta 70

„Subotica bila“ opet slavi Dužijancu.....80

MUZEALIJA

Lazo Vojnić Hajduk

Virtualni muzej 84

NOVA MANIFESTACIJA

Natjecanje u kuhanju tarane 88

Ekspoziti, stari alati, etno proizvodi

Izložba rukotvorina 89

IZ TISKA

Lazo Vojnić Hajduk

Što je za nas Dužijanca 90

Grgo Bačlija

Opaske na tekst Nace Zelića o “Dužijanci” objavljen u “Klasju naše ravni” 92

Stevan Mačković

O počecima Dužijance i Katoličkog divojačkog društva 94

TRIBINA, OPAŽANJA, KOMENTARI, RASPRAVE

Zvonimir Perušić

Podmazivanje ugojenih, lijenih gusaka .. 96

Lajčo Skenderović

Kompleks siromaštva bunjevačkih Hrvata 98

Zvonimir Perušić

Konstitutivna sjednica HNV-a: Blamaža već na početku 101

Lazo Vojnić Hajduk

Rezultati ne dolaze sami, njima treba ići u susret 102

SUPTILNA LJEPOTA BUNJEVAČKE NOŠNJE

Marinko Piuković

Profinjeno-tankoćutna ljepota narodne nošnje bunjevačkih Hrvata 104

ETNO PABIRCI

Alojzije Stantić

Lancoška i gazdačka obiteljska Dužijanca 108

LEKSIKON DUŽIJANCE

Alojzije Stantić

Riči i izrazi u Dužijanci 110

**Udruga bunjevačkih Hrvata
„Dužijanca“ – nadogradnja jedne
povijesti**

DUŽIJANCA IZ OBITELJI DO CRKVE, IZ CRKVE DO NARODA I ZA NAROD

Mi radimo Bogu na slavu i na radost i dobrobit hrvatskog naroda, ali i na radost svih naroda koji s nama žive i koji rado dolaze na naše manifestacije. Želimo i dalje s Božjom pomoći tako raditi i sve više i sve dublje očitovati da je Dužijanca koju mi organiziramo doista zahvala Bogu i pohvala čovjeku.

Piše: dr. sc. Andrija Anišić

Svaka održana Dužijanca ušla je u povijest bunjevačkih Hrvata i u povijest Katoličke crkve u Bačkoj. Ipak, u stogodišnjoj povijesti Dužijance zabilježene su neke godine kao posebne. Budući da Obiteljskim dužijancama zbog nedostatka pisanog i bilo kakvog drugog materijala ne brojimo godine, godina 1911. ubilježena je svakako kao najznačajnija godina. Naime, zapisano je da je tada održana prva dužijanica u Crkvi i to u crkvi sv. Roka u Subotici. Svakako su značajne i tzv. jubilarne godine, odnosno 25., 50., 75. i 100. obljetnica Dužijance. Značajna je, iako su različita mišljenja o njezinom vrednovanju i godina 1968. Tada je skupina intelektualaca i zaljubljenika u bunjevačke narodne običaje iz redova bunjevačkih Hrvata izvela, uz veliko oduševljenje mnoštva

naroda, jedan dio Dužijance na ulice našega grada. Učiniti tako nešto u vrijeme komunističkog režima bio je pravi podvig. Ta dužijanica je nazvana kasnije javna ili gradska dužijanica, za razliku od crkvene Dužijance koja je održavana i u vrijeme komunizma. No, poznato je da je zbog „Hrvatskog proljeća“ takvoj Dužijanci brzo došao kraj. Ostala je i dalje tzv. gradska Dužijanica, ali to više nije naličilo na onu veličanstvenu manifestaciju koja je održana 1968. godine.

Zlatnim slovima u povijesti Dužijance ubilježena je i godina 1993. Tada je, zbog spleta sretnih okolnosti, uslijed demokratskih promjena u našoj zemlji, iako u teškim godinama Domovinskoga rata, došlo do ujedinjenja tzv. crkvene i gradske Dužijance u

Oduprli se pritiscima "naših": sa osnivačke skupštine udruge

jedinstvenu manifestaciju s brojnim duhovno-kulturno-narodnim sadržajima.

I tako smo stigli do ove godine, godine Gospodnje 2014. Nakon nemilih događaja i pokušaja nasilnog preuzimanja organizacije Dužijance od strane DSHV-a i HNV-a, osnovali su dugogodišnji organizatori i zaljubljenici u našu Dužijancu, „specijaliziranu“ udruhu za Dužijancu. Nazvali smo je Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“.

Organiziranje ovogodišnje Dužijance pratili su neviđeni pritisci na vodstvo nove udruge da se ipak provede u djelo odluka Skupštine Grada Subotice da će HNV predlagati 29 imena Organizacijskog odbora koji će imenovati gradonačelnik Subotice. Sve takve pokušaje smo odbili i u dogovoru s gradonačelnikom i upravom Grada Subotice naša udruha je ove godine prvi put organizirala Dužijancu. Nakon što nam je Grad odobrio sredstva i donio odluku da će novac prebaciti na račun naše udruge prestali su i napadi „naših“ glede 29 imena Organizacijskog odbora. I sad, nakon svega, kao predsjednik Udruge mogu reći da Dužijancu nikada nismo organizirali mirnije i složnije. Uvjeren sam također da su svi oni koji su su radili u organizaciji ovogodišnje Dužijance, radili s ljubavlju.

Nažalost, ove godine imali smo i izvanredne okolnosti kao što je kiša koja nas je prisilila da otkazemo „Takmičenje risara“ kao jednu od najvažnijih manifestacija Dužijance. Isto tako smo zbog tragičnog i mučnog ubojstva naše sugrađanke Tijane Jurić morali otkazati „Tamburašku večer“, koja je vrlo značajna i subotičkoj publici draga manifestacija. Samim tim smo morali pomjeriti s petka na subotu predstavljanje bandaša i bandašica i izbor njihovih pratitelja. Ni te nesretne okolnosti nisu poremetile središnju proslavu Dužijance koja bila u subotu i nedjelju. Središnja proslava je, uvjeren sam da smijem to reći, bila jednostavno veličanstvena. Toga dana svi u našoj udruzi bili smo vrlo ponosni i opušteni, radosni i zahvalni Bogu što smo prvu Dužijancu u našoj organizaciji doveli tako lijepo kraju.

Zahvalan sam Bogu na obilnom blagoslovu i milostima kojima je obasuo našu ovogodišnju Dužijancu. Zahvalan sam direktoru naše Udruge Marinku Piukoviću i potpredsjedniku Lazi Vojnić Hajduku koji su više nego ja, ali ipak u zajedništvu sa mnom, radili puno, naporno i s ljubavlju u organizaciji ovogodišnje Dužijance u divnom zajedništvu sa svim vrijednim članovima koji su činili mons. Stjepan Beretić, Marinko Prčić, Pavle Kujundžić, Ljiljana Dulić,

Marija Kujundžić, Ivan Piuković i Vlatko Vojnić Purčar. Zahvalan sam i brojnim drugim našim marnim suradnicima koji su radili u raznim timovima u organizaciji i izvedbi različitih manifestacija Dužijance. Zahvalan sam župnicima okolnih naselja koji su s nama potpisali Sporazum o suradnji te su na taj način formalno i stvarno podržali novi način organizacije Dužijance. Zahvalan sam i svim drugim udrugama koje su nas podržale i koje su se uključile svojim programima u proslavu ovogodišnje Dužijance. Zahvaljujem HKC „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, HKPD „Matija Gubec“ iz Tavankuta, Katoličkom društvu za kulturu povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ iz Subotice. Nažalost, nismo dobili podršku u vidu sklapanja Sporazuma od Hrvatskog nacionalnog vijeća.

Hvala svima koji su financijski podržali organizaciju ovogodišnje Dužijance. Bez te pomoći sve bi išlo puno teže.

Hvala i svima koji su sudjelovali i uključili se u manifestacije ovogodišnje Dužijance. Nijedna predstava, nijedna priredba, nijedna misa zahvalnica Dužijance ne bi imala smisla bez naroda. Mi radimo

Bogu na slavu i na radost i dobrobit hrvatskog naroda, ali i na radost svih naroda koji s nama žive i koji rado dolaze na naše manifestacije. Želimo i dalje s Božjom pomoći tako raditi i sve više i sve dublje očitovati da je Dužijanca koju mi organiziramo doista zahvala Bogu i pohvala čovjeku. Volio bih kad bi svi usvojili takav pogled na Dužijancu, jer on odgovara izvornoj istini o Dužijanci koja u našem narodu postoji i traje već stoljećima.

Prvi broj revije „Dužijanca“ je „šlag na tortu“ ili „kruna na glavu“ ovoga što smo ove godine radili. Ova revija je dar svim ljubiteljima naše Dužijance. Uvjeren sam da ćete je radosno uzeti u ruke, puno puta pregledati, pogledati slike, tražiti sebe na njima, pročitati objavljene tekstove i onda je brižno čuvati za buduća pokoljenja. Doista, ova revija želi biti svjedočanstvo o prošlosti i sadašnjosti Dužijance, ali i zalag njezine budućnosti. Želimo da ona svima pomogne u kulturi življenja i njegovanja naših običaja i da doprinese napretku našeg cjelokupnog bića i žića i bude jedan izraz našeg nacionalnog i vjernihog identiteta. ■

Izvršno povjerenstvo Udruge bunevačkih Hrvata "Dužijanca"

ZAŠTO SMO

Intimno, neki će se ljudi osjećati postićeno i osramoćeno, no ni glas srca, ni glas razuma neće provaliti preko njihovih usta

ŠUTJELI?

Možemo šutjeti kao ribe, možemo šutjeti kao kurve, možemo šutjeti i gledati. Šutnja može biti medijska, i izborna, možemo se šutnjom i braniti pred sudom, no nijedna od tih šutnji nije stekla status nacionalne discipline kao što je postigla famozna šutnja bunjevačkih Hrvata

Piše: Lazo Vojnić Hajduk

U najširem smislu, značenje riječi šutnja je kada se ne govori. Šutnja, naravno, može biti i smišljeno usetezanje od izricanja mišljenja, pa i više od toga, ona je nijemi otpor, prešućivanje, ignoriranje. Postoji i neugodna šutnja, koja obične ljude pogađa zato što osjećaju kako bi nešto ipak trebalo poduzeti, da ne bi sve trebalo prešutjeti unedogled, da bi konačno trebalo progovoriti, lupiti šakom o stol i reći da je toga dosta. No ipak, strah, vječna zabrinutost za egzistenciju, koja uvijek ovisi o istom bijedniku, začepit će mnoga usta i nastupit će posvemašnja šutnja.

Intimno, neki će se ljudi osjećati postićeno i osramoćeno, no ni glas srca, ni glas razuma neće provaliti preko njihovih usta. Takve obično i najčešće bježe glas kao šute kao kurve, da se ponašaju jedno, da se ne žele izjasniti u delikatnoj situaciji, da su izvan događaja kad se od njih očekuje odlučna riječ.

U nekim dijelovima Europe demokracija je nepoznanica

Neki će možda sramežljivo parirati izrekom – šutnja je zlato, ili se zakriliti onom starom svetopisamskom izrekom iz starozavjetne Biblije: „sve ima svoje doba i svaki posao pod nebom svoje vrijeme (3)... vrijeme šutnje i vrijeme govorenja (7).“ (Prop. 3,7)

Možemo šutjeti kao ribe, možemo šutjeti kao kurve, možemo šutjeti i gledati. Šutnja može biti medijska, i izborna, možemo se šutnjom i braniti pred sudom, no nijedna od tih šutnji nije stekla status nacionalne discipline kao što je postigla famozna šutnja bunjevačkih Hrvata.

Šutimo mi već duži period, od davnina, a počeli smo još krajem 19. stoljeća. Šutnja nije uvijek zlato. Devedesetih godina XX. stoljeća otvara se novi svijet u bivšim komunističkim zemljama. Komunistička zavjesa pada i započinje novo doba političkog života u istočnoj i južnoj Europi, pa tako i kod nas.

Demokracija započinje u svim državama jugoistočne Europe, ali u nekim sredinama ona je velika nepoznanica. Otkrivanje činjenice da se o svim stvarima u javnom životu možemo dogovarati i

dogovorno odlučivati nije urodila očekivanim rezultatima. Bunjevački Hrvati nisu izvukli pouku demokratskih promjena i iskoristili su vlastitu tradicionalnu neskolonost prema otvorenom kritiziranju vlasti i tako sebe stavili na margine javnog života. Oni su šutjeli.

Šutnja se odomaćila i glede prosuđivanja i kritike pojedinih društvenih i politički čina unutar zajednice, te su stvoreni uvjeti za manipuliranje i zloupotrebe u vođenju naše zajednice.

Kad su počela pristizati značajnija sredstva za zajednicu bunjevačkih Hrvata iz proračuna Republike Srbije i Republike Hrvatske, nekolicina ljudi sumnjive prošlosti i morala polako ali sigurno su se počeli uvlačiti u sve strukture vođenja zajednice. Kako su oni došli na pozicije? Prijevarama, klevetama i lažima. U sredstvima javnog informiranja imali su ekskluzivno pravo pisati i govoriti što su god htjeli, a cilj im je bio diskreditirati i uništiti osobu-neistomišljenika. Krivnja je izmišljena, a materijalna istina ih nije niti zanimala. Posljedice bezobzirnog diskreditiranja bile su strašne i brutalne. Tužno je što su još i danas ti ljudi na vodećim mjestima u zajednici.

Kada su se optuženi i žigosani pojedinci podigli u obranu i počeli dokazivati svoju nevinost i ispravnost, tada se javljaju brutalni stavovi i bezočno izvršavanje zapovijedi nalogodavaca, što nas je potpuno srozalo na bespuće. Mnogi su respektabilni čimbenici u zajednici govorili: „Nemojte se javno svađati“, a svađe u stvari nije niti bilo; opominjali su: „Trebalo bi lijepo govoriti jedni o drugima“, a istovremeno su na brutalan način već zauzete pozicije od strane pojedinaca polako u svim medijima stavile zabranu pristupa i oglašavanja neistomišljenika. Uskraćena je mogućnost obrane i dokazivanja istine o zbivanjima u javnom životu.

Zastrašujuća slika

Oni koji su prije desetak godina došli na vlast u našoj zajednici, postali su plaćenici političkog režima i bila im je zadaća blatiti, diskreditirati i klevetati ono malo ljudi koji su ostali vjerni nacionalnoj ideji i nacionalnim interesima.

Tko bude čitao tiskao o nama u nekim budućim vremenima, primjerice za deset-dvadeset godina, prema pisanju i činjenju onih koji su se ugurili u vodstvo zajednice i diktirali javni diskurs, dobit će katastrofalnu sliku o bunjevačkim Hrvatima iz razdoblja od 2000. do 2014. godine. Slika bi otprilike bila ovakva: u zajednici bunjevačkih Hrvata su lopo-

vi, kriminalci, hazarderi i pijanci... uzurpatori svih pozicija, lažovi o obmanitelji... politički nepismeni, korumpirani, a vladaju nepotizam, primitivizam, progon neistomišljenika, kulturni „elitizam“, smutnje u kulturi... A običan svijet čeka da padnu mrvice sa stola na kojima blaguju plaćenici i uzurpatori u javnom životu. Slika je zbilja zastrašujuća.

Bojim se da će se po tome pamtiti zajednica bunjevačkih Hrvata. Druge nacionalne zajednice imaju progresivnu borbu za bolje sutra. Naši čelnici nisu bili sposobni primjerice niti stvoriti uvjete da se korektno formira popis birača hrvatske nacionalnosti, koji bi bio prvo jamstvo za demokratsko ponašanje. Naši čelnici to nisu htjeli.

Ako je u bližoj nacionalnoj povijesti bunjevačkih Hrvata bilo otpora vladajućoj garnituri u zajednici – a bilo je – takvi su pokušaji uvijek završavali individualnom žrtvom i diskreditiranjem. Ne želim ovdje i sada navoditi takve primjere koji su završavali poražavajućim i brutalnim odbacivanjem. A bilo ih je i ima ih.

Uvijek je bilo i bit će trenutaka kada se ljudima prelije čaša, kada se sami sebi zgade što sve šutke podnose, pa onda nešto i poduzmu. Stvara se osjećaj koji ih upravo hrabri i potiče da više ne šute, da postupaju kao razumna bića, a ne kao ovce, da nisu stvoreni za to da budu nečija moneta za potkusurivanje. Nažalost, takvi su ljudi najčešće isključeni iz zajednice, ostaju bez posla, prepušteni sami sebi, lišeni svake zaštite. Nismo još dosegli svijest da se ne pomirimo s poznatom starom uzrečicom: „Bit će kakogod,“ koja je još uvijek aktualna kod bunjevačkih Hrvata. ■

Intervju: mr.sc. Vera Erl

ŠOKAČKA GRANA I DUŽIJANCA IMAJU ŠTO NAUČITI JEDNI OD DRUGIH

Impresionirana Dužijancom * Šokac je uvijek Hrvat * Preporuka političke neovisnosti * Od prekogranične suradnje ne očekujem čuda

Priredio: Nikola Perušić

Mr. sc. Vera Erl, knjižničarska savjetnica i viši predavač, rođena je u Drenovcima, Hrvatska 1940. godine, a nakon gimnazije u Vinkovcima, studija povijesti i poslijediplomskog studija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, godine 1989. brani magistarski rad "Slavonija 1683-1848. u zapisima suvremenika (Dokumentacijsko-informatička analiza)". Radila je kao ravnateljica Gradske knjižnice Vinkovci, radila je u Gradskoj i sveučilišnoj knjižnici Osijek, vodila Knjižnicu Pedagoškog fakulteta Osijek gdje je utemeljila i studij knjižničarstva, te je bila prva predsjednica katedre 1998. godine. Od 2007. predaje na Umjetničkoj akademiji u Osijeku, te se umirovljuje tri godine kasnije.

Autorica je knjige "Marija Malbaša: prilog kulturnoj povijesti Osijeka", objavila je više od sedamdeset stručno-znanstvenih radova iz knjižničarstva,

kulturne povijesti, književnosti i šokaštva, objavljenih u časopisima, zbornicima, knjigama. Surađivala je na velikom broju znanstvenih skupova i projekata.

Članica je Matice hrvatske Osijek, Društva knjižničara Slavonije i Baranje, Hrvatskog bibliotekarskog društva, Hrvatsko-njemačkog društva, Duhovnog hrašća Drenovci, te je od 2005. godine do danas predsjednica udruge Šokačka grana Osijek, koja istražuje, promiče, iznovljava baštinsku kulturu Šokača na prostorima Slavonije, Baranje, Srijema, Bačke...

Premda je poziv na intervju zatiče dok završava Zbornik urbani Šokci od 400 stranica, usred održavanja 4. dana Julija Njikoša u Hrvatskom narodnom kazalištu, te Dana kruha, mr. sc. Vera Erl, predsjednica Šokačke grane Osijek, ipak nalazi vremena i energije odgovoriti na sljedeća pitanja.

Kako vi osobno doživljavate Dužijancu, što ona znači za vas?

Bila sam impresionirana programom Dužijance, a bilo je to 13. kolovoza 2006. godine. Naime, Šokačka grana je neposredno nakon osnutka inicirala suradnju sa Šokcima i Bunjevcima u Vojvodini i Mađarskoj, 13. listopada 2005. godine. Potpisana je i Povelja o suradnji i s HKC Bunjevačko kolo. Potpisnik je bio tadašnji predsjednik Mirko Ostrogonac, a potpisu su nazočili Lazo Vojnić Hajduk i Grgo Kujundžić iz Subotice, te predstavnici Sombora, Sonte, Mohača i Pečuha. Dužijancu sam doživjela kao nešto veličanstveno, nedoživiljeno do tada. Pozvana sam bila, sada znam, na najsvečaniji dio programa Dužijance, na euharistijsko slavlje u kojem se tradicijska kultura bunjevačkih Hrvata žetvenika prožimala s euharistijom. Osjećala sam se vrlo počašćenom što sam javno ad nomen postala dio ovog slavlja. Slijedila je svečana povorka koja se formirala po završetku euharistije na putu prema trgu, a predvodili su je crkveni velikodostojanstvenici i uglednici bunjevačkih Hrvata, jasno pokazujući prožimanje Crkve s tradicijskim žetvenim običajem bunjevačkih Hrvata. Crkva kroz povijest bunjevačkih Hrvata uvijek je bila središte, putokaz, podrška nacionalnog identiteta. Tada mi se činilo, te 2006. godine, da se svečana povorka povećavala do trga i ostalim građanima Subotice i da je stogodišnja Dužijanica, tradicijska svečanost nacionalne manjine bunjevačkih Hrvata postala brand svih građana Subotice.

Dužijanica me sa sjetom podsjeća na neke običaje moje Cvelferije, mojih Drenovaca iz nekadašnjih vremena. Zahvale Bogu za završetak žetve bile su produhovljene, što se osjećalo na njivi, već na početku žetve. Žetva je uvijek započela molitvom žeteoca, snaša ili divojaka rukovetašica i dice prostirača užadi. Početak žetve u rano jutro, pogledi svih žetelaca bili su uprti u nebo bojeći se nenadane kiše ili ne daj Bože leda. A završetkom žetve, zahvaljivalo se Bogu na urodu žita, hrane za svoju veliku zadružnu čeljad i snazi koju je Bog dao čovjeku žeteocu. Nikad se kruh nije „načeo“ jesti a da se nije prekrizio. U mojoj drenovačkoj crkvi Sv. Mihovila nije u nekadašnja vremena bilo posebne manifestacije žetvenih svečanosti, no prinostili su se jesenski plodovi i zahvala Bogu na svim darovima čovjeku.

Što bi Dužijanica mogla naučiti od Šokačke grane?

Postavila bih obrnuto pitanje, pa bih rekla da Šokačka grana ima što naučiti od Dužijance, jer Dužijanica je tradicionalni običaj više od jednog stoljeća, koji se nastavlja u svojoj tradicionalnosti, izvornosti, dosljednosti, nastojeći u potpunosti obnavljati način na koji se žetvena svečanost slavila. Tijekom stoljetnog vremena Dužijanica se dopunjavala dodatnim sadržajima koji tematski pripadaju Dužijanci, prateći i suvremene načine života, a pri tome približavajući se mladim naraštajima nastavljačima Dužijance kao temeljne tradicijsko kulturne produhovljene manifestacije bunjevačkih Hrvata. Lijepo je vidjeti djecu u svečanoj povorci, mlade koji su nositelji, nastavljači cijele svečanosti.

Živimo u vremenu komercijalizacije, Kako je to spojivo s očuvanjem tradicije?

Dužijanica je tradicijska manifestacija, koja je i gradska i suvremena, svjetovna i duhovna, vjerujem i „zaštićeno kulturno dobro bunjevačkih Hrvata“, koja u svojim programskim sadržajima „razlučuje“ tradicijsko-duhovno od komercijalnog i kiča, ali Dužijanica zato ima „nusprodukte“ (npr. različite suvenire, autohtone, ili od umjetnika stilizirane predmete, uređenje Grada u danima Dužijance...) koji su itekako važni u suvremenim oblicima promidžbe.

Kako Šokačka grana postiže balans između religijskog, tradicijskog, nacionalnog i etničkog izričaja?

Mislim da je Šokcima puno jednostavnije odgovoriti na ovo pitanje pogotovo o izričaju nacionalnog i etničkog identiteta. Šokac je uvijek Hrvat, pa između Šokca i Hrvata može biti samo znak jednakosti. Isto kao što su Hrvati i mnoge druge etničke zajednice, pa tako i bunjevački Hrvati. Znamo da nisu svi Šokci „veliki“ vjernici, to teže izravno priznaju. Tradicijski šokački običaji vezani su uz duhovno religiozni karakter. Ta poveznica očituje se kod običaja vezanih uz proslavu Božića, korizme, Uskrsa, Duhova... Postoji uzrečica „bolje da nestane selo nego običaji“. Meni su osobno vrlo lijepi neki bunjevački običaji, te s obzirom na način kako ih se obilježava djeluju kao da je „vrime stalo“.

Na koji se način vaša organizacija odnosi prema dnevopolitičkim izazovima i što nam možete preporučiti?

Šokačka grana je neprofitna udruga, nestranačka, pa niti ja kao predsjednica ne pripadam niti jednoj stranci. Tko je sve od članova u kojoj stranci, to je osobno opredjeljenje svakog pojedinca, a ne Šokačke grane kao udruge. Mi smo sa svim dosadašnjim stranačkim vlastima u Osijeku (a bilo ih je više – HSLS, HSP, HDSSB, SDP, Narodnjaci) vrlo korektno surađivali i uvijek bili potpomognuti financijskim sredstvima, doduše za naše dobre projekte. Sigurno je bilo potrebno i umijeće komuniciranja i

vjerodostojnost programskih sadržaja. Najveći dio programa realizirali smo svojim osobnim radom i ulaganjem, rekla bih „iz srca i duše“. Takvim načinom rada puno je jednostavnije tražiti i pravdati dobivena financijska sredstva. Mislim da to prepoznaju i naši financijeri i sponzori. Naše brojno članstvo Šokaca za bilo koju stranačku opciju itekako je interesantno pogotovo u izbornim godinama. Neovisnost naša kao samostalne neprofitne udruge Šokaca je poruka je i vama.

Smatrate li da će EU integracije pomoći prekograničnu suradnju s dviju strana Dunava, čemu se možemo nadati?

Naša prekogranična suradnja s dviju strana Dunava postoji već deset godina. Hrvatska je vrlo kratko vrijeme članica Europske unije, pa ne mogu reći da se nešto posebno promijenilo u odnosu na našu suradnju, a priznajem da ne očekujem „čuda“, osim naših zajedničkih projekata koji moraju proći svu proceduru i biti prihvaćeni, ali i odlično, točno i precizno odrađeni da bi se dobila financijska sredstva.

Mi radimo na zajedničkim projektima, npr. zajednička suradnja u organizaciji Međunarodnog okruglog stola Urbani Šokci s udrugom Urbani Šokci Sombora, u suradnji sa Zavodom za kulturu vojvođanskih Hrvata izdajemo ove godine po drugi put Zbornik Urbani Šokci 8/9, s Pečuhom Pasijsku baštinu... Radili smo i na EU projektu, dakle već smo pokušavali, ali nismo zadovoljni europske kriterije. Tema sigurno imamo jer prostor našeg življenja – „panonski prostor“ – ukazuje na određeno zajedništvo stjecano stoljećima zajedništva, ali i na specifičnosti u jeziku, govoru, običajima, kulturološkim naslijeđima. Mislim da treba reći kakosu se povijesno granice prostora na kojima su živjeli i žive Hrvati (Slavonci, Srijemci, Baranjski, Bačvani, Bunjevci) mijenjale tijekom godina, no duhovni/kulturni prostor je uvijek širi i njegova refleksivnost čita se i izvan njih, posebice u književnim djelima, a ostvaruje se putem hrvatskog jezika, odnosno preko njegovih dijalekata. Tako nam etničke skupine Šokaca i Bunjevaca/Hrvata omogućuju istraživanje interkulturalnog i multikulturalnog dodira navedenih etničkih skupina, ali i ostalih koji žive na „panonskom prostoru“.

Ima li gospodarska kriza utjecaja na vaš rad?

Udruga Šokačka grana je, kao što sam rekla, neprofitna udruga, ali svakako da bez osnovnih sredstava ne bi funkcionirala. Do sada smo uvijek neovisno o gospodarskim prilikama uspijevali realizirati naša htijenja, kako iz potpora našeg brojnog članstva, tako i iz donacija, koje su sada nešto skromnije nego ranije. Natječemo se za pribavljanje sredstava na način koji nam ovisno o prilikama bude dostupan.

Želimo biti prepoznatljivi u sredini u kojoj djelujemo po mnoštvu događanja koja organiziramo. Uključujemo mlade, jer vjerujemo da ćemo njihovim uključivanjem sačuvati od zaborava našu šokačku tradicijsku baštinu koju smo mi naslijedili i za koje osjećamo da smo obvezni sačuvati od zaborava. ■

NASTAVITI PROJEKT U IZVORNOM I AUTOHTONOM OBLIKU

Razlozi za osnutak i ciljevi Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“

Udruga okuplja predstavnike Katoličke crkve i skupinu priznatih i neovisnih javnih osoba, kako bi razradili vizualizaciju i predočili alternativna rješenja sukladno odgovarajućim, opće prihvaćenim standardima koji se koriste u provedbi kulturnih aktivnosti na temu čuvanja tradicije

Piše: Lazo Vojnić Hajduk

Sto tri godine nakon što Dužijanca ima priznat status opće i javne kulturne manifestacije nacionalne manjine bunjevačkih Hrvata, evidentne su određene promjene, kako u organiziranju, tako i u ostvarivanju svoje duhovno-religiozne i kulturne uloge zajamčene tradicijom.

U novonastaloj situaciji bunjevački su se Hrvati našli u raskoraku između mogućnosti, stvarnih potreba, političkih i inih drugih pritisaka, s jedne strane, i ne ni toliko malog, koliko neorganiziranog kadrovskog potencijala s druge strane.

HNV nije ispunio zadaću

Politički savez, s kojim su bunjevački Hrvati devedesetih godina imali velike nade u težnji za demokratskim promjenama, u početku je imao značajnu ulogu u konsolidiranju zajednice, ali su vrlo brzo nastali problemi u svezi s odnosom spram nacionalnog etniciteta, što je rezultiralo prvim podjelama unutar zajednice, koje su se kasnije sve više produbljivale unatoč brojnim pokušajima da se nadvladaju. Nepostojanje ili izostanak dijaloga rezultirao je političkim rascjepima, osnutkom novih političkih stranaka, koje, na relativno malom prostoru, sa sličnim ili gotovo istim programima u svezi s djelovanjem po nacionalnom pitanju, svoju orijentaciju usmjeravaju k stjecanju pozicija kroz rivalitet, umjesto da sve raspoložive kapacitete usmjere na poboljšanje statusa same nacionalne manjine. Postignuti su značajni rezultati koje nitko ne može umanjiti ili negirati, ali se njihova implementacija gubi jačanjem rivaliteta.

Osnutkom krovne institucije, Hrvatskog nacionalnog vijeća, pojavila se mogućnost objedinjavanja različitosti i nadvladavanja ovog problema. Na žalost, krovna institucija u kojoj su sve različitosti unutar zajednice bunjevačkih Hrvata trebale biti objedinjene, vrlo se brzo pretvorila u parlament u kojem se, sve češćim odmjeravanjem snaga zanemaruju stvarni interesi i potrebe.

Dodatnu poteškoću predstavlja relativno veliki broj kulturnih udruga organiziranih na amaterskoj razini bez jasne profiliranosti, što dodatno otežava stvaranje sustava, a profesionalno organiziranim ustanovama se rivalitetom sprečava razvitak, te i one, umjesto rasadnici daljnjeg razvitka, postaju poprišta međusobnih obračuna. Pri tomu, od samog amaterizma mnogo je opasniji poluprofesionalizam, koji još uspijeva očuvati nacionalni ugled. Tome, dakako, pridonosi sve prisutnija negativna selekcija kadrova, koji u umjesto da od institucija načine medij preko i kroz kojega će se artikulirati različiti (kulturološki, sociološki, intelektualni itd.) interesi i potrebe u zajednici bunjevačkih Hrvata, institucije pretvaraju u zatvorene sredine l'art pur l'art orijentacije.

Formiranje inicijativnog povjerenstva

Odgovorni ljudi u zajednici već duže vrijeme traže rješenja za premošćavanje očevidnih poteškoća. Zabrinutost je iz dana u dan rasla. Organiziranje Dužijance pokazalo se najviše ugroženim i stoga je skupina intelektualaca i kulturnih djelatnika dokazanih i u struci i u zajednici, odlučila utemeljiti inicijativno povjerenstvo kao instrument poboljšanja djelovanja i ostvarivanja izvornih ciljeva Dužijance, manifestacije koja dominira svojim autoritetom i snagom u zajednici bunjevačkih Hrvata, a osobito radi sprečavanja sukoba i svih razmimoilaženja oko ove tradicijske manifestacije u najranijoj mogućoj fazi.

Ovaj mandat je u velikoj mjeri nastao kao odgovor na mnoga lutanja i neslaganja u našoj zajednici glede Dužijance, koja bi se, prema opravdanim strahovanjima, mogla češće ponavljati i koja prijete potkopati stogodišnju tradiciju koja živi u Dužijanci.

Baveći se suštinom nezadovoljavajućeg funkcioniranja Dužijance u mnogim fazama života, inicijativno povjerenstvo pristupa problemu kao neovisan, objektivan i kooperativan čimbenik i predlaže osnutak nevladine organizacije s ciljem pružiti posebnu pomoć homogeniziranju svih aktivnosti i osloboditi se političkih implikacija oko projekta Dužijanca.

Oblici djelotvornog sudjelovanja pojedinaca, institucija i organizacija zajednice bunjevačkih Hrvata u upravljanju zajednicom predstavljaju čest problem koji se javljao i sada se još uvijek javlja u određenom broju slučajeva. Nova nevladina udruga se želi baviti na meritoran način oblicima djelotvornog upravljanja resursima koje uzimaju u svoju nadležnost. Zato ona okuplja predstavnike Katoličke crkve i skupinu priznatih i neovisnih javnih osoba, kako bi razradili vizualizaciju i predložili alternativna rješenja sukladno odgovarajućim, opće prihvaćenim standardima koji se koriste u provedbi kulturnih aktivnosti na temu čuvanja tradicije.

Rezultat, dakle, ove inicijative jest predstavljani Plan i program nove Dužijance, udruge koja nosi naziv: Udruga bunjevačkih Hrvata Dužijanca. Članovi inicijativnog povjerenstva bili su: dr. sc. Andrija Anišić, Lazo Vojnić Hajduk, dr. Andrija Kopilović, Marinko Piuković i Pavle Kujundžić, svi iz Subotice. Svrha Dužijance jest ohrabriti ljude u institucijama, organizacijama i u zajednici bunjevačkih Hrvata, te dalje ostvarivati projekt Dužijance u izvornom i autohtonom obliku. Nezaobilazna uloga Crkve u projektiranju i ostvarivanju Dužijance pokazuje se na taj način što su predstavnici Crkve izravno uključeni u produkciju Dužijance. ■

** Politiziranje Dužijance utječe na kvalitetu
* Volonterstvo valja njegovati
* Dužijanca je sačuvana, a po njoj smo prepoznatljiviji*

Intervju: vlč. dr. sc. Ivica Ivanković Radak

PUNO ENERGIJE GUBIMO NA UNUTARNJE PRIJEPORE

Priredio: Nikola Perušić

Intervju sa župnim vikarom u Bačkom Petrovom Selu, vlč. Ivicom Ivankovićem Radakom, koji je ujedno i tajnik Katoličkog društva za kulturu, povijest i duhovnost "Ivan Antunović", a uz to povremeno predaje i predmete iz kanonskog prava na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu, vodimo preko interneta. Radak je rođen u Subotici 1979. godine, gdje završivši Biskupijsku klasičnu gimnaziju Paulinum nastavlja teološki studij na Filozofsko-teološkom institutu Družbe Isusove u Zagrebu. Diplomirao je 2005. godine, kada je i zaređen za svećenika, a iste jeseni započinje i poslijediplomski studij crkvenog prava na Papinskom lateranskom sveučilištu, kojeg je završio obranivši doktorat u proljeće 2012. godine. Ivica Ivanković Radak je

doista izniman intelektualac i rado prihvaća govoriti za našu reviju.

Kako vi osobno doživljavate Dužijancu, što ona znači za vas?

Kroz nekoliko detalja, Dužijanca je postala dio mene. Zajedno sa svojom braćom sam se od male na oblačio u narodnu nošnju i za mene je postalo prirodno da se za Dužijancu oblačim i idemo na svetu misu u katedralu. Sjećam se kako sam posljednji put kada sam sudjelovao u povorci, ako se ne varam evo točno prije 20 godina, nosio veliki klas. Kasnije sam aktivno sudjelovao u pripremama liturgijskog dijela i jednostavno bez takvog aktivnog sudjelovanja, Dužijanca bi za mene ostala manjkava, kao da nešto nedostaje.

Smatrate li da program manifestacija treba osuvremeniti? Kako i zašto?

Sigurno da ima prostora za osuvremenjavanje, ispunjavanjem programa različitim novim sadržajima. No, ono u što sam uvjeren, jest činjenica da Dužijan- ca ima dobru osnovu od koje ne treba odustajati, nego naprotiv, nadograđivati.

Kada govorim o temeljima, mislim na dva detalja: najprije, Dužijan- ca je u sebi neodvojiva od zahvale Bogu. Bez tog duhovnog, molitvenog, liturgijskog elementa, u konačnici bez euharistije kao najz- višenije molitve zahvalnosti, sve bi postalo prazno, besmisleno, samo jedna od mnogih manifestacija bez ikakvog vrijednosnog sustava, kakvih je danas sve više. Kada govorimo o tome, ukratko ću iznijeti jedan detalj. Već dulji niz godina sam imao želju otići na Vinkovačke jeseni, i konačno sam ove godine us- pio jednu večer skoknuti. Iskreno, malo me iznenadi- lo kada sam vidio kako u programu nema nikakve duhovne točke. Odnosno, koliko sam kasnije uspio pronaći na internetu, tek je ove godine pokrenuta inicijativa u tom pravcu. U redu, to su velike mani- festacije, koje se događaju u sredini gdje se neće izgubiti i asimilirati sam identitet i narav proslave, ali upravo je to jedna od stvari po čemu je Dužijan- ca posebna i što treba osobito njegovati, molitvena dimenzija koja je nerazdvojivo vezana uz Katoličku crkvu, s kojom je i kroz koju je Dužijan- ca rasla i saz- rijevala; drugo, što mislim da Dužijan- ca ima u svom temelju kao jako dobru polaznu točku, jest sam pro- gram i sadržaj događanja koji se protežu od blag- dana Sv. Marka, sve do konca kolovoza, odnosno Bunaričkog proštenja.

Smatram kako su ta dva detalja, povezanost sa zahvalom Bogu i sam program događanja vezanih za Dužijancu, odnosno povezanost s Katoličkom crkvom i program događanja koji je izrastao iz nači- na života Hrvata u ovim krajevima, nešto što čini nar- avni dio Dužijance, od čega se ne može i ne smije odustati, jer će Dužijan- ca izgubiti ono svoje bitno i naravno.

To naglašavam iz razloga jer živimo u sredini gdje se olako prelazi preko toga, a kao posljedica tomu može biti da Dužijan- ca postane nešto sasvim dru- go, da izgubi svoju bit. Pri tome nikako ne znači da se proslava same Dužijance treba zatvoriti u samu

sebe. I tu upravo mislim da ima prostora za razvoj i osuvremenjavanje. Konkretno što ne znam, ali čini mi se da valja razmišljati u smjeru, strogo govoreći, kulturnih i znanstvenih sadržaja i zbivanja.

Rekao bih u nekoliko riječi, Dužijan- ca može i tre- ba biti proslava svih građana, vjernika, kršćana, svih ljudi dobre volje, jer zahvaljujemo Bogu za kruh od kojega svi živimo, ali Dužijan- ca ne može biti svačija, jer jednostavna ona to nije.

Dužijancu već dulje vrijeme prati određena politizacija, vidite li u tome prijetnju za njenu kvalitetu?

Nadovezao bih se na prethodno pitanje i odgov- or, nažalost, puno vremena i energije se troši na naše unutarnje prijepore, ali i „inicijative“ koje dolaze iz- vana, upravo da bi se sačuvalo ono bitno u svemu: Dužijan- ca je zahvala Bogu, kojom bunjevački Hrvati zahvaljuju za kruh, što je izraslo kroz tijesnu pov- ezanost s Katoličkom crkvom. Kada me pitate kako i na koji način osuvremeniti proslavu Dužijance, ne bih znao dati konkretne prijedloge, ali uvjeren sam, kada bi se vrijeme i energija koji se troše na unutarn- je nesuglasice usmjerili u drugom pravcu, došle bi nove ideje i inicijative, koje bi zasigurno pridonijele daljnjem razvoju i kvaliteti. To je jednostavno tako, kada se radi nešto srcem i ljubavlju, ali sustavno i profesionalno, tada se rađaju veličanstvene inicia- tive i sadržaji. Ljudi koji danas ili već dulji niz godi- na rade na realizaciji same Dužijance, uvjeren sam da radeći na njoj, imaju nove ideje i uviđaju što bi

se moglo još napraviti upravo na području, recimo to tako, osuvremenjavanja. No, politizacija i ostali prijepori koji prate samu manifestaciju ne ostavljaju puno prostora i energije ljudima u Organizacijskom odboru da se posvete nečem novom.

Da, bez dvojbe, politiziranje Dužijance, ne da je prijetnja, nego već bitno utječe na kvalitetu, i bilo kakva povezanost s politikom izravno ili neizravno, preko institucija u kojima se odlučuje ipak prema političkom ključu, nije dobra. To tvrdim ponajprije zbog toga što je u sredini u kojoj živimo politička budućnost nepredvidiva, a još više, politička kombinatorika je iznenađujuća i neiscrpna.

Manifestacije Dužijance ostvaruju se kako volonterstvom i sponzorstvom pojedinaca iz zajednice, tako i potporom raznih državnih, pokrajinskih i lokalnih tijela. Je li po vašem mišljenju sadašnji balans između komercijalizacije i autonomnosti dobar?

Možda očekujete od mene odgovore „da“ ili „ne“, ali nisam u stanju davati tako odrješite zaključke. Napose, volonterstvo ljudi koji rade na Dužijanci treba osobito njegovati, jer bez toga ne ide. Uostalom, tko malo poznaje ljude koji su izravno uključeni u realizaciju, vidi se s koliko se ljubavi to radi, a vjerujem da će to i biti tako, dokle god Dužijanca održava svoj identitet, jer joj ti ljudi daju smisao i dušu, a tomu će to biti tako dokle god Dužijanca bude bez utjecaja politike.

Što se tiče omjera „komercijalizacije i autonomnosti“, ono što bih istaknuo kao sigurno, jest da nije otišlo u komercijalizaciju, a to je dobro. Ponovio bih, valjalo bi razmišljati o novim sadržajima u smjeru kulturnih i znanstvenih inicijativa, čak poraditi i na menadžmentu, kako se to danas popularno naziva, ali nikako komercijalizacija, jer ako novac postane cilj i svrha, onda tu nema granice. Ponavljam, ljudi koji rade na Dužijanci zasigurno osjećaju tu ravnotežu, jer oni sami ne rade za novac, nego zato što vole Dužijancu.

Treba li po vašem mišljenju Dužinaca ciljati mlade, ići na društvene mreže, postajati i virtualna, ili ne?

Naravno, mladi su neizostavni i oni sa sobom donose uvijek nešto novo. Napose mladi koji su rasli s Dužijancom, oni osjećaju što je njena bit, i sposobnost novih generacija je upravo u tome da ono bitno, ključno, temeljno i na neki način nepromjenjivo, znaju prenijeti, prereći i tome pristupiti na novi način. Imam dojam, štoviše uvjerenja sam, da ekipa koja se okuplja oko Dužijance ima mladih ljudi, to je dobro i siguran sam da se to ne može zaniijekati.

Kako ljudi u Hrvatskoj gledaju na ovu našu najznačajniju manjinsku manifestaciju?

Dužijanca je neizostavno jedan od prepoznatljivih detalja, po kojima se u Hrvatskoj zna za nas. U crkvenim je krugovima to nedvojbeno, jer većina biskupa tijekom svoje službe barem jednom dođe u Suboticu predvoditi središnje slavlje Dužijance.

Jednako tako, u široj hrvatskoj javnosti događaji vezani uz Dužijancu jesu zastupljeni, putem medija i slično, mada tu još ima poprilično praznog prostora koji bi trebalo popuniti. Vjerujem da svatko tko sa strane dođe na Dužijancu, tu mislim bilo da netko dolazi iz Srbije ili Hrvatske, ne zna što ga očekuje i ne može zamisliti o čemu se tu zapravo sve radi. No, kada dođe i vidi, ostane oduševljen. Kada već govorimo o tome, više pute ste me i pitali, i to je jedan detalj na kojem valja poraditi, medijska prisutnost, e sada, koliko je to moguće, ne znam.

Dužijanca je zahvala Bogu, to je njena bit, ali je i izražavanje nacionalnog osjećaja. Može li se ta harmonija dodatno poboljšati?

S tim smo razmišljanjem počeli naš razgovor, a evo privodimo ga i kraju. Da, može i treba, od toga ne treba bježati. Jednostavno, ne vidim potrebe da bude nešto drugo, jer svatko od nas jest to što jest i u tim okvirima se možemo ostvariti. Ako pokušavam biti nešto drugo, mogu raditi na tome koliko god hoću, ali neću uspjeti i, na koncu, drugi me neće prepoznavati i cijeniti.

Dužijanca, rekao bih, isprepliće puno toga, zahvalu Bogu, u sebi sadrži niz kulturnih događanja i ona je dio naše kulture, prepoznatljivi je znak naše bunjevačke grane, a sve je to vezano uz Crkvu i ne možemo odvojiti Crkvu od kulture, jer je to dio našeg kulturnog i vjerničkog naslijeđa. Kad sam već spomenuo Vinkovačke jeseni, vraćam se na to i razmišljajući o tom konkretnom primjeru, vidimo da je baš raznolikost i bogatstvo Dužijance naša vlastitost i to nas je održalo. Trebamo biti ponosni na to i raditi na tome, to je naša vlastitost. Kada ističem tu povezanost s Crkvom, ne mislim u nekom isključivom smislu, nego baš protivno, Crkva je zajednica svih, a ne samo klera i hijerarhije. Dužijanca je primjer tomu i mislim kako možemo ustvrditi da nas je ta povezanost s Crkvom održala i održat će nas.

Još bih iskoristio prigodu, na kraju našeg razgovora, reći iskreno hvala svima koji rade na proslavi Dužijance, jer to nije nimalo ni jednostavan, niti lagan zadatak. Puno je prijevora oko Dužijance posljednjih godina, može se sigurno puno toga raditi bolje, drugačije, ali ono što su uspjeli jest da su sačuvali da Dužijanca ostane to što jest. Uz malo dobre volje, kada bi radili zajedno, učinak bi bio još veći i zadivljujući, jednostavno nepredvidiv. ■

Vodstvo hrvatske zajednice i u novom mandatu bez legitimiteta

LOV U SPREMNIKU

VODE

Sve što je do sada bilo loše bit će još lošije, a ono što za prethodne četiri godine nije upropašteno, bit će

Piše: Zvonimir Perušić

Čim su 26. listopada 2014. objavljeni rezultati elektorske skupštine za izbor novog saziva HNV-a, predvodnik pobjedničke struje izjavio je kako sad imaju priliku nastaviti ono što su započeli u prethodne četiti godine. U tome i jest problem.

U prethodne četiri godine, koliko sadašnja garnitura upravlja hrvatskom zajednicom u Republici Srbiji, drastično je (za 19 posto) smanjen broj izjašnjenih Hrvata, nije napravljen poseban birački popis, čime su Hrvati dodatno osramoćeni pred ovdašnjom i širom javnošću, Hrvati su ispali iz političkog života gubitkom zastupničkog mjesta predsjednika DSHV-a u Skupštini Srbije, nazadovali su na polju obrazovanja i informiranja na materinskom jeziku, a na polju kulture, izuzev Dužijance, nije ostalo ništa za pamćenje. Riječnju – jedno. I eto, novi-stari čelnici imaju priliku to i nastaviti, što će bez sumnje i uraditi. Jer niti mogu, niti znaju bolje.

Otuđeni centar moći

Sušтина uzroka problema hrvatske zajednice u Republici Srbiji je u načinu izbora vodstva. Jer da im je to omogućeno, Hrvati bi svakako za svoje predstavnike izabrali pametnije, sposobnije i nacionalno odgovornije osobe. Ali, očigledno je da zajednica ne može samostalno utjecati na način izbora svojih predstavnika: protiv sebe, s jedne strane, ima retrogradni zakon koji relativizira, čak poništava instituciju demokratskih izbora, a s druge strane protiv sebe ima od zajednice otuđeni centar moći koji se slobodnih izbora plaši koliko i Kim Jong-un. Kada se otkloni suština uzroka problema, a to su dirigirani, dogovoreni izbori, nestat će i problem, tj. bit će uspostavljena elementarna pretpostavka za zdrav i slobodan izbor predstavničkih tijela hrvatske zajednice, a onda i za uspostavljanje odgovornosti javne funkcije. Sve dok država Zakonom o nacionalnim vijećima nacionalnih manjina omogućava delegatski način izbora, kakav danas postoji samo u društvenim zajednicama na nultoj razini demokratskih odnosa, sadašnja „elita“ hrvatske zajednice učinit će sve kako bi svoje pozicije lovila iz spremnika mutne vode. U izborima u kojima je i ove godine tata birao sina, ogromna većina građana Srbije hrvatske nacionalnosti nije

sudjelovala, pa je najtočnije reći kako je najupečatljiviji rezultat tih izbora bio – bojkot. Nije niti čudno, imajući u vidu da je u 21. stoljeću svima jasno kako u uvjetima delegatskog sustava izbora ne postoji ni minimalna mogućnost da biračko tijelo ostvari bilo kakvu kontrolu svojih „izabраниh“ predstavnika. Čak ni putem medija, jer i njima upravljaju isti „izabrani“ predstavnici, što posljedično dovodi do toga da te medije nitko ne čita, ne gleda i ne sluša.

Potpura entuzijastima

Zbog toga je odgovor na pitanje – što se može očekivati od novog saziva HNV-a, prilično jednostavan: ništa. Sve što je do sada bilo loše bit će još lošije, a ono što za prethodne četiri godine nije upropašteno, bit će. Odnos prema Republici Srbiji bit će kao i do sada snishodljiv (sjetimo se samo skandaloznog posjeta trojice vrhovnika predsjedniku države), a istovremeno incidentan (ne daju nam udžbenike!). Odnos prema dijelu istog naroda – Bunjevcima – bit će također dvojak: pun uvreda, omalovažavanja i nesuvislog dokazivanja da su Bunjevci Hrvati samo što to eto ne znaju, a istovremeno s njihovim najekstremnijim predstavnicima dijelit će pozicije, privilegije i zajedničko glasovanje u Skupštini Grada Subotice, s obzirom da su im druge skupštine sada već nedostižne. Odnos prema Republici Hrvatskoj bit će smjena optuživanja za nedovoljnu zaštitu (kad ne daje dovoljno novca) i

nekritičku pohvalu (kad daje). Skrb države, i jedne i druge, mjerit će se samo i isključivo količinom novca koji se daje za potrebe hrvatske zajednice, a taj će novac nakon preusmjerenja na skretničarskoj postaji HNV-a bestragom nestajati. A odnos prema pripadnicima vlastite zajednice bit će nedvojbeno ignorantski. Doduše, ista će biti i povratna reakcija.

Istina je da i ovoga puta u HNV-u imamo vijećnike dviju lista, ali to ne znači ništa. Imali smo dvije liste i u prethodnom sazivu, ali su se od početka stopile u jednu, onu goru. Vidjet ćemo kako će to izgledati ovoga puta, no jasno je kao dan da je 21 više od 8 i da tu nema velike pomoći. Ipak, treba svakako odati priznanje entuzijastima s liste okupljene oko ideje promjena, koji su se odvažili ući u utrku iako duboko svjesni neregularnih uvjeta i mutljivine na terenu. Sama činjenica da su se izborili za ulazak u HNV dostojan je poštovanja, te im valja dati potporu da izdrže ono što ih u radu te razvaljene institucije očekuje.

Razotkrivanje makinacija, angažiranje nadležnih državnih inspeksijskih i revizornih tijela, te maksimalno uključivanje medija na srpskom jeziku, kad već na hrvatske ne vrijedi računati, može makar na dulji rok pomoći da se u javnosti dostigne svijest o pogubnim posljedicama sjevernokorejskog načina izbora u hrvatskoj zajednici. Zelenaška mafija sama neće nikad odstupiti, to je sigurno. ■

Vodstvo zajednice kod predsjednika Republike Srbije u Beogradu, siječnja 2014.

OSNIVAČKA SKUPŠTINA UBH DUŽIJANCA

U subotičkoj javnosti među bunjevačkim Hrvatima izmjenjivale su se dobre, a najviše loše predodžbe o kulturnoj pozicioniranosti stvaralaštva duha i etno-baštine. Tradicionalna svetkovina dužijance ponovo je bila na dnevnom redu političara i onih koji ne žele razumjeti da organizacija svetkovine dužijance pripada članovima zajednice bunjevačkih Hrvata a nikako dnevno političkom milijeju.

Pojedinci u zajednici, kojima je stalo do pozitivnog napredka već duže vrijeme traže rješenja za premošćivanje očevidnih poteškoća. Zabrinutost je iz dana u dan rasla. Organiziranje Dužijance pokazalo se najviše ugroženim unutar zajednice i stoga skupina intelektualaca i kulturnih djelatnika odlučuje utemeljiti Inicijativno povjerenstvo koje će poticajno djelovati u smjeru poboljšanja uradaka pri ostvarivanju izvornih ciljeva Dužijance. Učinili smo

Osnivači Udruge bunjevačkih Hrvata "Dužijanca"

to zato što je Dužijanca manifestacija koja dominira svojim autoritetom i snagom u zajednici bunjevačkih Hrvata a napose kako bi na vrijeme osujetili sukobe i sva razmimoilaženja oko organiziranja te naše tradicijske manifestacije. Napose smo to učinili jer se pojavio opravdani strah da bi se postojeći sukobi i rezmimoilaženja mogli češće događati, što bi onda moglo potkopati i stogodišnju tradiciju koja živi u Dužijanci.

Inicijativno povjerenstvo za osnivanje nove udruge pristupilo je tom problemu kao neovisan, objektivan i kooperativan čimbenik. Baveći se suštinom problema funkcioniranja i organiziranja Dužijance u mnogim njezinim fazama života, povjerenstvo je na kraju predložilo osnutak nevladine organizacije kojoj bi cilj bio pružiti posebnu pomoć čvršćem ujedinjavanju svih aktivnosti oko projekta Dužijanca i osloboditi ih politički implikacija.

Temeljem ovih polazišta 27. Siječnja 2014. godine osnovana je Udruga bunjevskih Hrvata Dužijanca na zadovoljstvo svih onih koji imaju izuzetno jak osjećaj vrednovanja etnobaštine i to prepoznaju u manifestaciji Dužijanca.

Nova nevladina udruga želi se na odgovoran način baviti oblicima djelotvornog upravljanja onim što spada u njezinu nadležnost. Zato ona okuplja predstavnike katoličke Crkve i skupinu odgovornih osoba koje su se svojim radom već dokazali u radu oko Dužijance. One će razraditi viziju i predložiti alternativna rješenja sukladno odgovarajućim, opće prihvaćenim standardima koji se koriste u sprovedbi kulturnih aktivnosti na temu čuvanja tradicije. Rezultat, dakle, ove inicijative je nova udruga koja nosi naziv: Udruga bunjevačkih Hrvata Dužijanca.

L.V.H.

MARKOVO BLAGOSLOV ŽITA

Program „Dužijance 2014“, ove godine po prvi puta u organizaciji Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“, započeo je po već ustaljenom običaju blagoslovom mladog zelenog žita. Ovaj drevni crkveni obred, koji je u našem narodu prakticiran još od davnina, oživljen je i uvršten kao neizostavni dio Dužijance. Kako običaji i tradicija nalažu, blagoslov žita je obavljen na blagdan Sv. Marka, 25. travnja.

Stoljetno stečeno iskustvo zemljodjelaca ukazuje na činjenicu da im je rod pšenice jedan od najbitnijih plodova zemlje, te stoga naši ratari, odani Bogu, često uzdižu svoje poglede k nebu, moleći Boga za rod pšenice, koji nam svima osigurava kruh svagdašnji. Mole se Bogu kako taj rod ne bi bio umanjen, a ponegdje i potpuno uništen od nevremena ili drugih nepogoda, mnogo ranije nego žito bude pokošeno, ovršeno i uskladišteno.

Na blagdan Sv. Marka, mons. Stjepan Beretić u zajedništvu s mons. dr. Andrijom Anišićem, mons. Slavkom Večerinom, te župnikom Franjom

Ivankovićem, ove je godine blagoslovio mlado zeleno žito u Donjem Tavankutu, na njivi etno salaša Balážević, na kojoj je planirano održavanje „Takmičenja risara 2014.“. Sveta misa održana je u župnoj crkvi Srce Isusovo u Donjem Tavankutu. Nakon mise vjernici su u procesiji išli do njive, gdje je obavljen obred blagoslova žita.

Domaćin salaša je bio Ladislav Suknović, koji se u ime HKPD „Matija Gubec“ uz članove Organizacijskog odbora Dužijance 2014. prihvatio biti nositeljem organizacije natjecanja risara. Na blagoslovu žita je sudjelovalo znatan broj vjernika, kojima se na kraju programa pozdravom obratio mons. dr. sc. Andrija Anišić, predsjednik UBH „Dužijanca“ i proglasio početak izvršenja projekta žetvenih svečanosti Dužijance 2014. u Subotici. Tim je činom započela Dužijanca 2014. Nakon blagoslova, domaćini etno salaša su sve nazočne počastili pićem i pogačicama.

M.P.

PRISKAKANJE VATRE NA SV. IVANA CVITNJAKA

U nedjelju 23. lipnja 2014. godine, na blagdan Sv. Ivana Cvitnjaka, održano je „Priskakanje vatre“ u Donjem Tavankutu, na Etno salašu Balažević. Ovaj gotovo zaboravljeni narodni običaj prvi je put uvršten u program „Dužijance“ prije tri godine, u sklopu obilježavanja 100. obljetnice proslave „Dužijance“, te je ove godine održan četvrti put.

Na radnom sastanku članova pododbora za manifestaciju „Priskakanje vatre na Sv. Ivana Cvitnjaka“, koji je održan 13. lipnja 2014. godine, a na

kojem su nazočni bili Marinko Piuković, Ljiljana Dulić, Vlatko Vojnić Purčar, Martina Stantić i Stipan Kujundžić, dogovoreno je da će početak programa biti u 18 sati.

Na događaju je bilo nazočno stotinjak posjetitelja, koje je na početku programa pozdravio direktor Organizacijskog odbora „Dužijanca 2014.“ Marinko Piuković. Također, na programu su nazočni bili i članovi Organizacijskog odbora „Dužijanca 2014.“ Ivan Piuković i Marija Kujundžić.

Program „Priskakanja vatre na Sv. Ivana Cvitnjaka“ započeo je paljenjem dviju vatri, koje su preskakali i kroz koje su skakali mladi obučeni u nošnju, a potom i prisutni posjetitelji. Nakon preskakanja vatre, članovi folklorne skupine HKC „Bunjevačko kolo“ i HKPD „Matija Gubec“ prikazali su običaj igranja parovnih bunjevačkih igara s vijencima od ivanjskog cvijeća i običaj bacanja vijenca na dud. Vjeruje se da će se udati za bogatijem momka cura koja uspije baciti vinac da zapne na višlju granu.

Članove folklornih skupina pratili su tamburaši HKC-a „Bunjevačko kolo“ i HKPD-a „Matija Gubec“. Tijekom programa nazočne je kroz program vodila Nataša Vojnić Tunić, čitajući izvatke teksta o ivanjskim običajima Alojzija Stantića, koje je pripremila i uredila Ljiljana Dulić, kako bi se posjetiteljima što više približio i pojasnio ovaj zaboravljeni običaj. Za ovaj događaj izrađen je ilustrirani flajer sa sadržajem ivanjskih običaja, običaja priskakanja vatre i običaja s vincom od ivanjskog cviča. Nakon programa preskakanja vatre posjetitelji su se nastavili družiti uz osvježanje koje je pripremio Organizacijski odbor „Dužijance“.

Kako bi sam čin skakanja kroz vatru i preskakanja vatre bio siguran, na poziv direktora Organizacijskog odbora „Dužijanaca 2014.“ na salašu su bili nazočni i tehničari službe Hitne pomoći, vatrogasci i policija.

M.P.

Mali bandaš i bandašica: Dominik Kujundžić i Katarina Ivanković Radaković

SMOTRA DJEČJEG FOLKLORA DUŽIJANCA

Prije sedam godina u okviru žetvenih svečanosti „Dužijanca“ uvedena je i tzv. „Dužijanica malenih“. Ove godine ona je dobila drugačiji oblik i nazvana je Smotra dječjeg folklora „Dužijanica“. Naime, osnivanjem Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanica“ samo organiziranje Dužijance malo je promijenjeno. Tako UBH „Dužijanica“ organizira glavne manifestacije kao što su „Blagoslov žita“, „Takmičenje risara“, kao i Središnju proslavu „Dužijance“ koja traje tri dana i sastoji se od „Tamburaške večeri“ s izborom pratilaca bandaša i bandašice (petak), zatim „Risarske večeri“ (subota) te nedjeljnog slavlja koja započinje ispraćajem bandaša i bandašice iz crkve sv. Roka, nastavlja se svečanom misom zahvalnicom u katedrali i svečanom povorkom kroz grad i predajom kruha gradonačelniku. Poslijepodne bandaš i bandašica i Organizacijski odbor „Dužijance“ posjećuju grob Blaška Rajića, a slavlje završava „Bandašicinim kolom“ na gradskom trgu.

Osim tih manifestacija u program Dužijance ulaze i druge manifestacije koje organiziraju druge udruge. Tako Smotru dječjeg folklora „Dužijanica“ i Smotru folklora „Dužijanica“ organizira HKC „Bunjevačko kolo“. Centar organizira i Likovnu koloniju „Dužijanica“, HKPD „Matija Gubec“ organizira „Koloniju slamarki“, Društvo „Ivan Antunović“ Književu večer, dok seoske župe organiziraju svoje Dužijance koje također ulaze u program Dužijance. Sa svima koji se uključuju u slavlje Dužijance UBH „Dužijanica“ sklapa prigodni sporazum što samoj organizaciji Dužijance daje posebnu ozbiljnost.

Ove godine umjesto „Dužijance malenih“ prvi put je održana Smotra dječjeg folklora „Dužijanica“ u organizaciji HKC „Bunjevačko kolo“. U ovoj manifestaciji djeca su aktivni nositelji svih dešavanja na način primjeren njihovom uzrastu. Pored domaćina - djece iz Hrvatskog kulturnog centra „Bunjevačko kolo“ iz Subotice, sudionici su bili i djeca iz Starog Žednika - ogranak HKC „Bunjevačko

kolo", Omladinsko kulturno umjetničko društvo „Mladost“ iz Subotice, Umjetničko udruženje talenata „Talentum“ iz Subotice, Hrvatsko kulturno prosvjetno društvo „Matija Gubec“ iz Tavankuta, Hrvatsko kulturno umjetničko društvo „Vladimir Nazor“ iz Sombora, Hrvatsko-bunjevačko kulturno umjetničko društvo „Lemeš“ iz Svetozara Miletića i gosti iz Republike Mađarske - Umjetnička skupina „Margareta i Kikirić“ iz Morahaloma.

Sadržaj dvodnevno trajanja ove manifestacije sastojao se najprije od posjeta salašu Bele Ivkovića u Maloj Bosni, gdje su djeca sudjelovala u etno radionici izrade predmeta od slame, a potom se družila kroz zabavne dječje igre. Etno radionicu vodila je Edita Petrekanić, a animaciju u igrama predvodile su Zorica Bašić Palković, Marina Kovač i Dajana Šimić. Nakon etno radionice i igara, djeci je priređen ručak, služila se tarana s kobasicom – tradicionalno jelo.

U subotu, na centralnom gradskom trgu u 20 sati održan je koncert svih folklornih dječjih skupina, a prije samog početka, katedralni župnik msgr. Stjepan Beretić pozdravio je sve sudionike smotre i

predstavio ovogodišnje predvoditelje smotre - malog bandaša Dominika Kujundžića i malu bandašicu Katarinu Ivanković Radaković.

U nedjelju u 10 sati održana je svečana sveta misa u katedrali-bazilici sv. Terezije Aviljske gdje su sva djeca, sudionici smotre, zahvaljivala Bogu za ovogodišnju uspješnu žetvu i za kruh naš svagdanji kojeg su mali bandaši i bandašica predali predvoditeljima misnoga slavlja msgr. Stjepanu Beretiću i msgr. dr. Andriji Anišiću.

Nakon svete mise djeca su sudjelovala u procesiji s Presvetim sakramentom oko katedrale, a potom je uslijedilo zajedničko fotografiranje i veliko kolo u parku kod katedrale.

Smotra je završena u dvorani HKC „Bunjevačko kolo“ ručkom i druženjem sve djece koja su sudjelovala na smotri. Slijedila je izmjena darova i oproštaj. Svi gosti su bili vidno zadovoljni i sretni sudjelovanjem na ovoj dječjoj manifestaciji.

M.P.

U Subotici je dobro poznato kako se za Dužijancu ne odijevaju samo najljepše nošnje, kite karuca i kola, nego se za ovu svečanost ukrašavaju i aranžiraju izlozi u duhu Dužijance, gdje su se i građani mogli uključiti. Ove je godine ukrašeno 11 izloga u natjecateljskom dijelu i 4 izloga u revijalnom dijelu, čiji su vlasnici samoinicijativno ukrasili izlog.

Voditeljica pododbora za aranžiranje izloga Nedeljka Šarčević i Jelena Piuković su u pripremnim radnjama zajedno obišle prodavaonice i butike i na pristanak vlasnika ugovorile postavljanje i ukrašavanje izloga. Nakon toga su s aranžerima razdijelile lokacije. Organizacijski odbor Dužijance 2014. je imenovao tročlano povjerenstvo, koje je imalo zadatak stručno ocijeniti izgled i sadržaj postava.

Nakon postavljanja uslijedilo je ocjenjivanje, a sve izloge obišli su: Nedeljka Šarčević, predsjednik povjerenstva Alojzije Stantić, te Senka Davčik i Dejan Kovač kao članovi povjerenstva. Na književnoj večeri koja je u organizaciji Katoličkog društva za kulturu, povijest i duhovnost „Ivan Antunović“ održana u četvrtak 7. 8. 2014., proglašeni su najbolji. Prvo mjesto pripalo je Anamariji i Katarini Skenderović iz Subotice, koje su ukrasile izlog u butiku „Veruška“, za postav pod nazivom Vridna reduša. Drugo mjesto pripalo je Mariji Bošnjak-Maci iz Male Bosne, koja je aranžirala izlog butika „Perspective“ i nazvala ga Kruv. Treće mjesto osvojio je Grgo Piuković iz Subotice, čije se djelo pod nazivom Nazdravlje,

ručak! moglo pogledati u butiku „Mondo“. Ove je godine dodijeljena i pohvalnica za samoinicijativno, revijalno sudjelovanje, koju je dobio butik „Rialto by N“. Nagrade najboljim aranžerima dodijeljene su 8. kolovoza, na manifestaciji Književna večer.

M.P.

*Prvi put od 1991.
otkazano Takmičenje risara*

NATJECANJE IZOSTALO ZBOG OBILNIH PADALINA

Zbog loših vremenskih uvjeta u danima koji su prethodili Takmičenju risara, ova je manifestacija izostavljena iz programa Dužijance 2014. i nije održana. Tom prigodom direktor UBH "Dužijanca" Marinko Piuković obratio se javnosti kratkim priopćenjem

"Takmičenje risara, jedna od najznačajnijih manifestacija u programu Dužijance, zakazana za 12. srpnja, prvi puta otkako je obnovljeno njeno održavanje 1991. godine, nije održano.

Nakon dvomjesečnih priprema, na veliku žalost organizatora, Organizacijski odbor Dužijance 2014. je 11. srpnja, dan prije održavanja Takmičenja risara, zbog nemogućnosti provedbe otkazao manifestaciju. Kako se ovaj događaj isključivo održava pod vedrim nebom, obilne padaline u petak i predhodnih dana toga tjedna onemogućile su da se na njivi koja je bila predviđena za natjecanje risara obave sve potrebne pripreme. Kamioni i druga vozila koja su opskrbljivala i donosila potrebnu opremu toga dana nisu mogla ući u njivu, šatori se nisu mogli montirati, a ulazak posjetitelja na parcelu za košenje, gotovo da nije bio moguć. Risari natjecatelji pod takvim uvjetima i blatu u njivi, nikako nisu mogli kositi i pokazati svoje umijeće, a onda je i skup tim povodom neopravdan.

Direktor UBH "Dužijanca" i članovi Organizacijskog odbora Dužijance 2014. su u subotu 12. srpnja u 7 sati bili na odredištu, kako bi dočekali sve one do kojih nije doprla informacija o otkazivanju Takmičenja risara. Organizatori su se pobrinuli za sve natjecatelje i goste koji su tog jutra došli, počastili ih hranom koja je dan prije bila pripremljena za risarski ručak, te je ručak umjesto na njivi, serviran u Domu penzionera.

A da dan natjecanja risara ne bi prošao bez kosidbe, neformalno je nekoliko risara oko 11 sati pred stotinjak ljudi, mještanima, članovima i gostima vatrogasne čete i Svjetskog kongresa slame na uzvišenom dijelu (na gredi) pokraj njive predviđenoj za košenje, revijalno učinilo nekoliko otkosa.

Udruga bunjevačkih Hrvata "Dužijanca", Izvršni odbor i organizatori "Dužijance 2014." ovim putem se ispričavaju svima koji su očekivali ovu priredbu i izražavaju veliku žalost što Takmičenje risara nije održano ove godine. Ostale manifestacije u programu Dužijance 2014. će biti održane po planu."

M.P.

SEOSKE

Priredila: Senka Davčik

Ž
E
D
N
I
K

38

U nedjelju 13. srpnja 2014. godine u župnoj crkvi sv. Marka evanđeliste u Žedniku, svečanim euharistijskim slavljem proslavljena je Dužijanica. Nositelji ovogodišnjih žetvenih svečanosti bili su veliki bandaški par Ante Čipak i Karolina Šarčević i mali bandaški par Marko Jakobčić i Dina Dulić. Kolona urešenih karuca pristigla je pred crkvu, gdje ih je dočekala skupina mladih u narodnim nošnjama i predvoditelji ovog svečanog misnog slavlja – generalni vikar Subotičke biskupije mons. Slavko Večerin, đurđinski župnik vlč.

Miroslav Orčić, te župnik domaćin preč. Željko Šipek. Ovo su slavlje uveličali članovi tamburaškog orkestra pod ravnanjem prof. Mire Temunović i članovi VIS-a "Markovi lavovi". Krunu za ovogodišnju Dužijancu izradila je župljanka Ruža Peić. U večernjim satima slavlje je nastavljeno u prostorijama Doma kulture, gdje je održan prigodni kulturno-umjetnički program, a nakon toga je uslijedilo Bandašičino kolo ispred Doma kulture, a prisutnima je svirao tamburaški sastav „Con Brio“.

DUŽIJANCE

B
A
J
M
O
K

U nedjelju 13. srpnja 2014. godine održano je euharistijsko slavlje povodom Dužijance u Bajmoku. Vlado Borović i Milica Kolar ovogodišnji su bandaš i bandašica, dok je mali bandaš Mario Gunić, a mala bandašica Sanja Milanković. Mladi u narodnim nošnjama ispred crkve, zajedno sa župnikom Zsoltom Bendeom, te gostom đakonom iz Monoštora Stipanom Periškićem, dočekali su bandaša i bandašicu. Ovogodišnju krunu te sve vijence ispleli su mladi iz župe skupa s Marijom Petreš, dok je sliku od slame

izradila obitelj Stipić iz Đurđina. Bandašicino kolo upriličeno je nastupom tamburaškog sastava „Ruže“.

39

SEOSKE

TAVANKUT

Završnica dvotjednih kulturnih događanja održana je 20. srpnja, kada su Tavankučani zahvalili Bogu za ovogodišnju žetvu i darovani kruh. Mladi u narodnim nošnjama, karuce i konjanici mimohodom su obilježili svečanost Dužijance u Tavankutu. Svetu misu predvodio je predsjednik Udruge bunjevačkih Hrvata "Dužijanca" mons.dr. Andrija Anišić, uz koncelebraciju tavankutskog župnika Franje Ivankovića. U večernjim je satima u dvorištu župe održano

Bandašicino kolo, u kojem je svirao tamburaški orkestar „Tajna“. Ovogodišnji bandaš je Nikola Skenderović, a bandašica Bernardica Vojnić Mijatov, dok je uloga malog bandaša i bandašice pripala Nikoli Vuiću i Sari Vereb. Ovogodišnju krunu od slame, koja simbolizira vjeru, ufanje i ljubav, predstavila je njezina autorica, slamarka Jozefina Skenderović, koja već dugi niz godina pravi krunu za tavankutsku Dužijancu. ■

DUŽIJANCA

M
A
L
O
B
O
S
N
A

Za kruh svagdanji zahvalili su i vjernici u Maloj Bosni 27. srpnja, kada je proslavljena Dužijanica. Bandaš Mario Matković i bandašica Ivona Francišković, te mali bandaš i bandašica Darija Nađheđeši i Goran Antunović, na oltar su prinijeli kruh od novog brašna, kao i ovogdišnju krunu, koju je izradila Kata Skenderović, a koja simbolizira euharistiju. Misno slavlje u župnoj crkvi Presvetog Trojstva predvodio je mons. mr. Marijan Dej, bački dekan i župnik iz Selenče, uz župnika domaćina vlč. Dragana Muharema.

Bandašicinom kolu, koje je prekinula kiša, prethodili su akademija, svečane pjevane vespere, te koncert za orgulje i hornu. U kolu, koje je kratko trajalo, nazočne je zabavljao tamburaški sastav "Con Brio", dok su u programu akademije sudjelovali Mješoviti katedralni zbor "Albe Vidaković", "Collegium musicum catholicum", te župni zbor. Za orguljama je bio Miroslav Stantić, katedralni orguljaš i zborovođa, dok je na horni svirao Bela Anišić, student Muzičke akademije u Novom Sadu. ■

SEOSKE

Priredila: Senka Davčik

ĐURĐIN

42

Đurđinska Dužijanca proslavljena je svečanom misom 3. kolovoza u crkvi sv. Josipa Radnika. Nositelj ove zahvale Bogu za žetvu i novi kruh bili su bandaški par Matiša Dulić i Kristina Ivković Ivandekić, te mali bandaški par Željko Horvacki i Katarina Musin. Svetu misu predvodio je vlč. Željko Šipek, uz koncelebraciju đurđinskog župnika Miroslava Orčića. Ovogodišnji simbol Dužijance bila je slika od slame, na kojoj je predstavljeno prvo otajstvo krunice svjetla: ... koji je na rijeci Jordanu kršten bio, a izradila ju je Marija Vidaković. Uz župnog kantora Tomislava i pjevače, misno slavlje uvećao je i zbor Sv. Cecilije iz Subo-

tice, pod ravnanjem s. Mirjam Pandžić. U predvečerje održana je akademija, na kojoj je predstavljen svećenik i glazbenik Albe Vidaković, u povodu 100. obljetnice rođenja i 50. obljetnice smrti. Program je priredila vjeroučiteljica Verica sa suradnicima: prof. Vojislavom Temunovićem, tamburaškim sastavom "Đurđinske cure", te pjevačima mlađeg župnog zbora i recitatorima. Kao gost nastupio je VIS "Ritam vjere". Večer je završila Bandašicinim kolom koje su otvorile "Đurđinske cure", a ostatak večeri goste je zabavljao ansambl "Tajna". ■

DUŽIJANCE

M
I
R
G
E
Š

Dužijanca u Mirgešu proslavljena je svetom misom zahvalnicom 3. kolovoza, koju je predvodio tavankutski župnik vlč. Franjo Ivanković. Iz obiteljske kuće Ruže i Antuna Juhasa krenula je povorka s bandašom Aleksandrom Tumbasom, bandašicom Dajanom Cvijin, te malim bandaškim parom Denisom Stanišićem i Mirelom Lukačević. Nakon svete mise uslijedio je program akademije na kojoj su bandaš i bandašica u pratnji nekoliko risara predali ovogodišnji kruh domaćinima Dužijance, Ruži i Antunu Juhasu, nakon čega je uslijedio folklorno-

glazbeni program. Nastupili su najmlađa skupina HKPD "Matija Gubec", odjel iz Ljutova, veterani folklornog odjela HKUD "Ljutovo" iz Mirgeša, te pomladak tamburaškog odjela istoimenog društva. U Bandašicinom kolu okupljene je zabavljao tamburaški sastav „Ruže“. Mirgešku/ljutovačku Dužijancu svake godine zajednički organiziraju župa sv. Križa, Mjesna zajednica Ljutovo, te mjesno hrvatsko kulturno-umjetničko društvo. ■

43

Književna večer ALBE VIDAKOVIĆ

100. obljetnica rođenja i 50. obljetnica smrti

SPOJ GLAZBE I KNJIŽEVNOSTI, NAPOSE POEZIJE

U nazočnosti brojne publike, u četvrtak 7. kolovoza u Hrvatskom kulturnom centru „Bunjevačko kolo“ u Subotici, u okviru proslave Dužijance održana je tradicionalna književna večer Katoličkog društva za kulturu, povijest i duhovnost „Ivana Antunović“. Ovogodišnja književna večer bila je posvećena velikanu hrvatskog naroda – bunjevačkog roda, glasovitom muzikologu, skladatelju i glazbenom pedagogu Mo. Albi Vidakoviću, o stotoj obljetnici njegova rođenja i pedesetj obljetnici smrti.

Večer je započela skladbom Albe Vidakovića „Gospa radosna“, koju su izveli članovi Katedralnog zbora „Albe Vidaković“ i zbora Collegium musicum

catholicum. Slijedio je pozdrav tajnika Društva „Ivan Antunović“ dr. sc. Ivica Ivankovića Radaka. On je u pozdravu među ostalim istaknuo: „Dobrodošli svi vi u kojima i od kojih živi Dužijanica, dobrodošli na ovu književnu večer, kojom ulazimo u središnji dio proslave ovogodišnje zahvale Bogu za ovogodišnju žetvu i novi kruh, što nije samo običaj ili tradicija, nego daleko više, sastavni je i urođeni dio identiteta bunjevačkih Hrvata, koji to bogatstvo rado dijele i pokazuju svim građanima Subotice, Sombora i okolnih krajeva... Večerašnju književnu večer posvećujemo jednom drugačijem izričaju umjetničkog blaga – glazbi. Zapravo, spoj glazbe i književnosti, napose poezije, čini zajednički pokušaj da se izrazi skrivena nutrina čovjeka, koja redovitim, svakodnevnim osjetilima i načinima komunikacije ostaje nedohvatljiva. Koliko god takav zajednički pokušaj bio snažan, on uvijek ostaje nedorečen za čovjeka skladatelja. Takvi trenuci umjetničkog izričaja samo su sjena one stvarnosti koju on na momente dohvati, a koji ipak ostaju nedohvatljivi. Unatoč naizgled neuspjelom pokušaju, unutar čovjekova bića rađa se sigurnost da druga strana granice krije nešto daleko jače i veće no što se može zamisliti. Vjernik to naziva Vječnošću, a svaki čovjek govori o Nadnaravnom. Uvjeren sam da je takve trenutke živio i Albe Vidaković, koji je rođen u Subotici prije točno 100 godina, a čini nam se da je prerano prešao tu granicu Vječnog i Nadnaravnog, nedohvatljivog i nedorečenog prije 5 desetljeća, dakle sa samo 50 godina života.

O životnom putu Albe Vidakovića govorio je mons. Stjepan Beretić, predsjednik Društva, a prof. Jasna Ivančić iz Zagreba, nećakinja pokojnog Albe Vidakovića, govorila je o svojim sjećanjima i sjećanjima Albine obitelji o njegovu djetinjstvu i njegovim svećeničkim susretima s njima.

U drugom dijelu večeri dodijeljene su nagrade najboljim aranžerima izloga u duhu Dužijance. Uređene izloge ocjenjivalo je tročlano povjerenstvo u sastavu Alojzije Stantić, predsjednik, te članovi Dejan Kovač i Senka Davčik. Proglašavajući nagrađene najbolje izloge Alojzije Stantić je rekao: „Neupućenim i znatiželjnim gledačima, uređenim i okićenim izlozima varoški dućana navistit važan događaj Dužijance... Jedanaest sudionika se nadmetalo u kićenju izloga, a od ove godine novost je sudilovanje četiri sudionika u kićenju po svom viđenju ove svetkovine. Sudionici su na svoj način, otvoreno el da se nasluti, okićenim izlogom navistili varošku svetkovinu zafale Bogu na urađenoj žetvi i rodu žita. Vlatovi sa strukovima, zrna žita, iz brašna ispečeni somun kruva i tista za kuvanje, pokazivanje oblike roda žita...

Od brašna žita ispečen kruv je čovikova osnovna rana, jedan je od najveći Božji darova čoviku... S obzirom na sve češće izobličavanje i sad ću ponovit bit Dužijance koju štujemo.“

Izloge su najbolje uredili sestre Anamarija i Katarina Seknderović, zatim Marija Bošnjak – Maca i Grgo Piuković. Prigodne nagrade im je uručio dr. sc. Andrija Anišić, predsjednik Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanaca“, koja je ove godine preuzela i ubuduće će biti glavni organizator Dužijance.

Književna večer je završilav skladbom „Bačka“, koju su izveli združeni zborovi „Albe Vidaković“ i „Collegium musicum catholicum“.

Voditeljica večeri bila je Marina Gabrić.

Poslije književne večeri u prostorijama HKC „Bunjevačko kolo“ otvorena je nova suvenirnica bunjevačkih „proizvoda“, koju je uredio i vodi tajnik Centra Dejan Kovač. Suvenirnicu je blagoslovio mons. Andrija Anišić, a o izloženim prodajnim eksponatima govorila je etnologinja Senka Davčik.

A.A.

Pozdravna riječ Ivica Ivankovića Radaka na književnoj večeri Dužijanca 2014.

PORUKA ZAJEDNIŠTVA

Poštovane dame i gospodo, svi vi u kojima i od kojih živi Dužijanac, dobro došli na ovu književnu večer, kojom ulazimo u središnji dio proslave ovogodišnje zahvale Bogu za novi kruh, što nije samo običaj ili tradicija, nego daleko više, sastavni i urođeni dio identiteta bunjevačkih Hrvata, koji to bogatstvo rado dijele i pokazuju svim građanima Subotice, Sombora i okolnih krajeva. Tu poruku zajedništva želimo uputiti osobito u ovim danima, večeras i sutra, kada svi kršćanskom sućuti i molitvom pratimo pokojnu djevojku Tijanu i suosjećamo s njenom obitelji.

Pozdravljam nositelje ovogodišnje Dužijance, bandaša i bandašicu, Petra Skenderovića i Kristinu Ivković. Pozdravljam gradonačelnika Subotice g. Jenőa Maglajja, generalnog konzula RH u Subotici g. Dragana Đurića, predsjednika Hrvatskog nacionalnog vijeća dr. Slavena Bačića, pozdravljam nositelja organizacije cijele proslave Udrugu bunjevačkih Hrvata „Dužijanac“, na čelu s predsjednikom msgr. dr. Andrijom Anišićem, te direktorom i predsjednikom Organizacijskog odbora Dužijance 2014. g. Marinkom Piukovićem. Iskreni pozdrav predstavnicima svih institucija i udruga kulture koje su večeras ovdje.

Večerašnju Književnu večer posvećujemo jednom drugačijem izričaju umjetničkog blaga, glazbi. Zapravo, spoj glazbe i književnosti, napose poezije, čini zajednički pokušaj da se izrazi skrivena nutrina čovjeka, koja redovitim, svakodnevnim osjetilima i načinima komunikacije ostaje nedohvatljiva. Koliko god takav

zajednički pokušaj bio snažan, on uvijek ostaje nedorečen za čovjeka skladatelja.

Takvi trenuci umjetničkog izričaja samo su sjena one stvarnosti koju on na momente dohvati, a koji ipak ostaju nedohvatljivi. Unatoč, naizgled, neuspjelom pokušaju, unutar čovjekova bića rađa se sigurnost, da druga strana granice krije nešto daleko jače i veće, no što se može zamisliti. Vjernik to naziva Vječnošću, a svaki čovjek govori o Nadnaravnom.

Uvjeren sam da je takve trenutke živio i Albe Vidaković, koji se rodio u Subotici prije točno 100 godina, a čini nam se da je prerano prešao tu granicu Vječnog i Nadnaravnog, nedohvatljivog i nedorečenog prije 5. desetljeća, dakle, sa samo 50 godina života.

Hvala svima koji su pomogli realizaciju i organizaciju ove večeri. Hrvatskom nacionalnom vijeću na financijskoj potpori. Hvala domaćinu ovih prostorija, Hrvatskom kulturnom centru Bunjevačko kolo, na čelu s predsjednikom Marinkom Prčićem. Hvala zboru Collegium musicum catholicum pod ravnanjem Miroslava Stantića. Hvala svima vama, a osobito našim predavačima, mons. Stjepanu Beretiću i prof. Jasni Ivančić.

Gospodo, vama želim plodno i nadahnuto predavanje, a svima nama ugodnu večer!

Hvala!

dr. sc. Ivica Radak

O jednom od nesumnjivo najistaknutijih muzikologa i skladatelja crkvene glazbe na našim prostorima

ŽIVOTNI PUT ALBE VIDAKOVIĆA

Piše: Stjepan Beretić

AMOR ET VOLUNTAS geslo je što sam ga čuo prije ovog predavanja u Subotici. Ljubav i volja je ono što je obilježilo život Albe Vidakovića. „Vidaković je nesumnjivo jedan od najistaknutijih muzikologa i kompozitora crkvene muzike koji su do danas djelovali u Hrvatskoj“. Zahvaljujući ljubavi i volji Albe je postao Albe. Albe Vidaković je rođen u kući broj 60 prvog kruga grada Subotice. Danas ta ulica nosi ime Albinog krsnog kuma Albe Malagurskog, jednog od subotičkih gradonačelnika. Matična knjiga krštenih današnje stolne župe svete Terezije Avilske u Subotici svjedoči da je Albe rođen 2., a kršten pod imenom Albert 4. listopada 1914. godine. Albino je krštenje upisano pod brojem 1215. Otac mu je bio pravnik Ivan Vidaković, a mati Jelena Tumbas Loketić. Kumovao mu je Albert Malagurski, suprug Amalije Aradski. Krstio ga je tadašnji kapelan Franz Heitzmann. U rubrici opaske čitamo na latinskom jeziku: Albe Vidaković je dne 10. listopada 1937. primio svećenički red u Subotici. Ova je ubilježba provedena na zapovijed Bačkog ordinarijata 111/64.

Dr. Marin Šemudvarac je zapisao: „Možda nije slučajno što se Albe rodio kraj Muzičke škole u Subotici u ulici Albe Malagurskog...“ Tu u centru Subotice njegova je baka Terezija Tumbas Loketić vodila ugostiteljsku radnju do svršetka Prvog svjetskog rata, kad su njezini vinogradi povlačenjem

trianonske granice ostali u Mađarskoj. Prve četiri godine života Albe je proveo pokraj glazbene škole, a onda se njegova obitelj preselila u subotičku ulicu Dinka Zlatarića. Dr. Šemudvarac je zalazio u kuću Vidakovićevih i družio se s njima. Dobra obitelj, glazbena škola, dobra subotička gimnazija, izuzetna glazbena nadarenost, violina, bunjevački mentalitet, ljubav prema zemlji i prema ljepoti bunjevačke pjesme i folkloru, sve je to moglo utjecati na veličinu duha Albe Vidakovića.

Osnovnu je školu i prva četiri razreda gimnazije Albe završio u Subotici. Igrajući nogomet i stolni tenis sa subotičkim sjemeništarcima Albe je zavolio svećeničko zvanje. Bilo mu je 14 godina kad je i sam postao sjemeništarac Bačke apostolske administrature, te se priključio oduševljenoj skupini od stotinjak dječaka, koji su radost svoga života vidjeli u svećeništvu. Godine 1924. je osnovana Bačka apostolska administratura, a usporedo s njom i malo sjemenište u Subotici. Sjemeništarci su živjeli po vjerničkim kućama, a pohađali su gradsku gimnaziju. Dio je sjemeništaraca živio u župnom domu župe svetoga Stjepana u Senti, da bi se 1925. godine svi sjemeništarci nastanili u nekadašnjem nadbiskupskom sirotištu u Baču. Tamo su imali dvojicu profesora koji su ih pripremali za ispite u subotičkoj gimnaziji.

Albe Vidaković

Kako Bačka apostolska administratura nije imala svoje sjemenište, 1928./29. školske godine bački apostolski administrator Lajčo Budanović je sve svoje sjemeništare poslao u vrhbosansko nadbiskupsko sjemenište Travnik. Bilo je to baš kad su đakovački sjemeništari iz Travnika premješteni u Zagreb, pa je Travnik ostao bez polovice svojih pitomaca. Tada je u Travnik stigla vojska od 100 subotičkih sjemeništara. Možemo samo pretpostaviti ponos Bačvana, koji su Bačku preselili na Lašvu. Završna četiri razreda gimnazije i ispit zrelosti Albe Vidaković je položio u travničkom sjemeništu. Lijepo je tada bilo biti bačkim sjemeništarcem u Travniku. Ta, svaki drugi je bio Bačvanin. Bili su to talentirani dječaci. Po pričanju naših starih svećenika, u sjemenište su se primali samo izvrsni đaci. Bačvani su se isticali ne samo u školi, već i u duhovnom i kulturnom, a napose u glazbenom životu. Nije bilo zbora, ni orkestra bez bačkih sjemeništara.

Albe se pokazao kao vrstan matematičar, a u đачkom orkestru je svirao prvu violinu. Po potrebi svirao je i violončelo ili kontrabas. Ležala mu je i matematika i glazba. Kao da je ostvario onaj antički ideal gdje je glazba tijesno povezana s aritmetikom. Kod Albe je glazba bila ozvučena matematika. Osim glazbe i

matematike, dobro mu je ležalo crtanje, pa su neki očekivali da postane slikar.

Od 1932. do 1937. godine Albe je završio teologiju na Bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Bogoslovske dane je osim studiju filozofije i teologije posvetio i glazbi. Učitelji su mu bili Franjo Dugan, Filip Hajduković i Matija Ivšić. Ti si mu veliki zaljubljenici u crkvenu glazbu bili dodatno nadahnuće, da se i sam posveti crkvenoj glazbi. Poslije svećeničkog ređenja biskup Lajčo Budanović ga je postavio za kapelana u Žedniku, gdje se zadržao vrlo kratko vrijeme. Dopuštanjem biskupa, Albe je mogao studirati svetu glazbu u Rimu. O tome piše Tomo Vereš: „Albine izvanredne glazbene sposobnosti bile su svakome tako očigledne da ga je biskup Budanović nakon završenih teoloških studija i mlade mise poslao u Rim na specijalizaciju crkvene glazbe. Stanovao je u Zavodu svetoga Jeronima“. Marin Šemudvarac pak piše: „Biskup Budanović je vodio posebnu kadrovsku politiku. Nije se zanosio studijem svojih bogoslova u inozemstvu. Od velikog broja bogoslova samo su trojica dospjela u inozemstvo, ali su se i oni morali vratiti u domovinu prije nego su stekli akademske graduse. Ovo iznosim zato da se shvati kako Albe nije na lak način dospio u Rim nastaviti usavršavanje u glazbi. Zato je izazvao prilično iznenađenje. Biskup koji nije omogućivao u inozemstvu studij dogmatike, moralke ili crkvenog prava, dozvolio je jednom svom svećeniku da u Rimu studira crkvenu glazbu“. Bio je prvi bački Hrvat u Zavodu svetoga Jeronima. Mato Leščan tvrdi da biskup Lajčo Budanović nije podržavao Albu Vidakovića u njegovoj namjeri da studira svetu glazbu, pa je Albe morao studirati o vlastitom trošku, i da ga je za studij preporučio zagrebački kanonik Krešimir Pećnjak. Bilo kako bilo, biskup Lajčo Budanović je osim Vidakovića poslao još šest svećenika Bačke apostolske administrature na studij u Zagreb zato što je namjeravao otvoriti sjemenište i gimnaziju, pa je mlade svećenike slao na studij, da bi kasnije preuzeli dužnost profesora u gimnaziji.

Neposredno pred Drugi svjetski rat Bačka je apostolska administratura doživjela veliki procvat. Godine 1936. biskup Budanović je zaredio 18, a 1937. 14 svećenika. Biskupija je brojala bezmalo 490.000 vjernika u 92 župe i 17 vikarija. Imala je 209 svećenika. Redovnica je bilo 247, a živjele su u svojih 26 kuća. K tomu treba dodati i na desetine redovnika i redovnica u različitim redovima. Pravoslavni vjernika je na području administrature bilo blizu 200.000, protestanata do 100.000, 13.000 Židova i 6.000 ostalih.

Gradile su se nove crkve i osnivale župe. Izuzetno su jačale različite udruge vjernika. Za takvu poletnu biskupiju je zaređen Albe Vidaković.

Kad je 1941. godine Albe završio svoju specijalizaciju, zbog ratnih prilika se nije mogao vratiti u Suboticu, pa se iz Rima vratio u Zagreb, inkardinirao se u Zagrebačku nadbiskupiju, gdje je ostao do kraja života. „Njegova mnogobrojna muzička djela, koja su istovremeno velike muzičke vrijednosti privukla su pažnju glazbenika, a po tom i visokih crkvenih dostojanstvenika, te jedno za drugim dobiva poziv iz Beča, Kölna i drugih metropola glazbe, da tamo preuzme koju katedru svoje struke. I njegov profesor u Rimu, Refice, odmah nakon svršenih studija ponudio mu je katedru na istom Papinskom institutu. Odbija sve, jer želi raditi u svojoj domovini“. I taj podatak rječito govori o veličini Albe Vidakovića. Sve što je najljepše, najkreativnije, 18 godina najplodnijeg svećeničkog života, znanstveni i skladateljski rad, svoju umjetničku darovitost, sve je Albe darovao Zagrebu i Hrvatskoj.

Poslije Drugog svjetskog rata današnja Subotička biskupija je izgubila gotovo 200.000 vjernika njemačkoga jezika. Vjernici iz nekoliko župa mađar-

skog jezika su poslije rata završili na stratištima i u masovnim grobnicama. Brojni svećenici su napustili biskupiju i raspršili se po svijetu. Neki su svećenici ubijeni. Mnogi su bili u tamnicama. Opet je trebalo početi izgradnju i obnovu. Biskup Budanović i njegov nasljednik Matija Zvekanović su sve učinili da opet podignu kler svoje biskupije. U godini osnutka Subotičke biskupije (1968.) u našem, tada novoosnovanom sjemeništu Paulinum bilo je 60 sjemeništaraca samo iz Subotičke biskupije. Te je godina biskupija imala 53 bogoslova, koji su studirali u Zagrebu, Đakovu, Rijeci, Rimu i Innsbrucku.

Svjedok početka toga drugog procvata Subotičke biskupije bio je Albe Vidaković još 1962. godine kad je biskup Matiša Zvekanović osnovao sjemenšte Paulinum s četrdeset sjemeništaraca u prva dva razreda gimnazije. Radovala se cijela biskupija, a radovao se i biskupov prijatelj Albe. Često je dolazio u Suboticu i svaki put bi posjetio našega biskupa. Te sam ga godine i ja upoznao. Upamtio sam ga kao živahnog svećenika. Biskup Matiša je zapisao kako je Albe bio skroman, ali vedar svećenik. Ostao je isti, kao u dane svoje mladosti. U njegovu je držanju bilo ponešto od dječakčkog nogometa i stolnog tenisa iz

gimnazijskih dana. Svoj temperament Albe je saču-
vao i onda kad je preko volje, više za volju svojim
roditeljima svirao violinu, i kad je bio vješt crtač,
i kad se družio s mladima. Koliko je bio živahan
i skroman 1962. godine vidi se i po tome što je s
nama đacima prvog i drugog razreda gimnazije
znao pojuriti za loptom. Ozbiljnog i promišljenog
biskupa Zvekanovića uhvatio bi za ruku, da i biskup
s njime juri po dvorištu. I hod je Vidakovićev bio el-
egantan, živ. Oči su mu sijevale životnom snagom,
vedrinom i optimizmom. Subotici je bio izuzetno
privržen.

Albe je volio svoje vršnjake svećenike. Radovao
se svom, godinu dana starijem školskom drugu bi-
skupu Matiši Zvekanoviću. Za svoga boravka u Sub-
otici svaki ga je dan posjećivao. I biskup Zvekanović
je bio ponosan na Albu. U tek osnovano sjemenište
došao je Albe Vidaković, osobno ispitati glas sje-
meništarcima. Albe Vidaković je tako udario temel-
je liturgijskog pjevanja u našem sjemeništu, pa je
za osnutak sjemenišnog zbora i on zaslužan. Imao
sam sreću da mi Albe Vidaković osobno ispita glas i
da me svrsta u sjemenišni zbor. Ako je Albe znao sa
školovanim pjevačima, znao je i s djecom.

Subotičanin, dominikanac Tome Vereš piše:
„Subotičko podrijetlo Vidakovića potrebno je jače
naglasiti nego što se obično čini jer sve što je kasni-
je u životu bio i radio, primio je u začetku u rodnom
gradu.“ U subotičkoj glazbenoj školi je uz podršku
roditelja u svojoj 12. godini započeo glazbenu
naobrazbu. Prvi su mu učitelji bili Josip Hermann
i Gabriella Vas. Prva je Albina skladba nadahnuta
bunjevačkom pjesmom „Kolo igra“. Albe Vidakov-
ić je pravi Subotičanin. A Subotičani su ljubomorni
na najlipču varoš svita. Za svoga je prijatelja Alek-
su Kokića uglazbio nekoliko pjesama. Dobro kaže
Vereš: „Ono što je Vidaković kao Hrvat i katolik pri-
mio od subotičkog zavičaja, to mu je kao umjetnik i
znanstvenik i vratio“.

Vidakovićeva ljubav prema Subotici i prema sve-
toj glazbi se vidi i po tome što je jedan od svojih
prvih uradaka posvetio prvom zborovođi subotičke
crkve svete Terezije – Georgu Arnoldu (1781-1848).
Obitelj se toga umjetnika iz okolice austrijskog Sankt
Pöltena nastanila u mađarskom Taksonyu, gdje su
živjeli njemački doseljenici. Iz Taksonya je 1800. go-
dine Georg došao u Suboticu na poziv gradskog
magistrata. Arnold je svirao orgulje, violinu, vi-
olončelo i puhačke instrumente. Osnovao je prvi
zbor i uvježbao prvi orkestar u Subotici. Arnold je
bio i skladatelj i sastavljač pjesmarice „Pismenik“.

Knjiga je tiskana 1819. godine u Osijeku. Svoj prvi
muzikološki rad Albe Vidaković je objavio u godini
svoga svećeničkog ređenja i to u 3. i 4. broju Svete
Cecilije 1937. godine.

O muzikološkom, pedagoškom, skladateljskom
i umjetničkom djelu Albe Vidakovića su pisali i gov-
orili najpozvaniji stručnjaci. Kad se 1941. godine iz
Rima vratio u Zagreb, bio je profesor na Hrvatskom
glazbenom konzervatoriju. Predavao je gregori-
janski koral i povijest kantate, harmoniju, kontra-
punkt, orgulje. Svoga učitelja Filipa Hajdukovića
je zamijenio na mjestu regensa chori zagrebačke
prvostolnice. Preuzeo je uređivanje Svete Cecilije.
Osnovao je dječjački zbor. Za dvadeset godina uv-
ježbao je više od 30 misa. Na kor zagrebačke prvo-
stolnice je privukao najveće zagrebačke i hrvatske
umjetnike. Skladao je nekoliko misa koje spadaju
u remek djela hrvatske sakralne glazbe. Osim toga
što je vrstan skladatelj, Albe je vodio i radio emisije.
Obradio je djelo Jurja Križanića kao glazbenog pis-
ca i teoretičara. Uz sav svoj rad i kraj svoje bolesti,
pretposljednje godine svoga života ostvario je i
svoju veliku, upravo životnu želju, da osnuje insti-
tut za crkvenu glazbu.

Dr. Bonaventura Duda je o Vidakoviću napisao:
„Bio je uistinu divan prijatelj, visoko kvalificirani
profesor i pedagog, darovit i plodan umjetnik-gla-
zbenik, savjestan znanstvenik, a u Crkvi Božjoj iz-
vanredan radnik koji je svoj život shvatio ozbiljno
i svoj talent odgovorno.“ Akademik Stjepan Šulek
pak bilježi, da je Odjel za muziku Jugoslavenske
adademie znanosti i umjetnosti „izgubio svog du-
gogodišnjeg vrijednog i odličnog suradnika. Netko
je u Beču zapisao kako je slavenska crkvena glazba
izgubila jednoga nenadomjestivog poznavatelja.

Albe Vidaković je umro 18. travnja 1964. godine
u Zagrebu. Tijelo mu je bilo izloženo i zagrebačkoj
prvostolnici, gdje je nadbiskup Franjo Šeper 20.
travnja služio rekvijem. Zagrebački kanonik dr. St-
jepan Kožul piše kako je na zadušnici za Albu Vida-
kovića bilo gotovo tako puno svijeta kao na spro-
vodu blaženoga kardinala Stepinca. Istoga dana,
kasno navečer Albini su posmrtni ostaci odvezeni u
Suboticu, gdje se u katedrali i pred katedralom ok-
upilo veliko mnoštvo svijeta. Vjernici su čekali od 18
do 21 sat. Sutradan, 21. travnja se katedrala još jed-
nom napunila svijetom. Biskup Zvekanović je služio
svetu misu zadušnicu. Popodne u 3 sata su počeli
pogrebni obredi na subotičkom Bajskom groblju,
gdje je Albe pokopan u obiteljsku grobnicu. Na za-
dušnici i na sprovodu je pjevao zbor zagrebačkih

bogoslova. Albin sprovod je još jednom okupio nepregledno mnoštvo Subotičana.

Nad Albinim grobom je govorio dr. Bonaventura Duda: „Maestro Albe bio je danas svećenik. U njemu se umjetnik nije borio sa svećenikom. On je intuitivno osjećao i teorijski zastupao – a i u životu ostvarivao – uvjerenje da se glazba i religija po svojoj naravi spajaju. Najljepši vanjski izraz religioznosti je pjesma. Najjače poticaje glazbi daje religija. Vidaković zato svojim umjetničkim talentom udvostručava svoje svećeničke mogućnosti, a svoju svećeničku službu Bogu ostvaruje kroz svoj umjetnički rad. I kad bismo ga danas upitali da nam iz groba odgovori gdje je bilo njegovo srce, on bi nam to posve sigurno odgovorio: s kora na oltaru“. Više od 40 godina uspomenu na velikog čovjeka, vjernika i umjetnika nosi subotički katedralni zbor Albe Vidaković, kojemu je na čelu do prethodne godine bila časna sestra Mirjam Pandžić. Njezinu je službu tada preuzeo orguljaš i zborovođa Miroslav Stantić. Jednako tako Albino ime već više od 50 godina nosi i 1963. godine osnovani Institut za crkvenu glazbu Bogoslovnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.

A Albe Vidaković, „pronican, neumoran i marljiv, pun znanstvene znatiželje, domišljat u pronalaženju putova da tu znatiželju zadovolji“ ostat će uvijek nadahnuće za sve one koji se raduju katoličkoj liturgiji. „Njegova velika inteligencija i glazbena kultura morale se duboko dojmiti svakoga tko je imao sreću da ga поближе upozna“.

Rodna je naša bačka ravnica dala Bogu, Crkvi i hrvatskome narodu divove duha, duše, kulture i umjetnosti: iz ove su zemlje nikli vrhunski umjetnici pera, narodni preporoditelji, ljudi srca i duše kao što je sluga Božji Gerard Stantić. Dala je Bačka majstore tamburice, pera i vjere, majstore stiha u liku Alekse Kokića. Dala je ta bila Subotica ne jednog čovjeka duha i znanosti kao što je Tome Vereš, ali i ljude umjetnosti i znanosti kao što je Albe Vidaković – veliki dar ravnice Crkvi, čovjeku, kulturi, srcu i ljepoti. I Albe čini Suboticu lijepom i velikom. Albin je život protekao u smislu one izreke: „SEMPER IN SPINIS NUMQUAM SINE ROSIS“. Sav mu je život prožet trenjem napornog rada i nevolja, ali Albe nije nikada ostao bez mirisnih ruža uspjeha, koji osvajaju i danas.

Pogled na Albu Vidakovića iz obiteljskoga kutka

NEOSPOJNI OBITELJSKI MEZIMAC

Muziciranje s Ujom bilo je uvijek zanimljivo i poticajno. Kad bi sjeo za glasovir i nešto improvizirao, sestra i ja bismo odmah dojurile i s dubokim ga divljenjem slušale. Onda bi svirao iz naših nota iz kojih smo, ovisno o našoj dobi, vježbale – od Beyerove klavirske škole, Czernijevih i Duvernoyaovih etida, Kuhlauovih sonatina pa do Bachovih dvoglasnih i troglasnih invencija i Beethovenovih sonata – te nam govorio gdje se i na što u pojedinoj vježbi ili skladbi treba obratiti pozornost

Piše: Jasna Ivančić

U ovome tekstu kanim progovoriti nekoliko riječi o Vidakovićevu obiteljskome odnosu prema ocu Ivanu, majci Jeleni, baki Tereziji i polusestri Amaliji – kojoj je majka Julijana, učiteljica po obrazovanju, umrla ubrzo nakon porođaja 1912. – pa se otac drugi put oženio budućom Albinom majkom. Progovorit ću i o njegovu odnosu prema široj obitelji; od sredine 1940-ih sa sestrim suprugom, inženjerom Blaškom Kuleševićem, a od 1950-ih i s nećakinjama: najstarijom Jasnom, mojom malenkošću, sa srednjom po dobi Snježanom i najmlađom Zlatom.

Saznanja temeljim najviše na sjećanjima iz djetinjstva i posve rane mladosti, točnije iz bakinih i maminih pripovijedanja ili međusobnih razgovora o Albi, tj. Albušu, kako su ga one od milja zvale, ili o Uji, kako smo ga nas tri zvale. Temeljim svoja saznanja prisjećajući se i sadržaja dugih i vrlo lijepih Albinih pisama iz Zagreba koja su redovito stizala na bakino ime, a ona nam ih je čitala naglas u smiraju dana za stolom, najčešće poslije večere. Sjećanja na povremeni život s Ujom sežu mi od moje treće ili četvrte godine, tj. od ranih 1950-ih pa do

mojega II. razreda gimnazije, travnja 1964., točnije do Ujine smrti koja nam je svima nanijela neizmjernu bol. Mogu slobodno reći da je njegova smrt u našoj obitelji izazvala toliki emotivni stres da je naša mama Amalija nakon nekoliko mjeseci iznenada morala na operaciju u Zagreb, tata Blaško na operaciju u Novi Sad, a naša baka Jelena – koja je zbog svoje od Boga baštinjene majčinske ljubavi zasigurno bila od svih nas najžalosnija – ostala je čvrsta, koliko joj je dopuštalo njezinih 76 godina. Žalost joj se tako nakon sinovljeve smrti umnožila brigom zbog kćerine i zetove bolesti, napose skrbi za nas djecu. Njezinu zadivljujuću snagu koju je tih mjeseci pokazivala, danas tumačim isključivo dubokom povezanošću s Bogom, vjerom u općinstvo svetih, svakodnevnom ustrajnom molitvom krunice koja joj je ili isprepletala prste, ili za kućanskih poslova šuškala u džepu kućne haljine, te potpunim predanjem volji Božjoj.

Albe je – gradsko dijete rođeno i raslo u sjeni tornjeva subotičke Gradske kuće i katedrale – bio neosporni obiteljski mezimac. Dvije i pol godine mlađi od sestre Amalije osvajao je bistrinom, neobuzdanim veseljem, iznimnom zaigranošću i spremnošću na sve moguće fakinarije. Često se u obitelji pričavalo kako ga je sestra jednom prilikom plaćući došla tužiti majci i ocu jer je sa svih salenjaka ukrašenih pekmezom – koji su u smočnici čekali da budu posluženi – pojeo sav pekmez, osim s jednoga, koji im je ona povrijeđeno pokazivala. Dok su je roditelji tješili, a njega korili, on je spretno kao mačak, kažiprstom pokupio pekmez i s posljednjega salenjaka u njezinoj ruci, i strpao ga u usta. Uslijedile su potom roditeljske odgojne mjere o kojima se nije pripovijedalo, ali ih se tada još s ljubavlju i neopterećeno prakticiralo jer su bile provjereno djelotvorne u pretvaranju raznoraznih fakinčica u poštene ljude.

Sreća i zaštićenost ranoga djetinjstva protegnula se i na Albinu školsku dob koja se odvijala u subotičkoj pučkoj i glazbenoj školi, u brzopoteznome učenju i vježbanju violine i klavira, te dugotrajnom igranju nogometa i stolnoga tenisa sa vršnjacima sjemeništarcima u sjemenišnome dvorištu ili igranju s djecom iz susjedstva »žmure i vije« – kako se među bunjevačkim Hrvatima nazivaju igra skrivača i igra lovice – u Zlararićevoj ulici punoj hlada od stabela gelegunja.

Ljeta je s roditeljima i sestrom provodio na obližnjem jezeru Palić jer mu je otac, predstojnik siročadskoga stola u gradskoj upravi, bio i ravnatelj tamošnjega ljetovališta koje je na prijelomu stoljeća

Albe Vidaković

sagrađeno u stilu kitnjaste mađarske secesije. Uz nekoliko hotela i više vila uz jezero, u lijepo njegovanome parku punom cvijeća, s fontanom i stazama posutima bijelim tucanikom, nalazio se i ženski štrand, jedinstveno od drveta sagrađeno i u crveno obojeno kupališno zdanje s brojnim molovima za sunčanje i kabinama ukrašenima tornjićima. Nakon cjelodnevnoga plivanja, skakanja i veslanja, navečer bi slušao sviranje svojih profesora koje je dopiralo iz povišenoga natkrivenoga okrugloga paviljona, smještenoga u sredini parka. Gradski gudački orkestar izvodio je tzv. salonsku ili promenadnu glazbu, dok je publika šetala parkom ili sjedila na obližnjim terasama. Bio je to prvi Albin dodir s orkestralnom glazbom uživo i poticaj za vježbanje violine, koje je do tada vješto izbjegavao. Tada još nije slutio da će nekoliko godina kasnije i sam svirati violinu, cello ili kontrabas u orkestru isusovačke Nadbiskupske gimnazije u Travniku, kamo je 1928. pošao s ostalih stotinjak subotičkih sjemeništaraca.

Nemalo su se roditelji i baka iznenadili kad im je nakon završetka niže gimnazije Albe priopćio da će školovanje nastaviti u Travniku. Odgovarali su ga jer im je teško padala pomisao da će se njihov sin jedina školovati i odgajati izvan obiteljskoga gnijezda, da će toplinu i udobnost roditeljskoga doma zamijeniti strogim isusovačkim internatskim životom te da će širinu pitomoga, sunčanoga rodnoga grada zamijeniti bosanskom kasabom uglavljenom između visokih planina na obalama rijeke Lašve. Otac je s Albom porazgovarao i ubrzo prihvatio

sinovljeve argumente, a majka i baka potihom su tugovale, skrivečki plakale i tražile načine kako da Albuša, četrnaestogodišnjega pubertetliju, razuvjere. »Tamo borme nećeš svako jutro na bilom damastanom čaršapu doručkovat bilu kafu iz porcelanske šoljice i frišku kiflu namazanu puterom« – tumačila mu je ujutro baka, a majka mu je prije spavanja govorila: »Neće te, dite moje drago, imati tamo 'ko pomilovat po kosi i poljubit u čelo prije spavanja.«

I kad su ga prvi put iste godine u kasnu jesen njih dvije posjetile, vidjele su da je školom i profesorima oduševljen, ali i da pati za roditeljima, sestrom i za obiteljskim životom. Nagovarale su ga neka se vrati, govorile mu da je i subotička gimnazija vrlo solidna i da će mu pružiti odličnu naobrazbu kao i njegovoj sestri, no uzalud. I premda je posljednje jutro prije njihova odlaska iz Travnika osobito bio tužan tijekom zajedničkoga doručka, ostao je čvrst i kroz zube procijedio: »Vidite da se mož' doručkovat i čaj iz aluminijskog lončića i komad suvog kruva s pekmezom«, a potom mu je nekoliko suza kapnulo u čaj.

Da je ta odluka doista bila najveća Albina životna prekretnica, vidi se i iz njegova odnosa prema obitelji koji se uglavnom sveo na brojna pisma i na po dva do tri boravka u Subotici godišnje.

Od školovanja u Travniku, Zagrebu i Rimu te djelovanja sve do smrti u Zagrebu, Albe je bio najželjenija i najiščekivanija osoba u našoj obitelji; bilo da su se iščekivala njegova pisma ili njegovi dolasci kući koji su bili vezani uz školske i studentske ferije, a potom ovisili o profesorskim obvezama isprva na Muzičkoj akademiji, poslije na Teološkome fakultetu te dužnostima ravnatelja kora Zagrebačke prvostolnice.

Po prilici jednom tjedno pisao je opširna duhovita pisma puna detalja iz svakodnevice, na koja mu je istom revnošću odgovarala najčešće majka, započinjući ih: »Drago moje milo dite!«, ili »Moj zlatni anđele!«, ili »Zlatno moje srce!«. Vrlo lijepa pisma pisala mu je i sestra, ponekad i zet Blaško i nećakinje, a pisma oca Ivana nisu sačuvana, pretpostavljam zbog njegove prerane smrti u 54-oj godini od srčanoga udara, dan uoči Badnjaka 1936., kada je Albe bio na završnoj godini teologije.

U obiteljski iščekivalački duh kuće – glede svakotjednih Ujinih pisama, kao i njegovih dolazaka u Suboticu – uključile smo se zdušno i nas tri djevojčice. Prepoznavale smo zvuk mjedenoga zvona u dvorištu, kada bi ga 3 puta energično povukao poštar, i onda bismo se utrkivale do kapije jer je svaka od nas htjela prva preuzeti pismo i odnijeti ga baki, koja bi nas onda blago pomilovala po kosi, učinila nam znak križa na čelu i poljubila nas. Kako je najmlađa sestra isprva uvijek trčala posljednja i shvaćajući svoju situaciju vikala »ja puva, ja puva«, baka bi je stavila na krilo, dala joj pismo, a ova bi ga svojim malim ručicama ponovo predala baki i bila sretna, jer se doista osjećala pobjednicom.

Nas tri zdušno smo bile uključene i u iščekivanje Ujina dolaska svakoga proljeća i svake jeseni, a uzbuđenje bi započelo rasti po prilici dva tjedna prije toga događaja. Užurbano se čistila i spremala kuća od podruma do tavana, u dvorištu plijevali cvjetnjaci, uređivao travnjak, pekli se kolači i torte, smišljao meni za svečanije ručkove, ukratko, u našoj je kući vladalo pravo predblagdansko raspoloženje. Mlađa sestra i ja revnije smo vježbale glasovir, jer smo znale da će nas Ujo htjeti poslušati i da će neuvijerno komentirati naše sviranje, od čega smo pomalo i strahovale. Najmlađa Zlatka u našim je očima bila pravi srećković. Ništa još nije svirala, a pokazivala je izvanredan sluh pogađajući bez pogreške tražene tonove dok ju je Ujo testirao. Sluh ju je kasnije i odveo putem glazbe pa joj je violina postala životnim pozivom.

Muziciranje s Ujom bilo je uvijek zanimljivo i poticajno. Kad bi sjeo za glasovir i nešto improvizirao, sestra i ja bismo odmah dojurile i s dubokim ga divljenjem slušale. Onda bi svirao iz naših nota iz kojih smo, ovisno o našoj dobi, vježbale – od Beyerove klavirske škole, Czernijevih i Duvernoyaovih etida, Kuhlauovih sonatina pa do Bachovih dvoglasnih i troglasnih invencija i Beethovenovih sonata – te nam govorio gdje se i na što u pojedinoj vježbi ili skladbi treba obratiti pozornost. Sve je bilo krasno dok nas nije zamolio da i mi njemu nešto odsviramo, a onda su uslijedile muke po jednoj od nas, ili po nama objema. Primjerice, kad smo mu odsvirale Schumanove skladbice Veseli seljak i Divlji jahač, pohvalio nas je što smo vježbale, ali i pridodao da moj seljak baš i ne zvuči veselo jer ga vjerojatno bole noge pa malo hramlje, što se čuje iz moje lijeve ruke, a sestri je za njezinoga jahača rekao da baš i nije divlji jer mu očito konj nije dobro potkovan pa se vuče kao staro kljuse, što se čuje iz njezinih staccata. On bi nam tada odsvirao te skladbe, naravno, puno su nam se više dopale u njegovoj interpretaciji, a potom smo i mi pokušavale bolje ih izvesti i bile osobito sretne kad bismo u njegovim riječima naslutile trunak pohvale. Sve su to iz prikrajka, ozarena lica slušali i gledali baka, mama i tata.

Tih desetak dana, koliko je svaki put običavao boraviti u Subotici, svako je jutro u 9 služio sv. misu u katedrali. Redovito je odijevao reverendu, koju je nosio samo u toj prilici, a zbog njegova vječno užurbanoga hoda, višega stasa i vitke linije, vijorila je za njim kao barjak. Nakon mise, opet bi se pun energije i dobre volje uključio u naše živote, a radosno kućno ozračje nije prestajalo dok je god bio s nama. Rado nam je pričao o svom vrlo rano preminulom prijatelju suzavičajniku svećeniku i pjesniku Aleksu Kokiću kojega je nazivao pobratimom. Da je njihov odnos bio blizak, svjedoči i Aleksino pismo Albinoj majci Jeleni u kojemu je oslovljava (citiram) "Draga moja pomajko!"

Ozarena bi nam lica čitao Aleksine pjesme, primjerice Cincokrt i Božur, govoreći pritom o (citiram) "lipoj zvonkoj bunjevačkoj ikavici koja u Aleksinoj pismi miluje, razgaljuje, sida na dušu, piva i plače." Tada još nisam znala, da ih je kao mladić uglazbio.

Posljednje zime i proljeća prije smrti bio je u Subotici samo jednom, jer je uz sve ostale obveze na Fakultetu, Institutu za crkvenu glazbu i u Katedra-

li, intenzivno radio na dovršenju svoje druge doktorske disertacije, ovaj put o Jurju Križaniću. Prvu disertaciju, Sakramentar MR 126 Metropolitanske knjižnice u Zagrebu, napisao je još 1941. u Rimu, ali je zbog izbijanja II. svjetskog rata nije uspio obraniti pa je 1952. objavljena u RAD-u Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu. Dakle, drugu disertaciju predao je 3. ožujka 1964. Odjelu za muzikologiju na Filozofskome fakultetu u Ljubljani i iščekivao da mu mentor prof. dr. Daragotin Cvetko javi nadnevak obrane, no smrt je bila brža.

U posljednjem pismu majci, napisanome 6. travnja 1964. – 12 dana prije smrti – pune dvije stranice posvetio je njezinu tlaku koji je oscilirao čak do 210, a o svojem, također nestabilnomu samo je uzgred pripomenuo da je to normalno kad je prije Uskrša imao: »mnogo proba i mnogo obreda u katedrali, sve dugo traje, a tamo je još uvijek veoma hladno, bilo je + 4«. Nadalje, priznao joj je: »Ovaj sam se tjedan malo odmarao od uskršnjih napora, pa sad već sve ide svojim normalnijim tempom«, a nije zaboravio pisati ni o lijepim planovima: »Fiću sam dao urediti i za koji dan će biti spreman za proljetno putovanje. Vrijeme se proljepšalo i zatoplilo pa kad 19. IV. krenemo ja i dr. Cvetan bit će već pravo uživanje po Jadranskoj magistrali od sela do sela militi, razgledavati i odmarati se.« Namjeravao je otići u Makarsku, u franjevački samostan i nastaviti muzikološka istraživanja koja mu je omogućivala Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti.

Nekoliko dana nakon toga pisma stigao nam je brzopjav da je Uji pozlilo i da je u bolnici. Mama i ja smo iste večeri noćnim vlakom otputovale u Zagreb i posjetile ga drugo jutro u bolnici. Bio je priključen na infuziju, imao je masku za kisik, ali pri svijesti i radostan kad nas je ugledao. Rečeno nam je da je imao srčani udar od kojega se mora dulje oporavljati. Drugo jutro, 18. travnja, dok smo se u njegovoj kuriji, na Novoj Vesi 7, pripremale opet poći k njemu u bolnicu, zazvonila su sva katedralna zvona. Znale smo da zvone za Albu.

Premda se baki nitko nije usudio reći da joj je sin umro, ona je – kad su se o podnevu istoga dana oglasila zvona sa svih subotičkih crkava – tiho rekla: »Znam, zvone za mog Albu ...« – i briznula u plač. ■

Dužijanca proslava završetka žetve kao kulturna praksa i iskazivanje identiteta

VIŠE OD
STOLJEĆA
NEPREKINUTO
TRAJANJE
JAVNE

MANIFESTACIJE

O Dužijanci se dosad dosta pisalo, osobito u novije vrijeme, no etnoloških istraživanja ove pojave bilo je malo. To donekle začuđuje, budući da je riječ o veoma dugovječnoj i značajnoj manifestaciji, koja traje i u suvremenim uvjetima u kojima se mnoge tradicije ranije ili kasnije, brže ili sporije gase

U svim društvenim sustavima, u prošlosti i u sadašnjosti, bez obzira na različita ustrojstva i vladajuće ideologije, etnički, kulturni i drugi pluralizam su determinanta. Ona povlači za sobom, među ostalim, predodžbu i značaj činjenice da pluralizam unutar jednoga društveno-političkog sustava (npr. države) podrazumijeva i supostojanje manjine i većine. Na globalnoj i njoj oponentnoj lokalnoj razini formiraju se i transformiraju shvaćanja i predodžbe o ekonomskoj, društvenoj i kulturnoj različitosti, istosti, granicama, zajedništvu, jednom riječju: identitetu.

U pokušaju razumijevanja realnosti u kojoj i koju živimo, etnologija i kulturna antropologija, kao conceptualna znanost, usmjerava nas prema definicija-

ma i konceptima kulture i identiteta, odnosno prema kulturno-identifikacijskim strategijama i praksama, koje nam koriste za kategoriziranje i klasificiranje zajednica u procesima introspekcije i u procesima interakcije s drugima: kroz stoljeća promjena ono što vodi i održava neku zajednicu jest samopouzdanje i samopoštovanje, osjećaj afilijacije i kontinuiteta. To pretpostavlja da svaka zajednica ima svoje ime, prostor, povijest, tradiciju i kulturu, konsenzus u pogledu zajedničkoga porijekla, osjećaj istosti i zajedništva i pripadanja. Drugim riječima, identifikacijski procesi i prakse apostrofiraju objektivnu dimenziju (kulturni repertoar) i subjektivnu dimenziju (emocije i lojalnost). Obje su dimenzije u stalnom procesu transformacije i nikada se ne pojavljuju u nekakvoj „prvotnosti“. Istovremeno međutim, impliciraju

postojanje nekih konstanti a to su vjerovanje, misao i tvrdnja o trajanju i kontinuumu na kojima počiva temelj zajedništva (usp. Grbić Jakopović, 2012).

U okviru sintagme „traganje za identitetom“ naša je znanost u posljednjih pola stoljeća proizvela brojne teorije usmjerene na afirmaciju i reafirmaciju kulturnih, etničkih, nacionalnih i inih identiteta, među kojima su i regionalni etnokulturni identiteti manjinskih zajednica. Bez obzira što koja od njih tvrdila, pragmatizam i povijesno iskustvo ukazuju da se identitetski resursi nalaze u brojnim područjima.

Neosporno jest da je jedno od tih područja objektivni kulturni sadržaj, u kojem tradicija ima poseban status, budući da se, kako recentna etnološka istraživanja pokazuju, još uvijek, najvećim dijelom upravo iz nje selektiraju etnički i kulturni markeri – mediji za askripciju i identifikaciju (usp. Barth, 1969). Naime, i geneza i granice i simboli i zajednička sudbina i na koncu konca, kako je još krajem 17. stoljeća ustvrdio hrvatski znanstvenik i političar Pavao Ritter Vitezović: naši narodni običaji (usp. Banac, 1992) svjedoče da tokovi i stabilnost procesa identifikacije kao i njihovoga krajnjeg rezultata – identiteta, doista jest neupitna.

U tom smislu, primjer jednoga segmenta tradicije, u ovom slučaju običaja svetkovine završetka žetve kod bunjevačkih Hrvata u Bačkoj (Vojvodini), Dužijanca, pravi je primjer i dokaz rečenome. O Dužijanci se dosad dosta pisalo, osobito u novije vrijeme, no etnoloških istraživanja ove pojave bilo je malo. To donekle začuđuje, budući da je riječ o veoma dugovječnoj i značajnoj manifestaciji, koja traje i u suvremenim uvjetima u kojima se mnoge tradicije ranije ili kasnije, brže ili sporije gase. Ona dakle ne predstavlja obnovljeni segment baštine, što se u zadnjim desetljećima događa s mnogim pojavama tradicijske kulture, već neprekinuto traje u obliku javne manifestacije već više od jednoga stoljeća. Kao dio kulturne baštine Bunjevaca izvorno je Dužijanca bila običaj, dotično svetkovina kojom se obilježavao završetak žetve. O tome se običaju, kako onom u ruralnim tako i urbanim sredinama, većinom pisalo posve uopćeno (usp. Erdeljanović 1930; Sekulić 1991; Zelić 2006) da bi se od sredine 1990-ih godina počele objavljivati knjige koje se bave tim jedinstvenim kulturnim fenomenom (Grupa autora 1996; koautorska monografija iz 2006; Grgo Piuković 2011, Vojnić Hajduk 2011, Stantić 2011). Autori ovih knjiga predstavnici su hrvatske bunjevačke zajednice u Bačkoj. Bez pretenzi-

je evaluacije ovih radova, samo bih se ukratko osvrnula na njihov značaj kao etnografskog štiva, i kao takav izvor podataka o Dužijanci. (...)

(...) U tisku je moj koautorski rad s Jadrankom Grbić Jakopović, koji će se objaviti u Zborniku radova s drugog međunarodnog znanstvenog interdisciplinarnog simpozija HRVATSKA FOLKLORNA I ETNOGRAFSKA BAŠTINA U SVJETLU DUBROVAČKE, SVJETSKE I TURISTIČKE SADAŠNJOSTI održanog u Dubrovniku u prosincu 2012. godine (FEB2). Taj rad ima prvenstveno za cilj hrvatskoj i međunarodnoj etnološkoj i inoj javnosti predstaviti Dužijancu kao kulturnu manifestaciju i običajnu praksu kojom hrvatska etnička skupina Bunjevci u Vojvodini (Srbija) obilježava završetak žetve. Cilj toga rada je ukratko prikazati Dužijancu kao javnu manifestaciju u povijesnom i suvremenom kontekstu. Holističkim pristupom nastojale smo ocrtati raznolikost društvenog, kulturnog, religijskog i političkog konteksta u okviru kojih se Dužijanca obilježava, s posebnim osvrtom na podvojenost identiteta unutar bunjevačke zajednice, jer je to činjenica, kolikogod nemila bila, koja se ne može ignorirati. Naš je cilj u tom radu također utvrditi na koji način Dužijanca, kako u prošlosti tako i u sadašnjosti predstavlja izraz identiteta etničke skupine Bunjevci u multietničkom. Uz dosadašnja istraživanja u osnovnim crtama predstavile smo najnovija etnološka istraživanja koja su se u 2012. obavila u okviru projekta „Identitet i etnokulturno oblikovanje Bunjevaca“. U tim su istraživanjima 2011. i napose 2012. godine sudjelovali ovdje prisutni mlađi naraštaji hrvatskih etnologa i kulturnih antropologa (T. Rubić i N. Škrbić-Alempijević) i oni najmlađi (koji će uskoro to i formalno postati): M. Gotal i K. Vugdelija, koji će vam sada predstaviti ta svoja istraživanja. O budućim etnološkim istraživanjima hrvatskih etnologa neću posebno govoriti, jer je to iz mnogih formalnih razloga zasad nemoguće predvidjeti, no dosad obavljena istraživanja zasigurno pokazuju da bi to bilo veoma važno i da Dužijanca kao specifičan fenomen svakako zaslužuje da se iz različitih očista temeljito kako etnološki, tako i interdisciplinarno istraži. ■

Ulomak iz izlaganja dr. sc. Milane Černelić, redovne profesorice na Odsjeku za etnologiju i kulturnu antropologiju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, na kolokviju o Dužijanci održanog 11. srpnja 2013. godine u Subotici.

PUT KA CELOVITOSTI DUŽIJANCE

(...) Istraživanje pokazuje da je Dužijanca agrarno-magijski običaj koji se izvodio u poljima i u porodici vlasnika imanja, a sa ciljem osiguranja roda žita. Prekretnicu u njenom izvođenju čine: 1911, 1948, 1968, 1993. i 2006. godina. Ona postaje javna, seoska, gradska ili klupska svečanost, svetovne ili crkvene orijentacije, koje ponekad bivaju spojene. Izvode je pripadnici bunjevačke i bunjevačko-hrvatske zajednice i gerontološki klubovi, koji imaju znatan broj članova bunjevačke zajednice (ma kako se oni unutar sebe izjašnjavali). Uvek je pokazatelj lokalnih, ali i globalnih društvenih odnosa. Novi način njenog izvođenja je, počev od Austro-Ugarske Monarhije do stvaranja Republike Srbije, preživeo čak sedam državnih tvorevina.

Očigledno je da je u dugoj istoriji Dužijance bilo više oscilacija i različitih načina izvođenja, te se stoga ukazuje potreba da se ona prouči u celini. Put ka njenoj naučnoj celovitosti može imati više koraka: 1. Dalje sakupljanje građe o izvornom izvođenju običaja u poljima; 2. Dalje sakupljanje građe o novom načinu njegovog izvođenja, počevši od 1911. godine. Sva su dosadašnja istraživanja, uključujući i vlastita, imajući u vidu rasprostranjenost i dugu istoriju običaja, u manjoj ili većoj meri fragmentarna. Ona pre mogu biti putokaz za istraživanja nego gotov re-zultat; 3. Za svaku godinu, počevši od 1911. godine, treba pregledati svu subotičku i drugu odgovarajuću štampu; 4. Treba pregledati građu crkvenih arhiva u Subotici, Maloj Bosni, Tavankutu, Đurđinu, Starom Žedniku, Bajmoku,

Čonoplji, Somboru i drugim mestima. Ova građa će biti najbolji svedok o tome da li je – i ako jeste kada je – Dužijanca dospela u okolna naselja i njihove crkve. Za očekivati je da se nešto građe nalazi i u arhivama poljoprivrednih dobara, bar u onim godinama kada su naselja kojima pripadaju bila uključena u proslavu završetka žetve, kao i u Istorijskom arhivu u Subotici, gde se inače, istina sa zadržkom, slivaju vesti iz svih ustanova i naselja ovog kraja; 5. Tek na osnovu pomenute građe moći će da se stekne uvid u održavanje ili neodržavanje Dužijance za svaku godinu posebno, počevši od 1911. godine, i za svako naselje na nivou subotičke i somborske opštine; 6. Na osnovu ove građe može se postepeno i sa vremenom uraditi bibliografija izvora o Dužijanci, a i sama se građa može objavljivati. Inače, Istorijski arhiv, Gradska biblioteka i Gradski muzej u Subotici imaju tradiciju objavljivanja bibliografija i građe iz društvene i kulturne istorije Subotice; 7. Na osnovu ove građe može se napraviti presek ili model održavanja običaja za svaku godinu posebno, počevši od 1911. godine. Činjenica da neki istraživači za pojedine godine navode samo imena bandaša i bandašice jeste znak da je proslava održana, ali ne govori mnogo o njoj; 8. Tek na osnovu pomenutih modela ili preseka običaja moći će da se odabere metodologija njegovog proučavanja. U ovom kontekstu posmatrano, najširi metodološki okvir za proučavanje jeste istorijski, funkcionalni i značenjski pristup, koji bi pokazao sve promene običaja u 20. i 21. veku. Ovako postavljenoj metodologiji proučavanja mogu

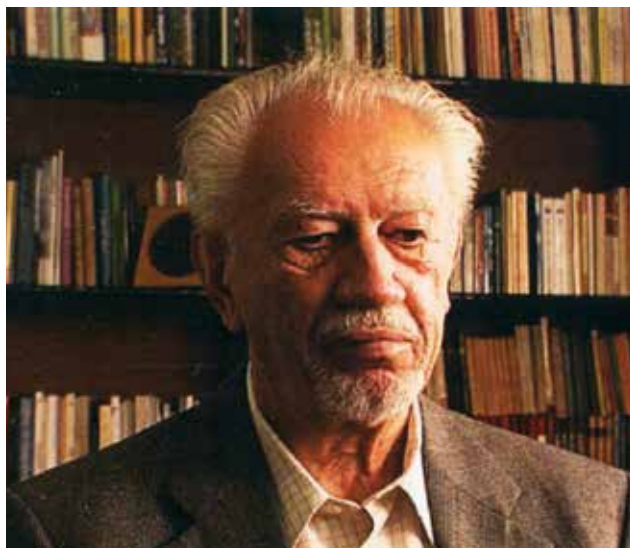
prethoditi šira, komparativna, etnološka i lingvistička istraživanja unutar južnoslovenskog etničkog i kulturnog prostora, unutar slovenskih, evropskih i vanevropskih kultura. Ona bi mogla da ocrtaju kulturni krug u kome završetak žetve nosi isti ili sličan naziv i, uopšte, da ukažu na društva i kulture koje slave završetak žetve. U tom kontekstu treba pomenuti da su još istraživanja J. Erdeljanovića pokazala da se ovaj običaj održavao kod pravoslavnog stanovništva Like pod imenom dožinjancija, dožinjancija, dožinjacija, dožitoncija, i u okolini Sombora – pod nazivom dužionica (Erdeljanović 1930: 267-269). Radi se, dakle, o onim krajevima u kojima živi srpsko i bunjevačko stanovništvo, s tom razlikom što je bunjevačko stanovništvo, bar u Bačkoj, svoj običaj zadržalo, a kod srpskog stanovništva je on zapušten. Poznato nam je iz vlastitih istraživanja da je u periodu između dva svetska rata, u Ljutovu srpsko i bunjevačko stanovništvo zajedno učestvovalo u dužijanci, i da je srpsko stanovništvo na Kelebiji nazivalo žetveni venac, čije se zrnavlje mešalo sa setvenim – brada Svetog Ilije, što se u drugim srpskim krajevima naziva božja brada. Očigledno je da je bunjevačko stanovništvo, bar kad je u pitanju severna i srednja Bačka, više pažnje posvećivalo završetku žetve. Osim pomenutih, otvorene su mogućnosti i za druga proučavanja Dužijance kod subotičkih Bunjevaca. Običaj, pogotovo njegov iskonski vid, koji se izvodio u poljima, može se posmatrati i kao obred prelaza.

Sve dok se ne obave ovakva istraživanja, bićemo u situaciji da deo običaja uzimamo kao celinu, odnosno – da imamo nepotpune vesti o njemu i njegovom tumačenju, čime se uvek lako otvaraju vrata „napetostima“ raznih vrsta, vezanim za potencijalne izvođače običaja u Subotici i njenoj široj okolini. Imajući u vidu istorijski, društveni, etnički, kulturni i politički značaj običaja, treba poraditi na tome da se stvore bolji društveni uslovi za njegovo proučavanje. Jedno od pitanja u vezi sa tim je i kako i uz pomoć kojih kadrova možemo proučavati Dužijancu. Za početak bi značajan korak bio i osnivanje jednog stalnog tela, odbora ili komisije, koje bi imalo bar dva zadatka: da sakuplja građu o običaju i da ga proučava, sa jedne strane, i da služi kao savetodavno telo čije mišljenje za organizatore svečanosti ne bi moralo da bude obavezujuće, sa druge strane. Ovo telo bi moglo biti sastavljeno od istraživača, naučnika i bibliografa, kao i od organizatora, učesnika i ljubitelja dužijance, i drugih, a funkcionisalo bi kao tim koji radi na projektu. Sve su to pitanja koja treba imati u vidu kada je reč o nastojanju da se stvore

teorijsko-metodološki i društveni okviri za proučavanje dužijance kao celovite pojave. Istovremeno, još jedno važno pitanje vezano za bunjevačke žetvene svečanosti može da bude predmet razgovora. Stiče se utisak da ima dovoljno društvenog i naučnog prostora i potrebe da se razmišlja o racionalnijem načinu izvođenja običaja. Ali, o tome možda više drugom prilikom, jer ovo pitanje zahteva posebne pripreme i posebnu raspravu. U tom kontekstu bi se novi načini izvođenja običaja, koji traju već 98 godina, mogli sagledati u svetlu teorije o izmišljanju tradicije. (...)

Ulomak iz studije prof. dr. sc. Branka Ćupurdije redovnog profesora Filozofsko Fakulteta u Beogradu, koja je objavljena u Glasniku Etnografskog instituta SANU LVIII

BOGAT PROGRAM PRIREDABA

Kulturna manifestacija u Subotici - Dužijanca

U početku obiteljska svečanost, prvi put je javno proslavljena 1911. godine, od 1968. je folklorno-turistička manifestacija, a od 1993. zajednička – crkvena i građanska svečanost

Piše: Naco Zelić

Kulturna manifestacija u Subotici nastala je na temelju žetvenih običaja bačkih Bunjevaca, oko Subotice nazivana je „Dužijanca“, oko Sombora i Bajmoka „Dožionica“, Blaško Rajić spominje „Doženjancu“, Ive Prčić st. „Dožejancu“. Proslavljala se u poljodjelskim obiteljima, koje su se bavile uzgojem pšenice („žita“).

Motivi su joj jednostavni i podudarni s motivima žetvenih običaja u Dalmaciji i Lici, u gradišćanskih Hrvata, koji je nazivaju „Doženjka“, te drugih europskih poljodjelskih naroda u čijoj se tradiciji proslavlja završetak žetve.

Obiteljsko slavlje

Dužijanca kao obiteljska svečanost održavala se u vrijeme dok se živjelo u velikim obiteljskim zajednicama koje su se međusobno pomagale „mobom“, što je karakteriziralo društveno-ekonomske odnose u Bunjevaca sve do Drugoga svjetskog rata. Za žetve („risa“) žeteoci („risari“) mukotrpno su ručno kosili, a žene i djevojke („risaruše, rukovetačice“) vezivale snoplje („rukovetale“). Najspretnije rukovetačice plele su vijenac od pšenične slame i klasja, koji se predvodniku žetelaca („bandašu“) stavljao na šesir, i ukrase („pêrlice“) za kićenje ostalih žetelaca. Kad je pšenica požnjevena i skupljena u snopove („krs-

tine“), okićeni risari s bandašem na čelu u povorci su odlazili su na domaćinov salaš. Domaćica je blagoslovljenom vodom škropila pšenični vijenac, a domaćin je risare nudio rakijom i vinom. Bandaš ga je pritom izvijestio o žetvi, kakvoći ljetine i broju krstina, te mu je predavao žitni vijenac, koji se vješao u trijem („ambetuš“) ili u sobu i čuvao do iduće godine, a s jeseni se iz njega uzimalo par zrna i stavljalo u sjetvenu pšenicu. Dužijanca je završavala uz bogat stol i obvezatni „prisnac“ (savijača sa sirom), a kad je u žetvi sudjelovala veća družina, ples je znao potrajati dugo u noć.

Javna proslava

Godine 1911. Blaško Rajić, tada župnik župe sv. Roka u subotičkom naselju Ker, u suradnji s Katoličkim divojačkim društvom i njegovom predsjednikom Justikom Skenderović Lešinom, organizirao je prvu javnu proslavu Dužijance i misu zahvalnicu 6. kolovoza 1911. Bandaški par u znak zahvalnosti za žetvu prinio je na oltar pšenični vijenac, a blagoslovljeno klasje dijeljeno je vjernicima. Poslijepodne je priređena zabava („kolo“). Od 1919. do 1940. središnje Dužijance održavane su u crkvi sv. Terezije Avilske

u Subotici, a proslave su priređivane i u župama u Somboru, te u naseljima Tavankut i Žednik, a poslije i u Bajmoku, Đurđinu, Maloj Bosni, Čonoplji i drugdje. Tijekom rata Dužijanca nije obilježavana.

U prvo vrijeme za proslave Dužijance pleli su se pšenični vijenci, često ukrašeni poljskim cvijećem, a poslije kršćanski simboli (kalež, mostranca i drugo) te krune. Izrađivale su ih poznate pletilje Krista Šokčić, rođ. Vuković (Subotica), Đula Prčić (Tavankut) i dr., među njima i slikarice slamarke Kata Rogić i Mara Ivković Ivandekić (Đurđin), Ana i Teza Milodanović (Žednik), Đula Matković (Mala Bosna), Jozefa Skenderović (Tavankut) i dr.

Godine 1968. proslava Dužijance organizirana je kao folklorno-turistička manifestacija s bogatim programom priredaba – natjecanje risara, kolo s izborom bandaša i bandašice, konjičke utrke, izložbe, skupština risara i mimohod sa završnom svečanošću u kojoj je prikazan običaj obiteljske Dužijance. Od 1968. do 1971. u mimohodu i u folklornom programu na završnoj svečanosti, uz mnogobrojne skupine građana iz Subotice i okolnih naselja, sudjelovala su i amaterska folklorna društva iz Subotice, Sombora i okolnih naselja. Godine 1969., 1970. i 1971. u sklopu Dužijance organizirana je i svojevrsna smotra tamburaša pod nazivom Memorijal Pere Tumbas Haje.

Zajednička svečanost

Od 1993. crkvena i građanska svečanost, dotad razdvojene, organiziraju se i proslavljaju kao zajednička Dužijanca. U Subotici se u povodu Dužijance tijekom nekoliko mjeseci svake godine organiziraju mnogobrojne priredbe s bogatim i raznovrsnim programom, koje počinju blagoslovom žita na žitnom polju na dan Sv. Marka 25. travnja i nastavljaju natjecanjem risara, izložbom slamarskih radova, književnim večerima, „velikim kolom“ s izborom bandaša i bandašice i dr. (ukupno više od 20 različitih manifestacija), a proslave se organiziraju i u Somboru, Bajmoku, Čonoplji, Đurđinu, Maloj Bosni, Tavankutu i Žedniku. Središnja se proslava održava u Subotici, a počinje ispraćajem bandaškog para iz župe sv. Roka. U svečanome mimohodu, u kojem sudjeluju barjaktar Dužijance, mnogobrojni jahači i ukrašene zaprege s djevojkama i mladićima u bunjevačkoj narodnoj nošnji, bandaški par odlazi u katedralu, gdje se na svečanoj misi blagoslivljaju žitna kruna i drugi simboli i darovi. Nakon mise u mimohodu se odlazi na središnji gradski trg, gdje se, na pozornici stiliziranoj u obliku „salaša“, prikazuje doček risara. U nastavku svečanosti bandaški par gradonačelniku, kao domaćinu grada i svih sudionika proslave, predaje kruh od novog brašna. Istog poslijepodneva održava se „bandašičino kolo“. Proslava Dužijance završava proštenjem na subotičkome prigradskom svetištu Bunariću. ■

Dužijanca je živi spomenik, iznimni kulturološki fenomen, a kao manifestacija – serija fantastičnih kulturnih događanja, pa čak i serija svojevrsnih spektakala

DUŽIJANCA ZAHVALA B O G U ALI I POHVALA ČOVJEKU

Sve ono što Dužijanci prethodi, a djelomično se događa i iza nje, pokazuje svu veličinu duha ljudi s ovih prostora, kao i sposobnost nositelja organizacije da artikuliraju te brojne komplementarne i prateće sadržaje u jednu ideju, jednu misao vodilju

Piše: Lazo Vojnić Hajduk

Dužijanca se slavila u obitelji ili u obiteljskim zajednicama bunjevačkih Hrvata, no nije dovoljno istraženo postoje li relevantni tragovi i materijalni dokazi od kada ona postoji, ali je očevidno da je kod bunjevačkih Hrvata postala svojevrsni simbol različitosti i potvrda kulturne samosvojnosti.

Teško da bi je paori uspjeli pretvoriti u nacionalni brend, ali zahvaljujući svjesnim ljudima, ljudima koji su živjeli za svoj rod i imali snage boriti se da bunjevački Hrvati i javno pokazu svoju nazočnost u gradskom i kulturnom životu, iznijeli su obiteljsku Dužijancu iz zatvorenog intimnog kruga obitelji i dali je gradu kako bi se svi zajedno radovali. Iskreni čovjek kad ima nešto zbog čega se jako raduje, hoće tu svoju radost podijeliti s drugima, pa će ta radost biti već i svečanija. Radovali su se jer su osigurali preživljavanje za sljedećih godinu dana. Upravo ta sigurnost življenja, duboko usađena u život ljudi, bila je temelj

zahvaljivanja Bogu. Pa, zato, kada govorimo o Dužijanci, kako onoj intimnoj, obiteljskoj, tako i javnoj svečanosti, uvijek nam je na prvom mjestu zahvala Bogu što je dao povoljne uvjete za obavljanje žetvenih radova i rod žita.

Proslava stote obljetnice nadmašila sva očekivanja

Teško je u jednom tekstu sagledati sve aspekte narodnog običaja, koji je tijekom vremena i matorom onih koji su ga razvijali, postao mnogo više nego običaj. Danas je to živi spomenik, svojevrsni kulturološki fenomen, a kao manifestacija serija fantastičnih kulturnih događanja, pa čak i serija svojevrsnih spektakala. Dužijanca se duboko usjekla u svijest i kolektivnu memoriju svih bunjevačkih Hrvata na ovim prostorima, ali ona impresionira i sve pripadnike drugih nacionalnih zajednica na prostoru Republike Srbije, posebice naravno Vojvodine.

U posljednjih dvadeset godina Dužijanca je pokazala svoju veličinu i sjaj. Proslava stote obljetnice Dužijance nadmašila je sva očekivanja i ukazala na sve mogućnosti daljnjeg proširenja sadržaja, ili ako ne proširenja, jer je sada već teško zamisliti kako bi se još tako bogata manifestacija mogla dalje širiti, ukazala je na mogućnosti daljnjeg poboljšanja svih sadržaja koji čine taj veliki događaj. Jasno je da je svečana misa veliko finale i okosnica svih događanja. Crkva je čitavo stoljeće držala stupove Dužijance, a drži i danas. Zato Crkvi dajemo javno priznanje na provedbi inkulturacije pola stoljeća prije nego je institucionalizirana od strane Svete stolice.

No, sve ono što Dužijanci prethodi, a djelomično se događa i iza nje, pokazuje svu veličinu duha ljudi s ovih prostora, kao i sposobnost nositelja organizacije da artikuliraju te brojne komplementarne i prateće sadržaje u jednu ideju, jednu misao vodilju. Jer, mnogobrojne dosadašnje Dužijance sačuvala su iznimne običaje kao što su Takmičenje risara, Skupština risara, Priskakanje vatre na sv. Ivana Cvitnjaka, ili pak Blagoslov žita i dr. Iznjedrile su nebrojene nastupe tamburaša te folklornih ansambala iz okoline, cijele Srbije i inozemstva. Afirmirale su u potpunosti fascinantnu naivnu umjetnost temeljenu na upotrebi slame. Očuvale su ljubav mladih prema folklornom blagu i posebice prema ponosu pri nošenju narodne nošnje. Mnogobrojne Dužijance očuvale su poštovanje i prema naslijeđu starih alata i strojeva, te prema starim zanatima. Kulturu i ljubav prema životinjama, posebice konjima. Iznjedrile su i brojne publikacije visoke kvalitete koje, iako su relativno usko vezane uz manifestaciju i sve ono što je moglo biti povodom ovakve manifestacije, s druge strane ostaju kao trajni pisani spomenik bogatstva običaja, narodnog blaga, nošnje i svega onog što je na poseban način obilježilo narodnu baštinu ovih krajeva, a posebice baštinu bunjevačkih Hrvata na ovim prostorima.

Povezivanje ruralnog i urbanog

Involviranje ruralnog u gradske prostore, kao što su izlozi, ulice i posebice glavni gradski trg na najbolji mogući način povezuju ruralno i urbano koji su se na ovim prostorima uvijek lijepo ispreplitali. Takav čin ispreplitanja posebice je važan u momentu kada štetni elementi globalizacije razaraju tradicionalne vrijednosti. Takav čin nameće još jedno ispreplitanje, a to je i preplitanje tradicijskog i suvremenog. Na najbolji mogući način ogleda se u momentu kada na glavnom gradskom trgu u Subotici zajedno plešu

bandašicino kolo i oni u narodnoj nošnji kao i sva prisutna publika odjevena u standardnu civilnu odjeću. I treće ispreplitanje za nas je jako znakovito. A to je ono kada se svjetovni elementi kao što su rad zbog potrebe za hranom isprepliće s duhovnim poimanjem vrijednosti toga rada i zahvale Stvoritelju koji je omogućio oživotvorenje toga rada.

Dužijanca ima i ogroman edukativni značaj. Enorman broj mladih uključen u organizaciju manifestacije i kasnije u samu manifestaciju, trajno je obilježen svim tradicijskim, kulturnim i kulturoškim vrijednostima koje Dužijanca promiče. Vjerojatno ne postoji stanovnik Subotice i okolice koji nije prisustvovao ili čak aktivno sudjelovao barem na jednom od događanja. Svakako bi to mogao biti poticaj da se pišu i druga nova glazbena, glazbeno-scenska ili književna djela inspirirana Dužijancom. Moguće bi bilo raspisati i javni natječaj ili pak naručivati djela koja bi obogaćivala sadržaj Dužijance i u drugim žanrovima ili drugim umjetničkim područjima. I na kraju, mislim da bi trebalo poduzeti čitav niz radnji da se dijelovi nematerijalne baštine kao što su natjecanje risara ili skupština risara ili pak cjelokupni običaj Dužijance zaštiti pri UNESCO-u. Vjerujem da će nova Udruga bunjevačkih Hrvata Dužijanca imati snage i za ove pothvate kada je već imao za sve ovo što su do sada ostvarili.

I da rezimiram. Nema mnogo manifestacija u cijelom svijetu koje su bogate tako mnogobrojnim aspektima gdje se se na fantastičan način isprepliću ruralno i urbano, tradicijsko i suvremeno, svjetovno i duhovno. Manifestacija je to koja je i živi etnološki, ali i tehnički muzej. Ona je i knjižnica, ali i otvorena koncertna dvorana. Ona je zabava, ali i edukacija. Ona je kulturološka, ali i kulturna. Ona je zahvala Bogu, ali i pohvala čovjeku. ■

DUŽIJANCA U PISANOJ RIJEČI

O DUŽIJANCI kroz njenu dugogodišnju povijest nalazimo vrlo malo i šturo ostavljenih pisanih tragova u periodicima, a knjiga do nedavno nije ni bilo. Posljednjih se godina u javnosti pojavila veća zainteresiranost za proslavu Dužijance i o ovoj je manifestaciji napisano nekoliko knjiga. Te knjige u ovom broju želimo samo predstaviti nabranjem, a u sljedećim brojevima Revije predstaviti ćemo u nastavcima sve što je napisano i što se u javnosti nalazi, a upotpunjuje znanje o velikoj i bogatoj manifestaciji bunjevačkih Hrvata.

1. DUŽIJANCA, 1993.

godišnjak KUD Bunjevačko kolo, br.1. 1994.,
Pripremio i uredio: Lazo Vojnić Hajduk i dr.
nakladnik: KUD Bunjevačko kolo Subotica,
72 str., 20,7x29,7 cm

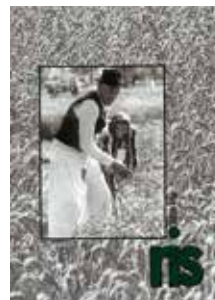
2. KRUV NAŠ SVAGDANJI, 2001.

Alojzije Stantić,
nakladnik: HKC Bunjevačko kolo, Subotica,
288 str., 17x24 cm

3. RIS, fotomonografija žetelačkih radova, 2003.

Augustin Juriga,
nakladnik: Birografika a.d. Subotica,
str.n.p. 17,5x25,7 cm

4. DUŽIJANCA, monografija, 2006.

Lazo Vojnić Hajduk i dr.
nakladnik: NIU Hrvatska riječ,
244 str. ilustr. 25,5x30 cm

5. DUŽIJANCA U SRCU, propovijedi, 2009.

Stjepan Beretić,
nakladnik: Katolički institut za kulturu, povijest i
duhovnost „Ivan Antunović“ Subotica,
152 str., 16,5x24 cm

6. STO BANDAŠA, FOTOMONOGRAFIJA, 2010.

Grgo Piuković,
nakladnik: Katolički institut za kulturu, povijest i
duhovnost „Ivan Antunović“, Subotica,
168 str., 21,5x25,5 cm

7. OBITELJSKA DUŽIJANCA BUNJEVAČKIH HRVATA U SUBOTIČKOM KRAJU, 2011.

Lazo Vojnić Hajduk,
nakladnik: Organizacijski odbor Dužijance 2011.
150 str. ilustr. 22x21,5 cm

8. RIS I OBITELJSKA DUŽIJANCA U SUBOTIČKOM ATARU, 2011.

Alojzije Stantić,
nakladnik: Hrvatski kulturni centar Bunjevačko kolo,
106 str., ilustr. 22x21,5 cm

9. DUŽIJANCA JE ZAHVALA BOGU I POHVALA ČOVJEKU, 2014.

Lazo Vojnić Hajduk,
nakladnik: Udruga bunjevačkih Hrvata Dužijanca,
Subotica,
64 str. ilustr. 16,5x23 cm

10. JAVNA PROSLAVA DUŽIJANCE OD 1968. do 1970., Subotica, 2014.

Naco Zelić,
rukopis objavljen u časopisu „Klasje naših ravni“
1-4-2014.,
(22-44 str.), Subotica

Lazo Vojnić Hajduk. Ago Mamužić i nacionalni pokret bačkih bunjevačkih Hrvata. Subotica : samoizdat, 2012., 246 str., ilustr.

POLITIČKA POVIJEST HRVATA BUNJEVACA PISANA S PERIFERIJE

Piše: mr. sc. Vera Erl

Prikaz knjige Laze Vojnić Hajduka pokušavam pisati izvan uobičajene matrice. Želim istaknuti mjesto i ulogu Age Mamužića u nacionalnom pokretu bunjevačkih Hrvata Bačke i njegov značaj u procesu političke integracije u 19. st. "Ago Mamužić preuzeo je povijesnu ulogu integracijskih procesa bunjevačkih Hrvata, ona je bila iznimno zapažena, ali ne i do kraja učinkovita." Ostala je na razini pokušaja, a proces su usporavali tadašnja politička svijest i gospodarski uvjeti, navodi Vojnić Hajduk. /121/ Knjiga naslovljena njegovim imenom samo je dio iskazivanja zahvale i sjećanja na povijesnog velikana Bunjevaca Hrvata.

Lera Boroditsky sa sveučilišta u Stanfordu bavi se utjecajem jezika na način na koji mislimo. Sama ta polazna ideja njenog rada je dugo vremena smatrana barem neprovjerljivom, a najčešće i pogrešnom. Međutim, podaci koje je prikupila širom svijeta ukazuju da narodi koji govore različitim jezicima i razmišljaju različito. Čak i male gramatičke nijanse mogu

Autor je uvodno istaknuo da „knjiga može poslužiti za razmatranje istraživačke razine moderne historiografije bunjevačkih Hrvata unavedenom razdoblju.“ Ne bi li knjiga trebala poslužiti i kao polazište za jednu od rasprava aktualnih pitanja bunjevačkih Hrvata?

suštinski utjecati na našu percepciju svijeta oko nas. Boroditsky kaže kako je „jezik bogatstvo jedinstveno ljudima, centralno našem ljudskom biću. Poznavanje uloge jezika ... približava nas razumijevanju same suštine ljudskosti“ (How Does Our Language Shape The Way We Think? <http://goo.gl/KSDb9K> (2013-09-27)).

Potreba društvene i političke akcije

Borba za integritet hrvatskog jezika dakle nije samo neko pitanje očuvanja baštine, već i suštine napretka hrvatskog bića.

Vojnić Hajduk nalazi paralele između zajednice bunjevačkih Hrvata danas i u drugoj polovici 19. stoljeća. Promasaji, tada i sada, glede gubitka integriteta hrvatskog jezika su promasaji u suštini i napretku hrvatskog bića. Ago Mamužić je npr. borbom za adekvatnu nastavu hrvatskog jezika (koju su do tada vodili učitelji Mađari!) zapravo pokušava „pomoći svome narodu i staviti ga u ravan odnos

s ostalim narodima kako bi postao dio široke zajednice, regije i na kraju i države." / 210/. Zajedno sa suradnicima, svoju energiju usmjerio je na osnovno obrazovanje i uvođenje materinjeg jezika u osnovne škole /str.107/ (...) no narod je uočio „da sva dica koja se školuju otpadnu od naroda, stide se svog nacionalnog i poljodjelskog podrijetla. Posljedica je kulturna zaostalost, politička nesvjesnost i gospodarska sporost u razvitku." /str.109/ Asimilacija pod svaku cijenu i tadašnji gospodarski odnosi su podržavali mađarizaciju, a baš svatko je želio napredovati u gospodarskom smislu. Tako je i gospodarski aspekt ukazivao na potrebu učenja materinjeg jezika. /87/

Ago Mamužić, obrazovan, nacionalno određen, znao je da bez „etničke samosvijesti i duhovnosti ne može biti (kulturnog) napretka razvitka nacionalnog pitanja što muči zajednicu bunjevačkih Hrvata". Ago svoje polje djelovanja iskazuje u prvom broju „Bunjevačko šokačkih novina" pokrenutih 1870. godine od biskupa Ivana Antunovića i piše da je „najstrožija dužnost umnom radnjom narodni pokret svesrdno potpomagati i prije svega nastojati da književni jezik puka svoga što prije usvoje (...)." /87/ Pisanje ijekavski ili ikavski pitanje je tadašnjih preporoditelja bunjevačkih Hrvata, a ovim problemom čak i danas se bavimo, navodi Vojnić Hajduk. /88/

Zabranjivanje bunjevačke riči i „tuđinski jaram" kojeg provodi gradonačelnik Ivan Mukić homogenizira Hrvate Subotice. Prvi dogovor Hrvata Bunjevaca 1878. godine nameće potrebu društvene i političke akcije u obrani i zaštiti nacionalnih interesa i svojih zakonskih prava. Dva Mamužića, Ago i nećak Lazo, vizualiziraju politička prava bačkih bunjevačkih Hrvata. „U vizualiziranju političkih prava bačkih bunjevačkih Hrvata Ago je bio neustrašiv, a Lazo uvijek pored njega." /145/

Nužnost političkog i društvenog organiziranja rezultira osnivanjem „Bunjevačke kasine", prve nacionalne udruge bunjevačkih Hrvata, a nakon toga i Bunjevačke stranke. Kasina je pokretač društvene, kulturne i političke aktivnosti. Protivnici je imenuju „pogibeljnim panslavenskim gnijezdom". Ubrzo je zabranjena, preimenovana u „Pučka kasina" i preseljena u dom Age Mamužića.

Preuzimanje vlasti

Mamužić, inače poznati subotički odvjetnik i uglednik 1879. godine dobiva od mađarskog premijera Kalmana Tisze suglasnost za Statut „Pučke kasine", što sigurno kao osvjeđeni panslavist ne bi dobio od Austro-Ugarske Monarhije. /94/

Ago je bio uvjereni nacionalist, borio se za nacionalna prava liberalno demokratskim metodama, no u njegovoj političkoj koncepciji nema panslavizma. Prikazivali su ga srpski političari kao srbofila, no on je samo bio protivnik agresivne ugarske politike. Panslavizam nije u njegovom preporoditeljskom

djelovanju, niti političkoj koncepciji. /94/

Rezultat svekolike društvene i političke aktivnosti bunjevačkih Hrvata je i „preuzimanje" vlasti u Subotici na čelu s Lazom Mamužićem (1881. god. za narodnog zastupnika, a 1884. godine na općinskim izborima za gradonačelnika Subotice). Ago postaje kraljevski bilježnik, a Mate Antunović kraljevski javni bilježnik. Krug Hrvata u vlasti Suboticom se širio. /152/

Ago je svjestan potrebe nacionalnog osvješćivanja, uključivanja bunjevačko hrvatske mladeži u društveni i kulturni život. Njegov odvjetnički ured postaje središte i sjedište novoosnovanih nacionalno političkih udruga. Osim Pučke kasine u kući Mamužića organizirano je 1896. „Kolo mladeži", koje Pravilima Statuta „traži" od članova znanje bunjevačkog jezika. Ozbiljno djelovanje mladeži navodi mađarske novine na proglašavanje članova mladeži „izdajicama domovine" (Ugarske). Djelatnost Pučke kasine, organiziranje „Velikog prela", aktivnost „Kola mladeži" tako i cjelokupne zajednice Hrvata vođena je iz ureda Mamužića /152/

Politička snaga Mamužića, organiziranost i sposobnost prepoznavanja pravih vrijednosti jasno se iskazuje u vremenu organiziranja društveno-političkog života u Subotici. „Inauguracija Laze Mamužića za gradonačelnika, kadrovska politika u poglavarstvu, preporoditeljske aktivnosti i stvaranja ozračja Lazine vladavine djelo je intenzivnog rada Age Mamužića". No, Lazo Mamužić „zamjenjuje"

zajedničke „ideale“ politike Bunjevaca Hrvata, podilazeći mađaronskom i mađarskom uplitanju. „Gubi“ vlast 1901. godine na izborima, oporbu je tada vodila Liberalna partija na čelu baš s Agom, jer za Agu je Lazo „vočka koja se podivljačila, rod te vočke je od samog jada i čemera.“ /str.158/

Koncem 19. st. u „hrvatsko-bunjevačkom mandatu“ bilo je idealno vrijeme i povijesni trenutak preporoditeljskog rada za oblikovanje nacionalnog identiteta bunjevačkih Hrvata. (153) Iskazana nacionalna energija što iz objektivnih razloga, a mnogo više subjektivnih nije iskoristila povoljan trenutak.

Neosviještenost bunjevačkih plemića

Pravna regulativa koja je i tada, baš kao i danas, pratila status nacionalnih zajednica nije dovoljna, jer „se to pravo ne konzumira“ (str. 210). Tako npr. Vojnić Hajduk ne vidi agresivnu mađarizaciju kao jednos-trani čin onog drugog „neprijateljskog“ naroda, jer neki veliki problemi su ipak i u nama samima: Ago Mamužić je „upravo među najprisnijim suradnicima [poglavito Lazo Mamužić] naišao na iznevjeru i nerazumijevanje...“ (str. 211).

Jednako je značajna Vojnić Hajdukova teza o „zaludenosti bunjevačkih intelektualaca mađarskim nacionalnim životom i kulturom, te sjajem i raskošem mađarske aristokracije (...).“ (str. 209). Biti Mađaron daje uvažavajući status u društvu. Stalni asimilacijski pritisci na bačku hrvatsku etničku zajednicu Bunjevaca jačalo je neznanje o vlastitoj nacionalnoj pripadnosti. Među neosviještene autor navodi „dragovoljna opredjeljenja“. Bunjevački plemići nisu bili Iliri i Dalmati nego, u starim protokolima u subotičkoj gimnaziji, njihova djeca su registrirani kao Mađari. A baš ovi mađarski Bunjevci bili su na čelu društvenog i političkog života tijekom 19. stoljeća! Građanska inteligencija stidjela se svog salašarskog podrijetla i postaje dijelom visokog ranga noblesse oblige. Ti ljudi su ipak bili prezreni od svog naroda. Tako je narod ostao bez svoje školovane djece, bez svojih odanih nacionalnih prvaka i bez svojih zaštitnika. Inteligencija, građanska i crkvena, dobila je društveni odgoj u mađarskome duhu. Autor primjerima pokazuje raznolikost reakcija bunjevačkih Hrvata. /102-112/ Činjenica je da su mnoga sela u raznim mađarskim županijama izgubila svoj hrvatski identitet, no Subotica je ostala bunjevačka tvrđava – skoro približno brojna (popis iz 1850.) Zagrebu.

Postotak stanovništva pravoslavne vjeroispovijesti 1850. godine u Subotici je bio manji od 5% (dok su dvije trećine katolika – od ukupno 90% stanovništva – bili baš Bunjevci). Stanovništvo Bunjevaca Hrvata Bačke ima uglavnom osnovne škole, dok Srbi imaju svoje osnovne škole, ali i karlovačku, pa kasnije i novosadsku gimnaziju i bogosloviju. Pojam srpske Vojvodine se uvriježio, kretanja u Srbiji su ih

poticala. Srbi kao etnička zajednica čvrsto su se oblikovali stoljećima, prije početka modernog nacionalnog pokreta, lojalnom pripadnosti pravoslavnoj crkvi. Svojim privilegijama u Habsburškoj Monarhiji osiguravali su vjersku, školsku, a djelomice i pravnu samostalnost /str.115/

Vječita i pretjerana obzirnost bunjevačkih Hrvata

Dakle, nacionalna integracija bunjevačkih Hrvata otežavana je desetljećima, jer drugačije težnje i utjecaji Mađara i Srba rezultiraju „sukobljavanjem triju integracijskih procesa“ na ovim prostorima. Međutim, Vojnić Hajduk navodi da su bunjevački Hrvati bili „spremni“ krenuti putem integracija, jer postojao je integracijski prostor ne samo geografski nego i društveno-politički i kulturni. „Gospodarstvo, politika, kultura, religija i sve društvene aktivnosti u drugoj polovici 18 stoljeća i prvoj polovici 19. stoljeća zaključujemo bile su [prividno – V.Er!] u rukama bunjevačkih Hrvata“ / 63/.

Na primjer, uočavamo koncept „modernizacije“, koji obilježava preobrazbe na svim područjima društvenoga života u procesu prijelaza iz tradicionalnoga feudalnog sustava u građanstvo društvo, navodi M. Gross u knjizi Prema hrvatskom građanskom društvu (str.19). „Periferiji“ Habsburške Monarhije s većinom nepismenog stanovništva, bez viših obrazovnih i znanstvenih ustanova bilo je nemoguće odgovoriti na izazove kapitalističke preobrazbe (M.Gross, str.17); uz to u ovom dijelu Monarhije „polagani“ je ritam modernizacije, a uz to znamo da se novo građanstvo razlikuje od staleškog, gradskoga građanstva.

Odričući se svoga podrijetla, izjašnjavajući se za Mađare, Bunjevci dobivaju potporu državnih vlasti. Ne susrećemo li i danas isti problem izjašnjavajući se za etnike Bunjevce? Vojnić Hajduk „iz vizure 19. st.“ navodi opredjeljivanje elite bunjevačkih Hrvata za naziv Bunjevci. U konačnici trebalo je „neutralnim

imenom vlastima dokazati lojalnost mađarskoj državi" /209/, kasnije Jugoslaviji odnosno Srbiji. „Vječita i pretjerana obzirnost bunjevačkih Hrvata u političkim vodama stvorila je ta dvostruka mjerila (bunjevački dualizam) /101/ „ublažava“ Vojnić Hajduk. „Današnja tvrda razdioba na Bunjevce i bunjevačke Hrvate posljedica je i tečevina nekadašnjega političkog dualističkog opredjeljivanja.“ /101/

Otpor pomađarivanju

Kod istinskih Bunjevaca Hrvata, onih kojima je podrijetlo bila svetinja, pomađarivanje izaziva otpor... /115/. (Ivan Antunović, Ambrozije Boza Šarčević, Augustin Ago Mamuzić, župnik Blaž Modrošić, Karlo Milodanović i pučki pjesnik Stipan Grgić). Antunović je prvi uočio opasnost od obrazovno-kulturnog zaostajanja i siromaštva koje se nadvilo nad bunjevačkim Hrvatima; on je za svoju namjeravanu borbu za nacionalno samoodržanje već 1865. godine dobio potporu i suradnju biskupa J. J. Strossmayera, F. Račkog i Ilije Okrugića. Međutim, za samog Mamuzića autor ove knjige navodi da je bio liberalno-socialdemokratske opredijeljenosti, s posebnim uvažavanjem demokršćanskih principa, ali da nije uživao uvažavanje u onoj mjeri koja bi se mogla očekivati za preporoditelja crkvene provenijencije, osobito kod biskupskog svećenstva. Nije bio dovoljno percipiran za života, a niti danas u pisanoj povijesti niti kao vođa, ni kao lider. Možda je to zato što su svećenici uglavnom pisali ili diktirali povijest bunjevačkih Hrvata./113/

Vojnić Hajduk postavlja pitanje kako da se u razdoblju jednog stoljeća nije pojavila figura svjetovno-laičke provenijencije koja bi preuzela očitu ulogu lidera bunjevačkih Hrvata? Osobe koja bi bila sposobna oko sebe okupiti ljude od akcije, nesebično raditi i promovirati interese etničke zajednice? Zar je moralo tako biti ako znamo da su se pripadnici bunjevačkih Hrvata itekako pokazali sposobnim i iznimnim u političkom, kreativnom, organizacijskom i znanstvenom polju u drugim sredinama npr. Hrvatskoj, a i šire - a među svojim nisu. To se događa i danas što je veliko opterećenje za hrvatsku manjinsku zajednicu u Bačkoj, jer ima pojedince /113/ ali ne i respektabilan intelektualni potencijal zajednice. Ovo se očituje kao apolitičnost čitave zajednice bunjevačkih Hrvata. To su i današnji nositelji političke vlasti u državi uočili, oni „dobro“ komuniciraju s predstavnicima duhovno religiozne opcije pritom nadaleko zaobilazeći predstavnike civilnog sektora i time svjesno omalovažavaju intelektualni, politički i nacionalni potencijal bunjevačkih Hrvata. Nazočna je percepcija relativiziranja političkog subjekta u zajednici bunjevačkih Hrvata, što koristi vlastodršcima.

Promjena broja i udjela bunjevačko-hrvatske etničke skupine, naročito u subotičkoj regiji, u javnom životu u drugoj polovici 19. stoljeća pa sve do danas

je manje posljedica naslijeđenih nepovoljnih procesa u demografskom razvoju bunjevačko-hrvatskog stanovništva, a više posljedica prisilnih i migracijskih kretanja i asimilacijskih procesa povezanih s političkim gibanjima i promjenama u Austro-Ugarskoj, a naročito u Srbiji početkom 20. stoljeća koji nisu bili naklonjeni bunjevačkim Hrvatima. /103/

Vojnić Hajduk uspio nam je svojom knjigom Ago Mamuzić i nacionalni pokret bačkih bunjevačkih Hrvata predočiti nimalo jednostavne odnose u nacionalnoj zajednici Hrvata Bunjevaca. U vremenu negiranja sveg hrvatskog, namećući bunjevačko ime toj manjinskoj zajednici, knjiga Vojnića Hajduka sadržajno oblikuje nacionalni identitet bačkih Bunjevaca Hrvata, potvrđujući njihovu hrvatsku nacionalnost.

Autor na istoj strani s Agom Mamuzićem

Lazo Vojnić Hajduk nas je u problematiku uvođio sustavno, utemeljenje svoga djela bazira na istraživanjima i literaturi, ali i osobnoj spomeničkoj građi. Strpljivo je slagao povijesno-političku tkanicu Hrvata Bunjevaca. Svojim referencama bilježi i upućuje na relevantne izvore kojima se služio, primjenjujući tako neophodne stručno/znanstvene instrumentarije.

Knjiga svojim ilustrativnim priložima, dokumentima dopunjuje sadržaj i pomaže pogotovo mladima „boljem“ upoznavanju svoje povijesti.

Vojnić Hajduk, potomak plemićke loze Vojnića od sredine 18. stoljeća, pripada „bunjevačkoj eliti“ koja je znala, htjela i mogla kreirati politiku Hrvata Bunjevaca. Zato nije slučajno da su na „istoj“ strani i u suradnji s Agom Mamuzićem, preporoditeljem, političkim „tribunom“ Hrvata Bunjevaca.

Vojnić Hajduk je pokazao dovoljno povijesnog znanja, političke mudrosti i osobne ljudske hrabrosti. Objektivno je razmatrao probleme u „drugima“ i u nama samima, svjestan da je sadašnje vrijeme neke „druge“ nacionalno političke rasprave oko bitnih pitanja bunjevačkih Hrvata, ističući da samo jedinstvo svih Hrvata Bunjevaca može stvoriti budućnost. Hrvati Bunjevci, Šokci ponovno su u borbi za svoju opstojnost kulture, jezika i pisma. Zna se da hrvatska zajednica danas ne ostvaruje zakonima propisana prava na materinjem jeziku. U iskazivanju svoga razmišljanja autor nema „podilaženja“, uljepšavanja, nije ovisan o nikome što dokazuje i svojim samoizdavanjem knjige. Autor je uvodno istaknuo da „knjiga može poslužiti za razmatranje istraživačke razine moderne historiografije bunjevačkih Hrvata u navedenom razdoblju.“ Ne bi li knjiga trebala poslužiti i kao polazište za jednu od rasprava aktualnih pitanja bunjevačkih Hrvata?

Knjiga Laze Vojnića Hajduka zaslužuje svoje mjesto među Hrvatima. ■

DUŽIJANCA JE ZNAK HRVATSKOG I KATOLIČKOG IDENTITETA

„Poznato mi je da je i ovdje među vama bilo onih koji su radi vjere u Krista bili spremni na rizik da ostanu bez posla, bez kruha svagdašnjeg, bez životne sigurnosti. I to je povijest Dužijance“, rekao je dubrovački biskup Mate Uzinić

Priredio : Marinko Pijuković

Središnja proslava „Dužijance 2014.“ održana je u nedjelju 10. kolovoza 2014. Organiziranje i izvedba središnje proslave omogućeni su temeljem sljedećih pododбора: tamburaška večer, skupština risara, smotra folklor, blagoslov i ispraćaj bandaša i bandašica, povorka, euharistijsko slavlje i bandašicino kolo. Priredba je uspješna zahvaljujući savjesnom i samoprijegornom radu članova i vođa nabrojanih pododбора, koje nabrajamo: Andrija Bašić Palković, vođa, Antun Kujundžić, Dajana Šimić, vođa, Davor Ševčić, vođa, Davor Šimić, Dejan Kovač, mr. Mirko Štefković, Eržika Dulić, Ivan Piuković, vođa, Jelena Piuković, Joso Dulić, Ljiljana Dulić, vođa, Marija Kujundžić, vođa, Marina Kovač, Martin Gabrić, Martina Stantić, Miroslav Stantić, Nada Poljaković, Nevena

Gabrić, Ružica Šimić, vođa, Vlatko Vojnić Purčar, vođa.

Plan i program Dužijance 2014. obuhvaćao je sljedeće priredbe:

- Ispraćaj i blagoslov bandaša i bandašice iz crkve sv. Roka
- Povorka do katedrale
- Svečano euharistijsko slavlje u katedrali bazilici Svete Terezije Avilske
- Svečana povorka kroz grad
- Predaja kruha gradonačelniku na gradskom trgu
- Posjet grobu Blaška Rajića
- Bandašicino kolo

Pripreme

Neposredno pred središnju proslavu „Dužijance“ održano je i čišćenje žita (s vlača žita skidanje listova s biljke žita) u župnom dvoru svetog Roka. Žito je stara sorta bankut. Grgo Piuković je i za ovu „Dužijancu 2014.“ žito na svom imanju u Maloj Bosni posijao, pokosio i pripremio za čišćenje. U kosidbi mu je pomogao ovogodišnji bandaš Petar Skenderović, koji je žito s njive prenio u dvorište župe sv. Roka, gdje se žito čistilo i plelo u vijence.

Svake godine bandaš i bandašica okupljaju svoje prijatelje i prijateljice koji pomažu u pripremanju za čišćenje žita. I ove su godine bandaš i bandašica okupili lijep broj mladih, koji su žito čistili i pomagali da se vijenci ispletu, radeći svakodnevno tjedan dana uoči središnje proslave „Dužijance“, u poslijepodnevnom satima. Sve poslove oko čišćenja žita vodio je Grgo Piuković, koji je vijence ispleo i pripremio za kićenje.

Kao i do sada, i za ovu je „Dužijancu“ pripremljeno dvadesetak strukova žita (buketa klasova) žita), koje je blagoslovljeno prije početka svečane mise, te se tijekom mise dijelilo vjernicima u crkvi. Osim toga, napravljen je veliki klas od vlača žita, koji je

nosio momak, a šest djevojaka obučениh u šling s dugačkim svilenim trakama pridržavale su taj veliki klas. Oni su išli na početku svečane povorke. Slijedila je velika kruna okićena žitnim vijencima, koja je nošena na karucama u svečanoj povorci. Pleli su se nagradni vijenci za konjičke utrke „Dužijanca“, vijenac za bandaša, za bistu Blaška Raića, spomenik risaru i drugi vijenci za ukrašavanje. Najsvečaniji i najbogatiji vijenci ispleteni su za karuca kojima je vožen ovogodišnji bandaški par.

Početak nedjeljnog slavlja

Nedjeljna slavlja započela su u kolijevci Dužijance, u crkvi sv. Roka. Ondje je prigodnim obredom župnik msgr. dr. sc. Andrija Anišić ispratio i blagoslovio bandaša i bandašicu, uz pratnju bandaških parova iz okolnih naselja, te ovogodišnjih pratilaca bandaša i bandašice. Potom su krenuli iz crkve na svečanim zapregama, u pratnji svojih pratitelja, te bandaša i bandašica iz Sombora, Svetozara Miletića, Bajmoka, Tavankuta, Đurđina, Starog Žednika i Mirgeša. Nakon toga pošli su u katedralu na svetu misu zahvalnicu noseći sa sobom krunu napravljenu od žita, kao simbol Dužijance.

Krunu je i ove godine isplela poznata slamarka Jozefa Skenderović.

U obredu ispraćaja sudjelovale su već po tradiciji kraljice u crkvi sv. Roka, koje je okupila i uvježbala č.s. Silvana Milan. Potom je uslijedio nastup kraljica iz Starog Žednika i župe sv. Roka ispred crkve, te zajedničko fotografiranje svih nazočnih u bunjevačkim nošnjama.

Svečanu povorku pred katedralom dočekali su župnik mons. Stjepan Beretić, mali bandaš Dominik Kujundžić i mala bandašica Katarina Ivanković Radaković i crkvene starješine dr. Marko Sente i Gabrijel Kujundžić.

Prije početka svete mise sve nazočne vjernike i goste pozdravio je predsjednik Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanac“ mons. dr. sc. Andrija Anišić.

Na početku svete mise preuzvišenog gospodina biskupa msgr. Matu Uzinića i sve sudionike Dužijance pozdravio je biskup domaćin, mons. dr. Ivan Péntes,

izrazivši radost što je ove godine došao slaviti Dužijancu, a također je zahvalio i na podršci Hrvatske biskupske konferencije subotičkoj Crkvi.

Euharistijsko slavlje započelo je blagoslovom žitnih klasova, koji su pod misom podijeljeni svim sudionicima slavlja kao uspomena na ovogodišnju Dužijancu i kao poticaj da u svojim obiteljima, čuvajući taj blagoslovljeni klas, mole Božji blagoslov za sve usjeve.

Slijedila je sveta misa koju je predvodio biskup gost, mons. Mate Uzinić, u zajedništvu s domaćim biskupom, te s desetak svećenika. Božju riječ su na misi čitali bandaš i bandašica, evanđelje je otpjevao Dragan Muharem, župnik iz Male Bosne i urednik „Zvonika“. Na misi je pjevao Katedralni zbor „Albe Vidaković“ pod ravnanjem Miroslava Stantića. Molitve vjernika predmolili su mladi u narodnim nošnjama, a u prikaznoj procesiji svi bandaši i bandašice pokazali su „krune“, kao simbole Dužijanci koje su održane u njihovim mjestima. Biskupu Uziniću su uručili njegov biskupski grb, koji mu je darovala katedralna župa, a izradila ga je slamarka Anica Horvacki.

Uz brojne vjernike koji su ispunili katedralu, svejtoj misi zahvalnici nazočili su brojni ugledni gosti različitih kulturnih institucija i društveno-političkih organizacija iz Hrvatske i Mađarske, kao i iz brojnih hrvatskih institucija u Republici Srbiji. Među uglednim gostima bili su i predstavnici državnih, pokrajinskih i gradskih vlasti na čelu s gradonačelnikom Subotice Jenőom Maglaijem, koji je svestrano podržao slavlje ovogodišnje Dužijance kako u logističkom, tako i financijski. Sve uzvanike koji su nazočili u crkvi i na gradskom trgu, po pripremljenom pro-

tokolu raspoređivali su Laslo Horvat, šef protokola Grada Subotice i Ljiljana Dulić, članica Organizacijskog odbora „Dužijance 2014.“

Propovijed biskupa Uzinića

U prigodnoj propovijedi biskup Uzinić je među ostalim rekao: „Radosno vas sve pozdravljam u ovoj katedrali sv. Terezije Avilske, majci crkvi vaše biskupije... Radujem se što sa svima vama mogu slaviti ovu Kristovu nekrvnu žrtvu, ovu žrtvu zahvale za ovaj grad, ovu biskupiju i sve ljude u njoj, za bake i djedove, očeve i majke, djecu i mlade, za ovogodišnji završetak žetve, za vaša rodna polja i vaše salaše. Donosim vam pozdrave grada Dubrovnika i svoje dubrovačke biskupije, koju miluje sinje more i štite kameni miri i tvrde stine, a koja na svom području čuva uspomene i zemne ostatke jedne žene, koja je u svojoj malenosti bila velika, bl. Marije Petković,

koja je proseći za svoj samostan i siromašne djevojke u njemu pravo u ovim vašim krajevima naišla na otvoreno srce i darežljivost vaših predaka. Tu otvorenost vašega srca osjećam i ja, dok

zajedno sa svima vama danas Gospodinu zahvaljujem za sve vas, za ovu vašu svečanost, za vašu ustrajnost, za vašu hrabrost i vašu postojanu vjeru.“

U nastavku svoje propovijedi mons. Uzinić se podsjetio početaka Dužijance, te naglasio: „Dužijanica, koja od onih dana kada je mons. Blaško Rajić okupio svoje župljane i uzdigao Gospodinu hvalu za završetak žetve i kruh svagdašnji, svake godine okuplja sve vas, a u svima nama koji vam dolazimo u pohode budi ponos i daruje nas svojom ljepotom i bogatstvom slavlja. Dužijanica je znak vašeg hrvatskog i katoličkog identiteta i vaše stoljetne uljudbe koju ste čuvali, razvijali i danas s pravom ponosno svjedočite drugima i oplemenjujete društvo

Mate Uzinić biskup dubrovački

u kojem živite. Dok danas u zahvalnosti Gospodinu s ponosom gledamo na minulo stoljeće od kada se Dužijanca slavi, želimo u ovom slavlju moliti da i mi danas budemo dostojni čuvari, graditelji i svjedoci onoga što su nam naši preci namrijeli.“

U završnom dijelu svoje propovijedi mons. Uzinić je povezoao čitanja Božje riječi te nedjelje pozivajući sudionike Dužijance na vjernost Gospodinu i u lijepim i u teškim događajima svoga života, te je zaključio: „Vjera u Krista i u obilju i u oskudici nosi sa sobom vjernost koja je pomiješana s rizikom. Poznato mi je da je i ovdje među vama bilo onih koji su radi vjere u Krista bili spremni na rizik da ostanu bez posla, bez kruha svagdašnjeg, bez životne sigurnosti. I to je povijest Dužijance. Činili su to jer su znali da je Gospodin tu, da ih neće napustiti. Zato su, jer su imali takvu vjeru, mogli riskirati. Zato su mogli hrabro i bez straha hodati po nemirnim vodama raznih događaja i situacija, u kojima nije bilo lako ostati vjeran svom katoličkom opredjeljenju i svijesti pripadnosti hrvatskom narodu. Isus nas i danas potiče da ostavimo svoje strahove, jer neke stvari nažalost ni danas nisu puno bolje. Puno je strahova u nama i oko nas. Ponajprije strah od onoga sutra: hoće li nas biti? Salaši nestaju, pisme se ne čuju. Razjedinjeni smo i skloni optuživanjima. I razočarenju! Gdje je rješenje za ovakvo stanje? Jedino koje mogu ponuditi je ono koje nam nudi Gospodin u današnjem evanđelju, a ono nas zajedno s Petrom poziva da napustimo svoje lađe, svoje strahove, uske poglede,

interese i granice, i krenemo s vjerom i povjerenjem prema Isusu. Samo ako nam je pogled usmjeren na njega, moći ćemo bez straha hodati po nesigurnim vodama života i nećemo tonuti opterećeni vlastitim osobnim, obiteljskim i nacionalnim problemima i još više predrasudama. Znam da nije lako, ali isto tako znam da nam Isus i danas, jednako kao i jučer, pruža ruku i želi nas učvrstiti u vjeri. Mnogo puta kažemo da smo vjernici, ali nam je vjera slaba, ne oblikuje naš život i ne predstavlja nam životni oslonac. Dopustimo Isusu da uđe u naš život kao što je ušao u Petrovu lađu, i ubrzo ćemo osjetiti mir. Kad dopustimo Isusu da uđe u naš brod, onda smo mirni, onda se naš život mijenja, nestaje straha pred olujama i vjetrovima našega života. Kad dopustimo Isusu da uđe u naš život osjećamo mir usred nemira. Onaj koji vjeruje može hodati po vodi. On neće potonuti, kakvi god valovi oko njega bili.

S tom sigurnošću, koju nam daje vjera u Krista slavimo i ovogodišnju Dužijancu. Želimo u zahvalnosti svoga srca zamoliti Gospodina da nam umnoži vjeru, da nas oslobodi straha i da nam daruje milost da ga i danas s vjerom prepoznamo u jednostavnom znaku njegove velike ljubavi i nazočnosti među nama u hostiji bijeloj, u kruhu našem svakidašnjem, po kojem je i u kojem je odlučio ostati trajno s nama.“

Sveta misa je završila zahvalnicom „Tebe Boga hvalimo“ i blagoslovom s Presvetim sakramentom.

Svečana povorka

Nakon svete mise slijedila je svečana povorka u kojoj su sudjelovali svi KUD-ovi, sudionici ovogodišnje Dužijance, te brojna djeca i mladi u bunjevačkim narodnim nošnjama, među kojima su se isticale unikatne nošnje Hrvatskog kulturnog centra „Bunjevačko kolo“, obitelji Piuković i drugih, koji ih ljubomorno i vjerno čuvaju. Slavlje Dužijance završilo je predajom somuna, blagoslovljenog kruha, koji su bandaš i bandašica ponijeli iz crkve i predali ga gradonačelniku, koji ga je uzdignutog pokazao na sve četiri strane grada, s nadom da će biti dovoljno kruha za sve stanovnike grada Subotice, ali i za mnoge druge do kojih će stići pšenica i brašno s plodnih njiva bačke ravnice.

Tradicionalna povorka Dužijance formira se u dva dijela i to:

- prvi dio povorke formira se kod crkve sv. Roka (blagoslov i ispraćaj do katedrale)
- drugi dio se formira poslije sv. mise kod katedrale sv. Terezije Avilske do Trga slobode

Prvi dio

8,00- 8,30 sati - u dvorištu župe i oko crkve sv. Roka okupljaju se svi bandaši i bandašice i najljepša tri para pratilaca

8,45 sati - ulazak u crkvu, početak obreda blagoslova putnika i ispraćaj

9,00-9,10 sati - izlazak iz crkve i sjedanje na karuca

Od sakupljanja do završetka obreda ispraćaja formira se kolona jahača i karuca sljedećim redoslijedom:

U Ivangradskoj ulici pokraj škole, od semafora pa nadalje:

Barjaktar - jahač na konju s barjakom (barjaktarka Marijana Ivković I Vandekić), konjanici jahači u bunjevačkoj nošnji, kočija-karuce s krunom, svečane zaprege karuca i haptika,

kraljice (iz župe sv. Roka i iz Starog Žednika)

U Skerlićevoj ulici, od početka gimnastičke dvorane pa nadalje poredani su fijakeri koji će nositi bandaše i bandašice iz okolnih naselja Subotice: 1. Stari Žednik 2. Bajmok 3. Tavankut 4. Mala Bosna 5. Sombor 6. Đurđin 7. Ljutovo 8. Svetozar Miletić.

Potom slijede karuca i fijakeri koji će nositi: drugi pratioci bandaša i bandašice, prvi pratioci bandaša i bandašice, najlipči pratioci bandaša i bandašice u pratnji konjanika jahača i na kraju gradski bandaš i bandašica. Povorka završava jahačima i jahačicama Ergele Kelebija.

Prije polaska šef povorke pregleda sve sudionike (opremu, fijakere, konje i ljude).

Kod semafora na izlasku na Beogradski put je Vlatko Vojnić Purčar, kod gimnastičke dvorane je Antun Kujundžić.

Na znak vođe povorke Vlatka Vojnića Purčara sinkronizirano se pušta povorka u mimohod.

Itinerarij povorke je precizno dogovoren i mora se ispoštovati.

- 8,00-9,30 sati - zatvoriti ulice: kraj Ivangradske, kraj Dinka Šimunovića, Skerlićevu od Zadarske

- izlazak na Beogradski put kod semafora u Keru (skretanje lijevo) i vožnja desnom trakom

- kod Palmotićeve ulice skretanje desno do vatrogasaca i tu skretanje lijevo u Zagrebačku ulicu

- vožnja Zagrebačkom ulicom, Preradovićevom do semafora, pa desno u Ulicu Petefi Šandora

- na kružnom toku skrenuti desno, te se prolazi pokraj Subotičke biskupije

- tijekom puta, ako nedostaje vremena požuriti povorku, a ukoliko ima previše vremena, usporiti je

- bandaš i bandašica, kao i okolni bandaši i bandašice i najljepši pratioci dolaze na plato ispred katedrale. Tu ih čekaju mali bandaš i bandašica.

- dolazak glavnog bandaškog para – ispred katedrale dočekuju ih starješine Gabrijel Kujundžić i dr. Marko Sente i katedralni župnik msgr. Stjepan Bertić, a prate ih izabrani najljepši pratioci, a ispred njih se postavljuje i mali bandaški par.

Glavni bandaš i bandašica stižu pred katedralu u 9,45 sati.

- jahači i karuca s krunom produžavaju pokraj Poliklinike i oko kružnog toka dolaze do vrata Biskupije, te tu čekaju završetak mise.

- tijekom sv. mise jahačima i kočijašima se posluži doručak (pljeskavice i pivo ili sok).

- do 11,30 sati svi konjanici i kočijaši moraju biti spremni za prihvat putnika i polazak.

- 7,00-13,00 sati - zatvoren je Trg žrtava fašizma s objiju strana.

- 11,00-13,00 sati - zatvorene ulice: Matka Vukovića od centra do Zagrebačke, Matije Gupca do Beogradskog puta, Felegijeva, Rudić ulica i Štrosmajerova (prometna policija će regulirati promet u spomenutim ulicama).

Drugi dio

Svečano euharistijsko slavlje je u katedrali sv. Terezije Avilske, a predvodi ga durovački biskup preuzvišeni gospodin msgr. Mate Uzinić uz koncelebraciju subotičkog biskupa preuzvišenog gospodina dr. Ivana Penzeša i više svećenika okolnih župa u Subotici. Početak mise je u 10,00 sati i traje oko 90 minuta.

Ispred oltara, s desne strane na posebno pripremljenim stolicama, su mjesta za uzvanike, državne

dužnosnike, roditelje bandaša i bandašice. S lijeve strane oltara su mladi u nošnjama.

Na oltaru su, pokraj biskupa i svećenika, glavni bandaški par i mali bandaški par.

Pred kraj mise, oko 11,00 sati formira se povorka. Kroz ulice Trg Žrtava Fašizma i Jožefa Atila redaju se društva u narodnim nošnjama. Nakon završetka mise, uzvanici s biskupima i gradonačelnikom odlaze kroz špalir na glavni gradski trg, kreću u 11,45 sati.

Nakon odlaska gostiju, odmah kreće povorka prema centru grada Ulicom Matka Vukovića, desno Štrosmajerovom do Gradske kuće, ispred Gradske kuće do bine na Trgu slobode.

Svečana povorka kreće sljedećim redoslijedom:

Konjanik u bunjevačkoj nošnji sa zastavom Dužijance (barjak nosi Marijana Ivković Ivandekić)

2 ili 3 reda po 3 konjanika u graničarskoj nošnji, karuce s velikom žitnom krunom, Vrtić „Marija Petković“, Subotica, „kraljice“, Stari Žednik i župe sv. Roka, veliki „KLAS“ nose 1 momak i 6 djevojaka (nose članovi HKC „Bunjevačko kolo“).

Radni dio povorke:

Skupina risara i risaruša u narodnim nošnjama s priborom

Radna skupina „MOBA“, Županja, Republika Hrvatska

Udruga „Stara Sinija“ Gornji Hrgovi, Bosna i Hercegovina

Radna skupina: muškarci nose snop žita na drvenim vilama, kosu i kosište, čobanju; žene nose đuge, kotarce na ruku, obrance, svezana uža oko pojasa i kuku.

Obična kola s džakovima žita – oprema „merek“ Muškarci s bičevima i gosti iz Nuštra, Republika Hrvatska, koje predvodi Domagoj Šimunić.

KUD-ovi:

HKPD „Matija Gubec“, Tavankut

KUD „Slavko Janković“, Šiškovci, Hrvatska

MKC „Nepker“, Subotica

HKPD „Silvije Strahimir Kranjčević“, Bački Breg

KUD „Lindžo“ Neum, Bosna i Hercegovina

KUD „Ivanić“ Ivanić grad, Hrvatska

HKPD „Đurđin“, Đurđin

Kulturna udruga „Nei Epivates“, Grčka

KUD „Daire“ Sarajevo, Bosna i Hercegovina

KUD „Dika“ Slatina, Hrvatska

HBKUD „Lemeš“, Svetozar Miletić

KUD "Lipa" Semeljci, Hrvatska
 UUT "Talentum" Subotica
 OKUD „Mladost“, Subotica
 HKC „Bunjevačko kolo“, ogranak Stari Žednik
 HKC „Bunjevačko kolo“, Subotica

Najsvečaniji dio povorke:

Bandaši i bandašice iz okolnih mjesta:

1. Stari Žednik, 2. Bajmok, 3. Tavankut, 4. Mala Bosna, 5. Sombor, 6. Đurđin, 7. Ljutovo,

8. Svetozar Miletić

Pratioci bandaša i to:

Drugi pratioci bandaša i bandašice, prvi pratioci bandaša i bandašice i najlipči pratioci bandaša i bandašice.

Mali bandaš i bandašica.

Glavni bandaš i bandašica.

Svi bandaši i bandašice kao i pratnja glavnog bandaša i bandašice voze se na svečanim zapregama: haptikama, fijakerima i karucama.

Povorka se završava i zatvara jahačima i jahačicama iz Ergele Kelebija.

Konjske zaprege i jahači s trga odlaze Ulicom Cara Dušana, pokraj spomenika Ivana Sarića

Svi konjari odlaze kućama.

Folklorna i druga društva, te pješaci, prolaze ispred bine i staju na određite po protokolu.

Potom slijedi predaja kruha gradonačelniku Subotice i obraćanje gradonačelnika građanima i gostima Subotice.

Posjet grobu Blaška Rajića

U poslijepodnevnom satima bandaš i bandašica sa župnikom župe sv. Roka i direktorom Organizacijskog

odbora Dužijance Marinkom Piukovićem posjetili su grob Blaška Rajića na koji su položili vijenac od žita i cvijeće u znak zahvalnosti za dar Dužijance s molitvom da i on s neba moli da Dužijanca još dugo živi i usavršava se na radost hrvatskog naroda i milog mu bunjevačkog roda.

Biskup Uzinić u pratnji svog generalnog vikara mons. Palića i tajnika Subotičke biskupije mr. Mirka Šetfkovića posjetio je samostan sestara Kćeri Milosrđa i pomolio se u kapelici bl. Marije Petković, koja se nalazi u crkvi sv. Roka.

Slavlje Dužijance završilo je „Bandašicinim kolom“ na gradskom trgu. To veselje svečano su otvorili bandaš i bandašica, a osim njih koji su sve pozvali u kolo, brojnim sudionicima toga veselja obratio se i mons. dr. sc. Andrija Anišić u ime Udruge bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“, koji je okupljenima predstavio gosta Dužijance, preuzvišenog gospodina dubrovačkog biskupa mons. Matu Uzinića, a predstavio je i Organizacijski odbor Dužijance 2014, zahvalivši svim članovima i njihovim brojnim pomagačima na uspješno i lijepo organiziranoj Dužijanci. U svom obraćanju prisutnima biskup Uzinić je izrazio veliku radost što je mogao biti sudionikom Dužijance, a svoje dojmove sazeo je u riječ: „Prekrasno.“

U bandašicinom kolu nastupili su subotički tamburaški sastavi:

20,00 – 20,40 ansambl „Biseri“, 20,40 – 21,20 HKPD „Matija Gubec“, 21,20 – 22,00 HKC „Bunjevačko kolo“, 22,00 – 22,40 ansambl „Ruže“, 22,40 – 23,20 ansambl „Hajo“, 23,20 – 00,00 ansambl „Com Brio“.

Program su vodili Željka Vukov i Lazar Cvijin. ■

"SUBOTICA BILA" OPET SLAVI DUŽIJANCU

Slavlje je počelo u subotu, u katedrali-bazilici sv. Terezije, večernjom molitvom iz Časoslova, te dočekom biskupa dubrovačkog mons. Mate Uzinića, koji je bio glavni gost i predvoditelj mise zahvalnice. Pjevanu Večernju predvodio je katedralni zbor „Albe Vidaković“ pod ravnanjem Miroslava Stantića. U svom je pozdravu biskupu gostu, katedralni župnik mons. Stjepan Beretić istaknuo: „Subotica bila opet slavi Dužijancu. Dužijanca se slavi srcem i dušom, pjesmom i molitvom zahvalnom. S jedne strane zahvaljujemo Bogu, a s druge: puni smo zahvalnosti čovjeku. Zato Dužijancu slave sklopljene ruke, ali je slavi i tamburica i kolo. Pjesma zahvalnosti i radosti zvoni oko oltara, ali i u kolu. I danas vrijedi ona lijepa riječ: Čudesan je Bog u svojim svecima. Molitvenik našeg biskupa Budanovića nosi naslov SLAVA BOŽJA. Čuo je biskup Lajčo svetoga Ireneja, koji je rekao: „Slava Božja – to je živi čovjek, a čovjekov život je gledanje Boga“. Lijepo je oko ratara koje se širi, da vidi tek izniklu pšenicu. Molitvena radost obuzima seljaka kad svećenik na Markovo digne ruku, da Božji blagoslov zazove nad usjeve. Duboka je čovjekova molitva kad zaprijeti suša, kad navali povodanj, kad se digne nevirijeme.

Ljudi divno proslavljaju Boga. I onda kad vole, i kad rade, i onda kad pišu, i onda kad strpljivo čekaju boljitak i ljepši život. Gledajte ratara kako „iščekuje dragocjeni urod zemlje. Strpljiv je s njime dok ne

dobije kišu ranu i kasnu“ (Jak 5, 7). To ratarovo strpljivo čekanje je slika Boga, koji strpljivo iščekuje da se čovjek popravi (usp 1 Pet 3, 20) (Prilog br. 16/1).

U svom prvom obraćanju subotičkim vjernicima biskup Uzinić je zahvalio na pozivu, izrazivši radost što će imati priliku izbliza upoznati Dužijancu, o kojoj je toliko lijepoga čuo. On je istaknuo kako posebna povezanost njegove Dubrovačke biskupije sa Subotičkom biskupijom traje od 1922. godine kada je redovnica iz Blata, sada blažena Marija Propetog Isusa Petković, došla u Suboticu prositi pomoć za siromašnu djecu i siromahe u Blatu. Ona je tada u Suboticu dovela svoje sestre Kćeri Milosrđa koje od tada djeluju i u Subotici. Biskup Uzinić je zahvalio biskupu domaćinu mons. Ivan Pénsesu što je uvijek čvrsto stajao uz svoj narod i što je kao gost sudjelovao na svim sjednicama Hrvatske biskupske konferencije. Biskup Uzinić je prenio biskupu Pénsesu i čestitke hrvatskih biskupa za srebrni jubilej njegove biskupske službe.

U večernjim satima biskup dubrovački je u pratnji svog generalnog vikara Petra Palića i svojih domaćina mons. Stjepana Beretića i mons. Andrije Anišića, predsjednika Udruge „Dužijanca“, nazočio prigodnom kulturno-umjetničkom programu na gradskom trgu. U okviru toga programa mons. Beretić je predstavio bandaša Petra Skenderovića i bandašicu Kristinu Ivković, koji su ove godine bili središnje

osobe Dužijance 2014. „Risari“, sudionici Takmičenja risara, položili su vijenac na spomenik „Risaru“ i na spomen-bistu Blašku Rajiću koji se nalaze u parku pored Gradske kuće, a potom su na bini prikazali u živoj slici kako su nekada na salašima izgledali završetak žetve, te pogodba s gazdom za nagradu u žitu za obavljen posao.

Slijedio je izbor triju parova pratitelja bandaša i bandašice. Žiri za izbor su bili: predsjednica Ružica Šimić i članovi s. Eleonora Merković, Marija Jaramazović, Nada Sudarević i Josip Dulić. U izboru tri najljepša para sudjelovalo je dvadeset tri djevojke i osam mladića obučenih u bunjevačku narodnu nošnju. Poseban žiri je izabrao tri najljepša para, a to su:

Ivana Dulić i Aleksandar Dulić, Ana Ivanković Radak i Jasmin Blatnjak, te Nađa Kovač i Marin Piuković.

Nakon izbora slijedila je folklorna večer na kojoj je nastupilo dvanaest kulturno-umjetničkih društava među kojima četiri iz Hrvatske, dva iz Bosne i Hercegovine, te jedan iz Grčke.

Tijekom dana održan je sastanak s voditeljima skupina i udruga o programu događanja.

Konferansu je vodila Nataša Vojnić Tunić iz Starog Žednika.

M.P.

Novi koraci buđenja i kulturnog osvještavanja

Ovaj muzej činit će kolekcija digitaliziranih slika, crteža, fotografija, zvučnih i video zapisa, novinskih članaka i raznih muzejskih predmeta koji u fizičkom svijetu nisu povezani mjestom na kojem se nalaze, "ali su na neki način povezani sa kontekstom realne baštine na koju upućuju"

Piše: Lazo Vojnić Hajduk

Evo već je prošlo deset godina otkako je tadašnje vodstvo HNV-a pokrenulo inicijativu za osnutak profesionalnih ustanova iz područja tzv. visoke kulture. Predlagali su tada: Dramu na hrvatskom jeziku u Narodnom kazalištu Subotica, Dječje kazalište u Subotici, Zavičajni muzej, Etno muzej, Galeriju, Arhivu, Zavičajnu knjižnicu...

Nažalost, od toga svega ostalo je samo sjećanje na inicijativu i slovo na pairu. Treba napomenuti Galeriju u zgradi dr. Vinka Perčića, koja je osnovana ali nije dovoljno orijentirana za potrebe hrvatske zajednice i napominjemo knjižnicu (Hrvatska čitaonica) koja donekle zadovoljava potrebe zajednice.

Vodeća struktura hrvatske manjinske zajednice koja se pojavljuje polovicom prvog desetljeća 21. stoljeća očividno nije osjećala važnost da je

našoj zajednici u sferi kulture potrebno nešto više od one mizerije koju imamo.

Most preko velike praznine

Udruga bunjevačkih Hrvata Dužijanca kreće u javni život drugačijim viđenjima i novom energijom. Poduzima korake buđenja i kulturnog osvještavanja. Motiv za ovakav pothvat je bogata građa, velika kulturna i umjetnička ostavština, koja je nedovoljno istražena, zapuštena, raspršena širom Vojvodine. Kapital je vrijedan pažnje, poštovanja i brige onih koji prepoznaju duhovnu riznicu vlastitog naroda.

Kako ne bi bilo zabune, Udruga bunjevačkih Hrvata Dužijanca se ne želi tim poslovima profesionalno baviti, ali intenzivno želi raditi na uhodavanju

i pokretanju aktivnosti u svezi s projektima visoke kulture u našoj zajednici, a to će biti u jednom dijelu i predmet zanimanja ove Revije.

Virtualni muzej čini kolekcija digitaliziranih slika, crteža, fotografija, zvučnih i video zapisa, novinskih članaka i raznih muzejskih predmeta koji u fizičkom svijetu nisu povezani mjestom na kojem se nalaze, "ali su na neki način povezani sa kontekstom realne baštine na koju upućuju".

Pojam virtualni muzej razvio se od web stranice realnih muzeja kojima je cilj promicati ih. Web stranice prikazuju digitalizirane eksponate realnih muzeja, opis i podatke pojedinog eksponata, neke nude i razne edukacijske materijale. Takve web stranice također ubrajamo u virtualne muzeje. Kako naša zajednica ne posjeduje nacionalni muzej, a njegovu potrebu ne treba objašnjavati, čini nam se zgodnom prilikom, koristeći suvremenu informatičku tehnologiju, na ovaj način premostiti tu veliku prazninu u našem kulturnom životu.

Lako dostupan svakom tko koristi internet

Razvoj interneta, multimedijске tehnologije, baza podataka i drugih informacijsko-komunikacijskih tehnologija (ICT) omogućili su postojanje virtualnih muzeja. Digitalna tehnologija dopušta uvođenje promjene u načinu očuvanja muzejskih zbirki kod individualnih kolekcionara zbirki, a time i u način

njihovog prikaza. Suvremeni načini skeniranja muzejskih eksponata omogućuju njihov prikaz u virtualnom prostoru.

Digitalizacija muzeja će biti zajednički projekt nastao udruživanjem snaga i financija iz domene kulture i kulturnih institucija u zajednici bunjevačkih Hrvata. Cilj projekta jest očuvanje baštine i stvaranje novih izvora informacija, a time i znanja.

Istraživanja trebaju ubrzo pokazati kako će virtualni muzej privući veliki broj posjetitelja na internetu i neće im biti uskraćeno dragocijeno saznanje i konzumiranje kulturnog zadovoljstva sve dok se ne ostvare realni muzeji. Studenti i učenici će biti česti posjetitelji virtualnih muzeja, a osim što ih posjećuju oni imaju mogućnost stvarati i vlastite virtualne muzeje.

Prednost virtualnog muzeja je u tome što je lako dostupan svakom tko ima pristup internetu. Posjet muzeju je moguće "doživjeti u svojoj sobi bez umora i vrućine ili zime, bez troškova putovanja i boravka u različitim mjestima. Virtualni muzej omogućit će nam da sve što želimo odaberemo sami i doživimo na ekranu u vlastitoj kući". Također, virtualni muzej se neprekidno obnavlja, osvježuje i obogaćuje.

Uz sve svoje kvalitete, ne smatramo da će virtualni muzej zamijeniti tradicionalni muzej, „muzej in situ“, nego će samo stvoriti preduvjete i pripremiti gotov material, koji je sada raspršen na cijelom teritoriju Vojvodine, za tradicionalni muzej.

U idućem ćemo broju Revije najaviti i objaviti jednu ili dvije etno-zbirke koje će biti i na internetu. To nije, ponavljamo, zamjena za tradicionalni muzej nego samo, nazovimo to sada, „nadopuna“. Putem interneta bit će prezentacija na jednom mjestu, povezivanje reprezentativnih predmeta-primjera kulturnog naslijeđa.

Potičemo naše čitatelje i članove Udruge koji imaju osjećaja i pažnje prema svemu što se može svrstati u etno-baštinu naše zajednice i što može biti eksponat muzeja, da se aktiviraju, stupe u kontakt s uredništvom Revije kako bi mogli podržati, pomoći i ostvariti ovaj veliki pothvat zajedno sa stručnim mladim ljudima, pothvat koji je od velikog značaja za našu zajednicu.

Postoje vrlo lijepe i bogate kolekcije

Nastavno ovakvom razmišljanju iznijet ćemo nekoliko očevidnih primjera koji upućuju na svrsishodnost aktivnosti u tom smjeru. Vrlo lijepe i bogate kolekcije predmeta koji pripadaju etno baštini, nalazimo kod naših članova Udruge i simpatizera Dužijance. U Đurđinu imamo etno-salaš koji je instaliran još prije 20 godina s tendencijom da jednog

dana preraste u organizirani način predstavljanja zapaženih jedinica iz etno-baštine. Sakupljača i čuvara tradicionalnih predmeta ima veliki broj. Primjera ima mnogo, ali navest ćemo samo nekoliko: npr. u Tavankutu postoje donacije koje mogu biti vrlo značajne poveznice u aplikaciji ideje stvaranja virtualnog muzeja. U gradu Subotici ima također nekoliko adresa gdje se mogu vidjeti kolekcije nošnje (svila, šling i drugi materijali), starih strojeva, kućnog i radnog ručnog pribora. Postoji i kolekcija „kruna“ izrađenih u tehnici slame a nošene su prigodom proslave Dužijance. Za svaku godinu pravi se nova „kruna“ i poslije promocije pohranjuje se u riznicu Subotičke biskupije. Stare vršalice i drugi strojevi koji su bili u uporabi u ne tako davna vremena čine predmete sakupljača.

Lazar Baraković je jedan od najvećih sakupljača starih strojeva, posebice traktora. Na njegovom imanju gdje mu je i poslovni prostor može se vidjeti preko 50 traktora koji datiraju iz početka 20. stoljeća, a na istom mjestu također veliki broj različitih strojeva koji su se koristili u poljodjelstvu početkom 20. stoljeća.

Stanko Ivanković iz Starog Žednika, zajedno s Mirkom Ostrogoncem već je organizirao prigodnu izložbu sakupljenih starih ručnih alata i pribora u

domaćinstvu. Kod Grge Piukovića možemo vidjeti vrlo, vrlo bogatu zbirku bunjevačke narodne nošnje, obuće i i još mnogih pojedinosti iz života naših predaka, koji pripadaju prošlosti.

Poznato je da Petar Vojnić Purčar posjeduje najljepšu i najvredniju unikatnu nošnju od lijonske svile a nosili su je bunjevački Hrvati. Posebno je vrijedno spomenuti Petra Skenderovića i njegovu nacionalnu biblioteku i tako bismo mogli nabrajati jako puno adresa u subotičkoj regiji, a ako bismo krenuli po cijeloj Vojvodini, onda nema kraja. Ništa manje nije bogata ni arhiva koja se nalazi kod članova naše zajednice. Po obujmu i kvaliteti prednjači arhiva Ljudevita Vujkovića Lamića, ima i mnogo manjih ali isto tako vrijednih arhiva. Želimo i tu okrenuti logističku dršku i evidentirati i obilježiti cijele arhivske građe koje se nalaze u posjedu pojedinaca članova zajednice bunjevačkih Hrvata.

Naša je ideja pokrenuti organiziranu akciju za stvaranje uvjeta da se svi ti sadržaji popišu, snime, imenuju, da predmeti dobiju identifikacijski broj, ime vlasnika i još niz drugih podataka, te sve to staviti na internet i približiti bunjevačkim Hrvatima korisnicima interneta. ■

Prvi put kao dio Dužijance

NATJECANJE U KUHANJU TARANE

Takmičenje risara, kao jedna od manifestacija Dužijance, u svom je sadržaju protkano etnografskim elementima natjecateljskog karaktera. Osim košenja žita, rada sa starim strojevima i nezaobilaznog risarskog ručka, za ovu su godinu organizatori pripremili i novo natjecanje – u kuhanju tarane. Ovaj je sadržaj po drugi puta uvršten u program Takmičenja risara. Prvo natjecanje u kuhanju tarane organizirano je na Takmičenju risara 2001. godine.

Tarana se tradicionalno pripremala u bunjevačkim obiteljima, te je kao sadržaj kuhanje tarane organizator uvrstio iz želje očuvati od zaborava način pripreme ovog tradicijskog jela. Cilj je, dakle, posjetiteljima upriličiti kušanje tradicionalno pripremljene taranu, a ujedno obogatiti program. S obzirom da vrijeme nije dopustilo održati manifestaciju „Takmičenje risara“, organizatori su natjecanje u kuhanju, koje je moguće i kasnije izvesti, odlučili održati 30. srpnja, u dvorištu HKC „Bunjevačko kolo“. Devet ekipa se okupilo i natjecalo tko će skuhati najbolju taranu. Skupu su nazočili mnogi gosti, a najboljim kuharima dodijeljene su i nagrade koje je uručio gradonačelnik Subotice Jenő Maglai.

Nakon proglašenja najboljih kuhara tarane, posjetitelji su imali prigodu kušati taranu koju su pripremali svi nazočni natjecatelji.

Umijeće kuhanja-natjecatelja ocijenilo je tročlano ocjenjivačko povjerenstvo, iskusne kuharice tarane – Katica Bedeković iz Mirgeša, kao predsjednica žirija, Marija Bošnjak iz Male Bosne i Ruža Letović iz Male Bosne.

Za najbolje ekipe i kuhare tarane proglašeni su: treće mjesto – ekipa Duo Stipan, Stipan Raletić i Stipan Kujundžić. Drugo mjesto pripalo je Darku i Lani Šimić, dok je za najboljeg kuhara proglašen Nikola Ivankov. Nagrađeni su na dar Organizacijskog odbora Dužijance dobili laboške.

Pododbor za kuhanje tarane činili su: Davor Šimić i Marinko Ivanković Radković. Oni su prikupili ekipe za natjecanje i pribavili sponzorstvo za potreban materijal za sve natjecatelje.

Ekipe koje su još sudjelovale, osim nagrađenih, su: Gabor Prčić i Antun Skenderović; Denis Lipozenčić i Dunja Šimić; Arhivatori – Goran Francišković i Oliver Orčić; Miković tim – Ivica i Filip Miković, Al'dimi – Ivica i Matija Sekereš, Ivica i Dario Tumbas; Vatrogasci i kosci iz Tavankuta – Šime Stanković, Pere Stantić, Joso Stantić, Anđelko Matić.

Nakon posluženja tarane uslijedilo je druženje, a za dobro raspoloženje pobrinuo se tamburaški sastav Ruže.

M.P.

Eksponati, stari alati, etno proizvodi, štandovi s prehrambenim proizvodima i salaš

IZLOŽBA RUKOTVORINA

91

U okviru programa „Dužijance 2014“, od petka 8. kolovoza na gradskom trgu bila je postavljena izložba rukotvorina (eksponata, starih alata, etno proizvoda), te štandovi s prehrambenim proizvodima i salaš, gdje su sudionici mogli pojesti i popiti.

Za zauzimanje spomenutih prostora Udruga bunjevačkih Hrvata „Dužijanca“ je pribavila rješenje Grada Subotice - Dozvolu za privremeno zauzimanje javne površine.

Voditeljica pododbora Nedeljka Šarčević okupila je sve izlagače i vodila računa da svi uredno i na vrijeme uplate kotizacije. Podbor je izbor izlagača obavio prema sadržaju i djelatnostima, koje mogu

biti: izožbena, prodajna, ponuda hrane i ugostiteljska.

Svaki je izlagač imao je rješenje i suglasnost (prilog broj 13/2). da je izlagač na Dužijanci. Voditeljica je vodila računa da se u ponudi nađu isključivo domaći, ručno proizvedeni proizvodi i prodajni materijali i knjige vezani uz Dužijancu i tradiciju.

Paviljone (11 kom.) i manje tezge (7 kom.) za izlagače koji nisu imali svoje, osigurao i unajmio je Organizacijski odbor od MKC Nepker.

Štandovi su bili postavljeni do nedjelje navečer, 10. kolovoza, kako bi posjetitelji mogli uživati u ovoj etno postavci, a popis izlagača priložen je u izvješću.

M.P.

ŠTO JE ZA NAS DUŽIJANCA

U svijetu ne postoji puno manifestacija koje su tako bogate različitošću sadržaja, a da ipak tvore jednu manifestaciju u kojoj se na fantastičan način isprepliću seosko i gradsko, tradicijsko i suvremeno, svjetovno i duhovno

Piše: Lazo Vojnić Hajduk

Početak kolovoza, neposredno pred svetkovinu Dužijance, smatramo više nego ikada opravdanim reći nešto prikladno o Dužijanci. Što je za nas DUŽIJANCA? Teško je u jednom tekstu sagledati sve vidove narodnoga običaja, koji je tijekom vremena i marom onih koji su ga razvijali, postao puno više od običaja. Danas je to živi spomenik, svojevrsna kulturno-ološka pojavnost, a kao manifestacija – niz izvrsnih kulturnih događanja, pa čak i niz svojevrsnih spektakala. Dužijanca se duboko urezala u svijest i kolektivnu memoriju svih bunjevačkih Hrvata na ovim prostorima, ali ona oduševljava i privlači pozornost kod pripadnika svih drugih nacionalnih zajednica na prostoru Republike Srbije, osobito Vojvodine.

U posljednjih dvadeset godina Dužijanca je pokazala svoju veličinu i sjaj. Jasno je da je svečana misa veliki završetak i okosnica svih događanja. Crkva je čitavo stoljeće držala stupove Dužijance, a drži ih i danas. Zato Crkvi i svećenicima Subotičke biskupije

dajemo javno priznanje na provedbi inkulturacije pola stoljeća prije nego je institucionalizirana od strane Svete stolice (1963.).

Trajni pisani spomenik bogatstva običaja

No, sve ono što Dužijanci prethodi, a djelomično se događa i iza nje, pokazuje svu veličinu duha ljudi s ovih prostora, kao i sposobnost nositelja organizacije artikulirati te brojne komplementarne i prateće sadržaje u jednu ideju, jednu misao vodilju. Mnogobrojne dosadašnje Dužijance sačuvala su iznimne običaje kao što su Takmičenje risara, Skupština risara, Preskakanje vatre na sv. Ivana Cvitnjaka ili pak Blagoslov žita i dr., i iznjedrile su nebrojene nastupe tamburaša te folklornih ansambala iz okolice, cijele Srbije i inozemstva. Potvrdili su u potpunosti blještavu naivnu umjetnost temeljenu na uporabi i oblikovanju slame. Očuvale su ljubav mladih prema

blagu narodnog plesa i posebice prema ponosu pri nošenju narodne nošnje. Mnogobrojne dužijance očuvale su poštovanje i prema naslijeđu starih alata i strojeva, te prema starim zanatima, kulturu i ljubav prema životinjama, posebice konjima. Iznjedrile su i brojne pisane tekstove objavljene u knjigama visoke kvalitete. Obrađivani su i tekstovi koji nisu bili u izravnoj svezi s Dužijancom,, ali su zabilježeni tekstovi koji ostaju kao trajni pisani spomenik bogatstva običaja, narodnog blaga, nošnje i svega onog što je na poseban način obilježilo narodnu baštinu, a posebice baštinu bunjevačkih Hrvata na ovim prostorima. Prilagodba involviranja seoskog u gradske prostore, kao što su izlozi, ulice i posebice glavni gradski trg, na najbolji mogući način povezuje seosko s gradskim što se na ovim prostorima uvijek lijepo ispreplitalo. Takav čin ispreplitanja posebice je važan u momentu kada štetni elementi globalizacije razaraju tradicionalne vrijednosti.

Globalizacija danas nameće još jedno ispreplitanje, a to je ispreplitanje tradicijskog i suvremenog. U slučaju manifestacije Dužijance to se na najbolji mogući način ogleda u momentu kada na glavnom gradskom trgu u Subotici zajedno plešu bandašicino kolo i oni u narodnoj nošnji kao i sva prisutna publika odjevena u standardnu civilnu odjeću. I treće ispreplitanje za nas je jako znakovito. To je ono kada se svjetovni elementi kao što su rad zbog potrebe za hranom isprepliće s duhovnim poimanjem vrijednosti toga rada i zahvale Stvoritelju koji je omogućio plodonosnost toga rada.

Dužijanca ima i ogroman odgojni i poučni značaj. Enorman broj mladih uključen u organizaciju manifestacije i kasnije u samu manifestaciju, trajno je obilježeno svim tradicijskim, kulturnim i kulturoškim vrijednostima koje Dužijanca promiče. Vjerojatno ne postoji stanovnik Subotice i okolice koji nije nazočio ili čak aktivno sudjelovao barem na jednom od događanja. Svakako bi to mogao biti poticaj da se pišu i nova glazbena, glazbeno-scenska ili književna djela inspirirana Dužijancom. Moguće bi bilo raspisati i javni natječaj ili pak naručivati djela koja bi obogaćivala sadržaj Dužijance i u drugim žanrovima ili drugim umjetničkim područjima. I na kraju, mislimo kako bi trebalo poduzeti čitav niz radnji da se dijelovi nematerijalne baštine kao što su Takmičenje risara ili Skupština risara ili pak cjelokupni običaj Dužijance zaštititi pri UNESCO-u. Vjerujemo da će nova Udruga bunjevačkih Hrvata Dužijanca imati snage i za ove pothvate kada je već imala za sve ovo što su do sada ostvarili.

U zaključku želimo istaknuti kako ni u svijetu ne postoji puno manifestacija koje su tako bogate različitostu sadržaja a da ipak tvore jednu manifestaciju u kojoj se na fantastičan način isprepliću seosko i gradsko, tradicijsko i suvremeno, svjetovno i duhovno.

Kulturološki fenomen

A sada ćemo pokušati dati i odgovor na pitanje, što je za nas DUŽIJANCA?

Manifestacija je to koja je pokretni etnološki, ali i tehnički muzej.

Ona je i knjižnica, ali i otvorena koncertna dvorana. Ona je zabava, ali i škola. Ona je kulturološka, ali i kulturna. Ona je zahvala Bogu, ali i pohvala čovjeku.

Dužijanca je most izgrađen lamelama pozitivne energije bogate tradicije bunjevačkih Hrvata, koji spaja dvije obale. Jedna strana obale je ZAHVALA BOGU za sretno urađene poslove risa, a druga strana je POHVALA ČOVJEKU koji je svojom snagom, dobrotom i suradnjom s Bogom, a naravno i s ljudima glavni činbenik u Dužijanci. Njega Dužijanca veliča i stavlja na slavljeničko mjesto jer je prepoznao svoje značenje u pozitivnoj ulozi skrbnika za opstojnost svih ljudi a poglavito svojih najbližih. Rijeka koja ispod teče je rijeka znoja i marljivoga rada naših ruku, plodova naših polja, radosti i ljubavi. Izvor rijeke je žito a ušće kruh.

Dužijanca je svojevrstan kulturološki fenomen u zajednici bunjevačkih Hrvata. Ona je bjelodani primjer sublimiranja kulturnih događanja u jednom etnicitetu.

Dužijanca je spektar-duga znalački sazdanih različitih dimenzija i oblasti: povijesna, tradicijska, duhovna, religiozna i etnološka u jedan snop značenja koji dominira u krstini baštine bunjevačkih Hrvata u Bačkoj.

Dužijanca je samobitna, jer ima izvorne odlike koje čine njenu bit.

Nemojmo zaboraviti još i ovo, Dužijanca je i sve ono što su drugi o njoj rekli i napisali, ali Dužijanca je nadalje kada poslije završenog risa i teškoga rada četa veselih žetelaca na čelu s bandašem ponosno stupa prema salašu domaćina. Oni su veseli jer vide u svakom zrnu žita blagoslovljenu njihovu patnju i u svakom teškom klasu svoju veliku nadu. S njima se veseli i domaćin.

To je za nas Dužijanca! Potrudimo se ne propustiti biti sudionikom slavlja Dužijance i dati svoj doprinos te obogatiti svoju zajednicu, svoj grad novim vrijednostima. ■

OPASKE NA TEKST NACE ZELIĆA O „DUŽIJANCI”, OBJAVLJEN U “KLASJU NAŠE RAVNI”

Uloga ove udruge nije mogla biti tih razmjera kako joj autor pripisuje, jer niti kadrovski, niti programski, niti ideološki ni nacionalno KUD “Matija Gubec” Tavankut nije bio niti je mogao biti u to vrijeme sredina iz koje bi se iznjedrila ideja o pokretanju velike manifestacije

U tekstu objavljenom u četverobroju časopisa za književnost, umjetnost i znanost “Klasje naših ravni” (1- 4, 2014), pod naslovom “Javna proslava Dužijance od 1968. do 1970. godine”, autor je mogao obuhvatiti i žetelačke svečanosti koje su održane tijekom 1972. godine, jer su i tada održane sve manifestacije kao i u prvih pet manifestacija (Takmičenje risara, priredba “Kolo” (bandašicino), Konjičke utrke, Skupština risara, doduše u izmijenjenom sastavu članova Organizacijskog odbora i Počasnog odbora.

Temeljna opaska ovog osvrta odnosi se na neutemeljenu glorifikaciju i ulogu HPKUD-a “Matija Gubec” iz Tavankuta, kojom se želi pripisati rodonačelnička uloga u osnutku žetelačkih svečanosti “Dužijanca” od 1968. do 1971. godine, što naravno ne odgovara istini. HPKUD “Matija Gubec” je do 1968. tavorio kao isključivo KUD bez hrvatskog predznaka s jednom folklornom sekcijom i sekcijom slamarki, a 1950-ih godina imao je i dramsku sekciju,

koju je vodio veoma agilni Ivo Prčić – Gospodar (učitelj u OŠ “Matija Gubec” iz Tavankuta). Sekcija je imala uglavnom dramski program koji je bio vezan za školsku lektiru jugoslavenske književnosti pri OŠ “Matija Gubec”

Opća nacionalna i politička klima

Uloga KUD “Matija Gubec” nije mogla biti tih razmjera kako joj autor pripisuje, jer niti kadrovski, niti programski, niti ideološki ni nacionalno KUD “Matija Gubec” Tavankut nije bio niti je mogao biti u to vrijeme sredina iz koje bi se iznjedrila ideja o pokretanju velike manifestacije.

Točno je da je glavni inicijator i zagovornik održavanja žetvenih svečanosti bila Kata Budinčević, rođena Sič, koja je tijekom 1967. bila ravnateljica “Panonija turista”, a ne trgovačke radnje “Domaća radinost”, čije su se poslovne prostorije nalazile u Ulici Matka Vukovića 8, dok je “Panonija turist” imala

prostorije u sklopu Gradske kuće sa strane Šrosmajerove ulice.

Konkretna realizacija zamisli "Dužijance" uslijedila je poslije razgovora Kate Budinčević i Matije Poljakovića, te Balinta Vujkova i moje malenkosti.

Naime, ja sam bio u tazbinskom srodstvu s Katom Budinčević, kao i s Matijom Poljakovićem, pa smo po toj osnovi tih godina u tijekom rodbinskih seansi i divana vodili više razgovora i zagovarali ideju o reafirmaciji održavanja priredaba "Dužijanca".

Autor je trebao, ako je već govorio o osnutku "Dužijance", navesti i opću nacionalnu i političku klimu (maspokovsku), rađanje masovnih priredbi obojenih nacionalno (Vinkovačke jeseni, Đakovački vezovi...) koje su rezultat ili početak nacionalnog prestrojavanja u bivšoj SFRJ... Pa je tim prije uloga KUD "Matija Gubec" izvan realnih događaja u javnom životu.

Posjetitelja je bilo daleko više

Nadalje, autor spominje i neke svećenike s kojima su vođeni "poluilegalni razgovori" oko angažiranja katoličkih vjernika da u što većem broju prisustvuju svim manifestacijama priredaba "Dužijance", te navodi imena svećenika Andrije Kopilovića i Bele Stantića.

Odgovorno tvrdim da takvi razgovori s Andrijom Kopilovićem i Belom Stantićem nisu vođeni, jer oni tih godina nisu još bili toliko afirmirani svećenici, a jedino su vođeni ilegalni razgovori s tadašnjim biskupom mons. Matijom (Matišom) Zvekanovićem u Subotičkoj biskupiji, također u sastavu Matija Poljaković, Balint Vujkov i Grgo Bačlija, dok je tijekom održavanja manifestacija "Dužijance" tijekom svih pet godina službenu komunikaciju s biskupom Matijom Zvekanovićem vodio Marko Peić, koji je tih godina bio predsjednik Komisije za odnose s vjerskim zajednicama, s kojim sam također svake godine na početku održavanja manifestacija "Dužijance" odlazio u posjete i razgovore s biskupom Matijom Zvekanovićem.

Inače, uvodni dio je preopširan i nema izravnog dodira s održavanjem priredbi "Dužijance", osim onog dijela gdje se govori o rodonačelniku i zagovorniku ideje oko reafirmacije "Dužijance" u crkvenim okvirima, koji je upriličio župnik crkve sv. Roka – Blaško Rajić tijekom 1911. godine. Što se pak tiče

članova Organizacijskog odbora žetelačkih svečanosti, tih članova još ima svega nekoliko živih (Naco Zelić, Jakov Kujundžić, Antun Mukić, Bela Duranci, Ivan Balunović, Miroљub Vučinić, Grgo Bačlija), dok se za članove Počasnog odbora mora reći ako ih nema danas više nijednoga živog.

Što se tiče navoda o broju posjetitelja raznim manifestacijama "Dužijanca", autor skromno spominje male brojke koje ne odgovaraju točnosti i tadašnjoj stvarnosti, a one se mogu najmanje udvostručiti ili čak i utrostručiti, jer je posjeta bila više nego masovna, što se da vidjeti s tadašnjih snimaka.

Sve u svemu, ova studija je hvale vrijedna, a istu bi trebalo proširiti u opsežnu monografiju ili knjigu koja bi još više osvijetlila sve te manifestacije s daleko većim brojem fotografija koje postoje kod pojedinaca, dok još ima živih izravnih svjedoka tih zbivanja. Na toj studiji, po našem neslužbenom saznanju, autor upravo radi i posjeduje je u rukopisu.

*Grgo Bačlija, tajnik
Organizacijskog odbora Žetelačkih svečanosti
1968.-1972.*

O POČECIMA DUŽIJANCE I KATOLIČKOG DIVOJAČKOG DRUŠTVA

Piše: Stevan Mačković

Kakva je bila Szabatka (Subotica) u doba kada se (1911.) počinje javno proslavljati Dužijančica? Vlada prividna društvena stabilnost, bilježi se vrhunac u arhitektonskom ali i društvenom pogledu. Podignuta je monumentalna Gradska kuća (1910.) u stilu mađarske secesije, poletio je zrakoplovom Ivan Sarić, s radom je otpočelo prvo stalno kino. Na čelu grada je dr. Bíró Károly. Godine 1910. unutarjni dio grada ima 622 hektara, 250 ulica i 14 trgova. U osam gradskih kvartova (krugova) i Šandoru živjelo je 1910. godine 46.762 osoba, dok ih je na širem teritoriju grada bilo 46.470 što je činilo ukupno 93.232. Ogromna većina njih, oko 80% živjela je pretežito od poljoprivrede.

Neizravnim putem dolazimo do podataka da su najbrojniji bili Mađari - 54.626, a odmah zatim Bunjevci - 33.208, dok je Srba bilo 3.371. Secesijska Subotica bila je grad mladih. Samo četvrtina stanovništva bila je 1910. godine starija od 40 godina, a mladi do 20 godina činili su gotovo polovicu stanovništva.

Poticaji i pomoć mons. Blaška Rajića

Katoličko divojačko društvo je bila prva ženska laička udruga kod subotičkih Bunjevaca. Time je, u širem socijalnom kontekstu, do tada pomalo zapos-

tavljena bunjevačka ženska mladež dobila jasne okvire u kojima je mogla djelovati. A oni su bili jasno omeđeni i naznačeni i u samome nazivu gdje na prvom mjestu stoji – katoličko. Poticaji, pomoć za njegov osnutak došli su upravo od strane već tada društveno vrlo angažiranog župnika župe sv. Roka Blaška Rajića. Njemu su 1911. godine na potrebu za takvom udrugom ukazale dvije mlade Bunjevke - Justika Skenderović Lešina i Đula Kujundžić. U to doba nije bilo pristojnih mjesta za okupljanje bunjevačkih divojaka, koje se nisu mogle tako lako uključiti u kulturna i druga društva s jasnim mađarskim obilježjima. Naišavši na razumijevanje župnika, put za formalnu registraciju je bio otvoren. Osnivačka skupština uz nazočnost 156 članica održana je 1912. godine i društvo je primljeno kao samostalna udruga u Zemaljski savez katoličkih djevojaka (Katolikus Leányok Országos Szövetsége) u Budimpešti. Prva predsjednica postala je Justika Skenderović Lešina. U Pravilima donesenim iduće godine cilj je udruge obrazovanje i odgoj djevojaka u kršćanskom duhu, prosvjećivanje ženske mladeži poučnim predavanjima i predstavama, gajenje ljubavi među omladinom za narodnu nošnju i običaje i sl. Upravo na tom planu njegovanja bunjevačkih običaja i tradicije, udruga je ostala zabilježena u povijesti. Njegova je uloga

bila još u začecima svoga djelovanja tijekom 1911. godine pripremiti i uz pomoć župnika Blaška Rajića organizirati prvu Dužijancu koja se tada od završnog obiteljskog žetvenog slavlja, od kućne svečanosti, počela razvijati u javnu, opću bunjevačku proslavu svršetka žetve, te iz privatnih prenijela u javne okvire. Budući da su mnoge članice udruge radile kao risaruše, predloženo je da zajednički proslave Dužijancu što je našlo na prihvaćanje. Tako je 6. kolovoza 1911. žetvena svečanost proslavljena u subotičkoj crkvi sv. Roka uz misu zahvalnicu u spomenutoj crkvi. Bila je priređena i poslijepodnevna zabava. Bila je opća zajednička bunjevačka proslava, pa se birao bandaš između momaka, a bandašica između bunjevačkih djevojaka. Prvi bandaš je bio Ive Prčić, a bandašica Marija Prčić. Bandaški par u znak zahvalnosti za žetvu prinio je na oltar pšenični vijenac, a blagoslovljeno klasje dijeljeno je vjernicima. Primjer i djelovanje ovog Katoličkog divojačkog društva pokazuje i potvrđuje da je nacionalno djelovanje unutar katoličkih društava bio jedini mogući oblik nacionalne borbe bačkih Hrvata u to vrijeme.

Proslava Dužijance organizirana je i 1912. (bandaški par Antun Skenderović i Maca Bajić) i 1913. (bandaški par Stipan Dulić i Roza Peić Tukuljac). Za vrijeme Prvoga svjetskog rata proslave Dužijance nisu organizirane, te je prva sljedeća priređena 1919. Od 1919. do 1940. središnje Dužijance održavane su u crkvi sv. Terezije Avilske u Subotici, a proslave su priređivane i u župama u Somboru, te u naseljima Tavankutu i Žedniku, a poslije i u Bajmoku, Đurđinu, Maloj Bosni, Čonoplji i drugdje.

Snažan utjecaj na bunjevačku žensku mladež

Već u prvim godinama nakon rata Katoličko divojačko društvo aktivno djeluje na priređivanju kazališnih predstava i drugih manifestacija. Predsjednica je 1925. bila Marga Peić Tukuljac, kasnije Marija Poljaković (1937.), zatim Ivana Stantić (1939.), dok je tajnica tada bila Vita Zelić. O snažnom utjecaju na bunjevačku žensku mladež svjedoči i to što je Katoličko divojačko društvo u 1933. godini imalo čak 601 članicu i članova. Ilustraciju njegovih aktivnosti dobivamo iz izvještaja Gradskom poglavarstvu u radu u 1936. godini. Saznajemo tako da se članstvo okuplja šest puta godišnje na prosvjetne sastanke gdje se drže predavanja poučnog karaktera, kao i da su imali pet zajedničkih sv. pričesti, da su novčano

pomagali siromašne učenike i sirotinju, održali šest popodnevnih i dvije večernje zabave, a da je središnje mjesto u njihovom djelovanju imala priprema u proslavi 250. godišnjice dolaska Bunjevaca. Otkako je na sjednici Senata crkvenih općina u Subotici 26. lipnja 1933. osnovana katolička prosvjetna organizacija Humano-prosvjetni odbor crkvenih općina u Subotici nakon što su prosvjetna društva prije toga rimokatoličkim općinama upućivala mnogobrojne molbe za suradnju i Katoličko divojačko društvo djeluje u njegovim okvirima. Prosvjetno i vjersko djelovanje Humano-prosvjetnoga odbora imalo je izrazito katolički i hrvatski biljeg, a njegov je rad proširen 1938. godine, kada je s Hrvatskim pjevačkim društvom Neven, s Katoličkim divojačkim društvom, s Pučkom kasinom i s Bunjevačkim momačkim kolom utemeljena Hrvatska kulturna zajednica u Subotici. Društvo je djelovalo do 1945. godine. ■

Dosadašnji oblik financiranja hrvatske zajednice ne daje nikakav efekt

PODMAZIVANJE UGOJENIH, LIJENIH GUSAKA

*Vrijeme je za novi pristup, koji će novac poreznih obveznika usmjeriti ka svim pripadnicima zajednice, umjesto što ga bjese-
mučno razvlači nekoliko pojedinaca povezanih nepotizmom, a
izabranih na „demokratskim“ i „legitimnim“ manjinskim izborima*

Piše: Zvonimir Perušić

Danas, 12 godina od osnutka Hrvatskog nacionalnog vijeća, dakle od početka organizirane skrbi države za hrvatsku nacionalnu manjinu, može se slobodno reći kako smo u mnogim segmentima, a posebice u financiranju – tu gdje smo i bili 2002. godine.

Za hrvatsku se zajednicu posljednjih godina izdavaju uistinu značajna sredstva poreznih obveznika Republike Srbije, no teško da itko može povjerovati da od toga Hrvati u Srbiji imaju ikakve koristi. Dapače.

Nenamjensko trošenje

Kakvu korist 56.000 Hrvata ima od toga što recimo troje zaposlenika jedne hrvatske kulturne institucije godišnje među sobom raspodijele 10 milijuna dinara? Kakav je smisao državne pomoći ako HNV novac namijenjen za institucionalno funkcioniranje, raspodjeljuje podobnim udrugama koje u ovom

slučaju služe samo kao praonica državnog novca? Kuda vodi višegodišnje, sada već više od jednog desetljeća bjese-
mučno financiranje jednog leksikografskog projekta čiji kraj nije ni na vidiku, a za čiji bi sadržaj bila najprikladnija ona srpska o resavskoj školi? Čemu služi više od 50 hrvatskih udruga niklih posljednjih godina, od kojih većina ne radi ništa, a pogotovo ne rade na učinkovitom očuvanju i razvoju nacionalne svijesti? Što se dobiva financiranjem tradicionalnih Dana ovoga ili onoga, a uglavnom ničega, na kojima uvijek isti ljude vrte istu izbleđjelu priču o Bunjevcima kao Hrvatima? Kuda vodi besramno razvlačenje narodnog novca, zatvoreno u krugu ne brojnijem od 50 ljudi, a kojim upravlja nepotizmom povezana odnarođena manjinska vlast?

Ako je država htjela etno biznisom priskrbiti lako kontrolirano i poslušno vodstvo zajednice, u tome je uspjela. Ona za to doduše plaća cijenu koja nije mala (u pojedinim razdobljima blizu 1 milijun eura godišnje), ali joj se svakako isplati. Nekoliko

poslušnika iz vizure države nije teško održavati na izdašnim jaslama.

Novac doznačen vodstvu Hrvata u Srbiji troši se nenamjenski, a svakako daleko od očiju javnosti. U financijska izvješća hrvatskih institucija, ustanova, zavoda, stranaka i udruga javnost nema uvida. Premda je objavljivanje tih dokumenata standard javnih institucija čak i u ovoj državi, na službenim portalima naših organizacija takvih dokumenata nema. Čak niti u medijima na hrvatskom jeziku ne mogu se pronaći podaci o količini i trošenju narodnog novca za potrebe hrvatske zajednice. I da je sve zakonito, bilo bi sumnjivo, a kamoli poznavajući aktere hrvatske manjinske javne scene.

Međutim, mora li to baš tako?

Bankrot za etnobiznis

Krajnje je vrijeme da se financiranje manjinskih zajednica prilagodi potrebama svih ili većine pripadnika zajednice, a da se za etnobiznis nekolicine pojedinaca proglašuje bankrot. Onima koji svoju društvenu aktivnost crpe samo iz činjenice da u svojim profesijama dokazano nisu u stanju ostvariti karijere, mora biti maksimalno ograničeno pravo na trošenje zajedničkog novca.

Potrebna nam je sasvim druga filozofija trošenja novca u hrvatskoj zajednici. Ideja je da se dosadašnji način financiranja institucija i udruga zamijeni financiranjem, tj. kreditiranjem uspješnih pojedinaca i obitelji, s ciljem pokretanja vlastitog posla, ili davanja poticaja već postojećem biznisu. Umjesto da Republika Srbija i Republika Hrvatska stotinama

tisuća eura godišnje podmazuju nekoliko ugojenih, lijanih gusaka, pametnije bi bilo tim novcem osnovati kreditni fond koji bi kreditirao poduzetne Hrvate. Na taj bi način poduzetni ljudi pokrenuli novi ili dali novi poticaj već postojećem vlastitom poslu, a da se taj novac nakon izvjesnog vremena, kao klasičan kredit, vrati u fond odakle bi se nastavilo kreditiranje drugih ljudi i njihovih projekata. Za vrlo kratko vrijeme, za nekoliko godina, ovakvim bi kreditnim linijama bio obuhvaćen veliki broj ljudi, a računajući sve koji bi bili neposredno i posredno uključeni u poduzetničke pothvate, mogli bismo govoriti o tisućama pripadnika zajednice.

Naravno da se odobravanje kredita mora odvijati na propisima utvrđen način, kako bi se izbjeglo sada očito manipuliranje novcem, ali to je tehnička stvar koja je lako rješiva. Dovoljno je utvrditi kriterije po pravnim i ekonomskim mjerilima, te ih strogo nadgledati, pa da se u potpunosti isključi mogućnost stranačkog ili obiteljskog šibicarenja koje danas postoji u hrvatskoj zajednici.

Ako bi izgovor sadašnjih čelnika zajednice za odbacivanje ove ideje bio taj da država ne predviđa ovakvu vrstu financiranja manjinskih zajednica, bio bi to dokaz da oni ne žele nikakve promjene i da im sadašnje stanje savršeno odgovara. Jer, ako država prihvaća da se narodnim novcem financiraju samo na papiru postojeće udruge i samo na papiru postojeće aktivnosti, onda nema razloga da ne prihvati i suštinsku pomoć zajednici, koja je ne košta ni dinar više od onoga što već daje. Država će promijeniti namjenu, samo to od nje treba zatražiti. ■

Primjer netransparentnog trošenja: sjedište HNV-a i ZKVH-a u Subotici

Možemo li se vratiti svojim korijenima?

KOMPLEKS SIROMAŠTVA BUNJEVAČKIH HRVATA

Bunjevački su Hrvati do 1945. godine posjedovali moćna gazdinstva i sa sigurnošću se može zaključiti kako je bilo i sirotinje, ali da su svakako imali puno gospodarski snažnih obitelji i svako prejudiciranje o „siromaštvu puka“ je neutemeljeno

Piše: Lajčo Skenderović

Puno autora koji pišu našu povijest ili drže predavanja na ovu temu ističu kako je naš puk bio siromašan, što je velika zabluda!

Kako sam rođen u mjestu koje se zvalo Pavlovac, to me je potaknulo da istražim obitelji koje su nekada tamo živjele i imale gospodarski posjed, te da izučim njihov gospodarski status.

Kontaktirao sam mnoge koji su poznavali naše ljude u tom mjestu, a najviše je svjedočila čuvena kuharica Marija Čović (rođena Vukov) – Mariška.

Gospodarski procvat krajem XIX. do sredine XX. stoljeća

Došao sam do činjenica o našem puku, sve do dolaska komunizma, a ova istraživanja su me odvela i do Đurđina, Starog Žednika, Verušića, Klise, Tavanakuta, Bajmoka, Bikova i mnogih drugih mjesta naseljenih našim življem. Dakle, riječ je o većini pustara

oko Subotice i nekima iz somborske općine (Nenadić salaši, Lemeš).

Također, do ovakvih rezultata došao sam istražujući starost nekadašnje tvornice IMK „29. novembar“ Subotica. Preteča ove tvornice bila je kompanija „Harmat & Konen“, koja se bavila izvozom jaja i pilećeg mesa u London i druge europske gradove. Engleski lord, inspektor, koji je vršio monitoring u ovoj kompaniji, zabilježio je (između ostalog) kako nigdje nije vidio toliko kokoši, morki, purica, sitne i rogaste stoke, kao u okolini Subotice (prijevod zabilješke spomenutog lorda-inspektora dobio sam od dr. sc. Vase Isakova). Čitajući neke stručne radove i istraživanja na ovu temu, zapazio sam kako mnogi autori ističu da je do dolaska komunizma 80 posto posjeda (zemlje) u subotičkom okrugu bilo u rukama bunjevačkih Hrvata (dr. sc. Branko Čuurdija, dr. sc. Konstantin Petrović i drugi).

Bunjevački su Hrvati doživjeli gospodarski procvat krajem XIX. pa sve do sredine XX. stoljeća, kada je

Subotica imala najgušću željezničku mrežu u bivšoj Austro-Ugarskoj, odnosno u Staroj Jugoslaviji. Postojale su sljedeće pruge: Subotica-Bogojevo, Subotica-Sombor, Subotica-Baja, Subotica-Budimpešta, Subotica-Horgoš, Subotica-Beograd, Suibotica-Senta. Na svim relacijama, na skoro svakoj željezničkoj postaji, postojale su utovarne rampe za krupnu i sitnu stoku, a naročito tamo gdje su živjeli bunjevački Hrvati. To govori kako je naš živalj imao puno stoke, koja se željznicom prevozila u Beč, Peštu i druge europske gradove. Ove spomenute rampe svjedoci su našeg iznimno snažnog gospodarstva...

Navest ću kasnije neke obitelji koje su prije komunizma u svome vlasništvu imale zemljišne posjede veće od 10 jutara, a koji se odnose na istraživana područja. Zna se dobro da je naš svijet imao u prosjeku (u to vrijeme) puno veće zemljišne posjede od većine drugih seljaka u republikama bivše SFRJ.

Veleposjednici

U Srbiji je većina posjeda bila od 4-8 k. jutara, u Bosni puno manje, u Makedoniji i Crnoj Gori još manje, dok je u Hrvatskoj bila približno ista veličina kao i u Srbiji. U Hrvatskoj su postojale grofovije s velikom posjedima, ali je okolo živjela sirotinja, a slično je bilo i u Makedoniji i Vojvodini.

Treba napomenuti kako su i naše stare obitelji, koje su uglavnom bile pomađarene, imale grofovije (Vojnići de Bajsa, Rudići, Šiškovići, Piukovići i drugi). Od onih koji nisu podlegli mađarizaciji, jer su se u kasnijim vremenima pojavili kao velikoposjednici, bili su početkom XX. stoljeća s najvećim posjedima, a to su Dulići (Čvarkovi) s oko 1.000 lanaca zemlje,

a bilo je i obitelji koje su imale do 400 lanaca kao npr. Stipići (Košutovi), Vukovi (Grboševi), Vojnić Hajdukovi, Lipozenčiči, Šarčevići, Ivković-Inandekiči, Kujundžići (Jordanovi) i drugi.

Ovdje želim predstaviti rezultate istraživanja po subotičkoj pustari o onim obiteljima koje su imale više od 10 k. jutara zemlje do poslije Drugog svjetskog rata i do uspostave komunističkog režima u našim krajevima.

Podatke ću navesti po mjestima i naznačiti prezimena obitelji s nadimkom. Budući da potječem iz Pavlovca, to će naselje biti prvo u popisu.

PAVLOVAC, 27 obitelji koje su posjedovale više od 10 k.j. zemlje: Dulići (Čvarkovi, Fratrovi, Čačkovi, Tinaesti, Židorani-Markovi, Morkanovi, Židorani), Matkovići, Čovići, Gabrići-Šucini, Vidakovići, Vidakovići-Krosovi, Poljakovići-Puvalovi, Pletikosići, Ostrogonac, Tumbas-Loketići, Stpići-Maćini, Skenderovići-Lešini, Temunovići, Nimčevići, Bukvići, Skenderović-Općinarovi, Vojnić-Dudikini, Miljački, Temunivići-Trumbini, Perčići.

STARI ŽEDNIK, 22 obitelji koje su posjedovale više od 10 k.j. zemlje: Dulići (Čirtkeši, Hauzerovi, Barnini), Lučići, Vukovi-Paterovi, Šarčevići, Miljački-Matakovi, Vojnić-Purčarevi, Nimčevići, Sudarevići, Vukovi-Peračini, Stantići-Gurđini, Kopunovići-Marokvašini, Budinčevići, Kounović-Legetini, Kujundžić, Lipozenčiči, Vukovi-Grboševi, Skenderović-Lešini, Malagurski, Vojnić-Tunići.

GORNJI VERUŠIĆ, VERUŠIĆ i KLISA, 29 obitelji koje su posjedovale više od 10 k.j. zemlje: Vidakovići-Dokmanovi, Budimčevići, Gabrići-Albini, Vidakovići-Spažini, Vojnić Hajdukovi, Lipozenčiči, Šiškovići, Stipići

(12 obitelji), Sudarevići-Gedžini, Sudarevići -Bercikini, Ostrogonci, Gabrić-Benčikovi, Šarčevići, Zelići, Stipići-Košutovi, Stipići-Jašini, Jurići, Sudarevići, Matkovići, Vukovi-Dragačini, Kopunovič-Legetini, Vukovi-Čonjini, Budinčevići-Galantovi, Kujundžići-Jordanovi, Tikvicki, Oračići.

ĐURĐIN, 25 obitelji koje su posjedovale više od 10 k.j. zemlje: Vizin, Dulići (Kurjakovi, Kumovi, Frasini, Čvarkovi), Skenderovići-Kaganovi, Jaramazovići, Poljakovići-Puvalovi, Mamužići, Stantići (Gusterovi, Zvirovi, Gurđini, Dragačini, Šilarovi, Blaškićevi), Stipići-Bracini, Peić-Tukuljac, Šokčići, Prčići, Horvatski-Zivalovi, Tumbas Loketići, Ivković-Ivandekići, Bajići.

TAVANKUT, 21 obitelj koje su posjedovale više od 10 k.j. zemlje: Skenderovići-Nekini, Skenderovići-Kajganovi, Đukići, Vidakovići-Božanovi, Crnkovići-Colakovi, Jaramazovići (Lajčo), Balaževići, Vukovići-Đidini, Mačkovići-ciglana, Orešković-Bracini, Skenderovići-Bećarovi, Prčići, Dulići (Fratrovi, Tomini, Trinaesti), Skenderovići-Općinari, Mačkovići, Jakapčići.

BAMOK, 6 obitelji koje su posjedovale više od 10 k.j. zemlje: Bešlić (LazoB.), Budanović, Skenderovići-Općinari, Križanovići, Kopilovići, Kopunovići.

BIKOVO, 14 obitelji koje su posjedovale više od 10 k.j. zemlje: Romići, Jaramazovići, Čovići-Miškovi, Mukići, Malagurski-Čurčićevi, Babičkovići, Vukmanov-Šimokovoći, Mlinkovi, Gabrići, Lulići, Tonkovoći, Horvatski-Zivalovi, Tikvicki, Skenderovići-Općinari.

Nisam istraživao Malu Bosnu, Mirgeš, Čikeriju, Zapadne Ugarnice i Hrvatski Majur. Treba napomenuti kako je u Tavankutu do 1945. godine bilo najviše sirotinje, sirotinjskih obitelji, koje su živjele na pijesku Tavankuta i Čikerije. Također sam saznao za vrlo imućne obitelji za koje ne znam gdje su im se nalazili posjedi (npr. odvjetnik Marko Skenderović-Špedo, odvjetnik Vujković-Lamić, pa obitelj Đelmiš – imali su čuveni Đelmišev mlin, obitelj Ivana Tumbasa, koja je imala posjed u Hrvatskoj (Suhopolje i Cerna pokraj Vinkovaca, gdje su imali mlin, gostionu i pilanu), obitelj Dulić (Morkanovi) koji su imali imanje oko Osijeka...

Treba reći i to da su do 1945. godine Stipići imali 80 posto kuća na Somborskom putu (ostale su bile kuće obitelji: Šarčević, Ivković-Ivandekić, Prčić, Skenderović-Lešini, Šokčići, Tumbas-Loketić i Bajići.

Istraživao sam i plemićke obitelji u Lemešu (Svetozaru Miletiću): Alaga, Vidaković, Knezi, Ivanković, Pašalić i drugi, koje su imale velika imanja (naročito u Nenadiću – okolica Somdora, gdje je bilo puno imanja iznad 12 k.j. zemlje.

Prema tome, bunjevački su Hrvati do 1945. godine posjedovali moćna gazdinstva i sa sigurnošću bi se moglo zaključiti kako je bilo i sirotinje, ali da su svakako imali puno gospodarski snažnih obitelji i svako preudiciranje o „siromaštvu puka“ je neutemeljeno, jer to se svakako ne može tvrditi za ovu etničku skupinu koja je raspolagala tako snažnim gospodarskim potencijalom. (...)

Problemi sa konstituiranjem novog sazva HNV-a

BLAMAŽA VEĆ NA POČETKU

Piše: Zvonimir Perušić

Kao što se i dalo pretpostaviti, novi je HNV svoj mandat započeo blamažom, toliko karakterističnom za ekipu koja hrvatskom zajednicom upravlja već 7-8 godina. Na sjednici koja je trebala biti konstituirajuća i na kojoj je trebalo samo verificirati mandate svih izabranih vijećnika, jedan je vijećnik svojim pravničkim neznanjem i besprizornom bahatošću izazvao incident koji je moralo razriješiti nadležno ministarstvo. Zahvaljujući suvremenim vidovima komunikacije, a nažalost ne medijima koji se financiraju iz državnog proračuna, i šira je javnost mogla vidjeti kako se spomenutom vijećniku jednostavno nije sviđjelo da svim izabranim kolegama bude verificiran mandat u skladu sa zakonom, i tako je i postupio. Čak je i pozvao na glasovanje o tome treba li poštovati propise, pa su vijećnici većinom glasova izglasovali da – treba!? Zdušno su ga u pravničkom neznanju podržali i svi diplomirani pravnici u HNV-u, kojih nije malo. Naime, pravnici su: najstariji vijećnik, njegov sin, tada ujedno i kandidat za predsjednika HNV-a, kao i u tom trenutku kandidati za potpredsjednicu HNV-a, tajnicu HNV-a, člana Izvršnog odbora HNV-a... Ako ovdje nije riječ o temeljnom nepoznavanju pravničke struke, onda je riječ o temeljnoj zloporabi institucije HNV-a. A bit će da je riječ i o jednom i o drugom.

Vijećnik koji je izazvao incident isti je onaj koji se u prethodne četiri godine u HNV-u jedini nije morao javljati za riječ nego ju je mimo poslovnika o radu sam uzimao kad god je htio. Isti onaj koji je drugim vijećnicima neprestano upadao u riječ, replicirao, dobacivao, sve vrijeme demonstrirajući nedostatak parlamentarne kulture. A i moglo mu se, s obzirom da mu je spiker HNV-a to redovito dopuštao, štoviše, uvijek je bilo kristalno jasno tko zapravo upravlja HNV-om, pri čemu to nije bio službeni predsjednik toga tijela.

Sudeći po početku novoga mandata osvojenog na nelegitimnim izborima, ni u iduće četiri godine neće biti drugačije. Ali, može biti i gore, i to u slučaju da se nerazumni pozivi na jedinstvo vijećnika s dviju lista pretope u zajedničko vladanje HNV-om, što nije isključeno. Podjela funkcija ujedno je i podjela odgovornosti za sve loše urađeno, a toga će svakako biti napretek. Stoga bi dobro bilo da vijećnici s liste koja je u manjini, ako su već ušli u igru s namještenim izborima, prestanu nuditi dobre usluge većini, jer će u suprotnom i sami biti odgovorni za razvoj događaja kojim se sasvim sigurno neće moći dičiti. ■

Bez organiziranog prilaza nema napredka

REZULTATI NE DOLAZE SAMI, NJIMA TREBA IĆI U SUSRET

Piše: Lazo Vojnić Hajduk

Nezadovoljni situacijom u zajednici bunjevačkih Hrvata, nezadovoljni naročito u segmentu kulture, koja se u posljednje vrijeme očevidno lomi poglavito u Dužijanci, osnovali smo novu udrugu, koja će biti nova adresa bunjevačkim Hrvatima za izražavanje interesa u sferi kulture na razini cjele zajednice.

Nećemo čekati da nam u novim viđenjima netko donese gotovo rješenje odnekud van nas. Naš najveći izazov je stvoriti izuzetnu instituciju, jer imamo izuzetne pojedince. Institucije nam trebaju, jer ako nemamo instituciju onda smo gregs-pleme, a ne civilizirano društvo. Naš je najveći izazov stvoriti od Dužijance instituciju koja će biti lider u zajednici bunjevačkih Hrvata.

Što ćemo činiti? Prije svega, vrlo je važno postaviti platformu i definirati celjeve. To smo učinili tiskan-

jem i proglasom našeg djelovanja sadržanog u predloženoj knjižici, koji čini platformu našeg djelovanja. Sačinili smo formu. To su opće prihvaćene forme i oblici po kojima se može voditi aktivnost u cilju ostvarenja zacrtanih planova. Dakle, platforma – temeljni program djelovanja. Na prvoj skupštini Dužijance usvajamo predloženu platformu i donosimo rezoluciju-odluke i očitovanje o predloženom projektu te prijedloge njegovog rješenja. Deklaracija-razjašnjenje, pa vizija i na kraju realizacija ciljeva jest onaj pravi sistematiziran redosljed koji daje temeljne pretpostavke za uspjeh zacrtanim aktivnostima.

U zajednici takvih dokumenata nije se lako snalaziti, ali mi znamo da bez organiziranog prilaza nema napredka i zato predlažemo ovakav pristup. Temeljem točno postavljenih ciljeva stvaramo kritičnu

Nadamo se u novoj organizaciji postići sveopću pozitivnu energiju za prepoznavanje i približavanje ljudi u zajednici i onda djelovati učinkovito, a ne samo programskim i teoretskim postavkama koje su, naravno, bez sumnje temelj i polazište. Tako treba činiti. Tako ćemo činiti

masu duhovne energije koja čini silnu pokretačku snagu (dynamis) i želju biti koristan svojem narodu. Rezultati ne dolaze sami. Njima treba ići u susret, ne deklaracijom, nego rezolucijom i platformom što će biti temelj aktivnostima. I ne samo to, nego, kako bismo stigli do rezultata potrebno je povremeno provjeriti jesu li vizija i planovi na pravome putu. U toj provjeri nalazi se prostor za korigiranje i usmjerenje aktivnosti prema zacrtanim ciljevima. Na kraju transparentnost i javna rasprava kao demokratski instrumenti garantirat će pravilnost usmjerenja ka kulturnoj politici koja nam nedostaje.

Dakle, rezimiramo nabranjem modula koji jamče zacrtana ostvarenja i čine okosnicu u pristupu i načinu rada za koje se zalažemo u novoj Udruzi bunjevačkih Hrvata Dužijanca. To su :

Temeljni program djelovanja i elementi za projekt (Platforma).

Odluke i očitovanje o projektu i prijedlozi ostvarenja (Rezolucija).

Razjašnjenja (Deklaracija).

Perspektive (Vizija).

Sistematizirani redosljed ostvarivanja odluka (Realizacija ciljeva).

Sve smo ovo pokušali prikazati u prikladnoj knjižici, koja je temeljni dokument Udruge. Namjera je pružiti članstvu udruge temeljna načela djelovanja i što treba činiti kako bi ostvarili postavljene ciljeve. Nadamo se u novoj organizaciji postići sveopću pozitivnu energiju za prepoznavanje i približavanje ljudi u zajednici i onda djelovati učinkovito, a ne samo programskim i teoretskim postavkama koje su, naravno, bez sumnje temelj i polazište. Tako treba činiti. Tako ćemo činiti. ■

PROFINJENO- TANKOĆUTNA LJEPOTA NARODNE NOŠNJE BUNJEVAČKIH HRVATA

Pripremio: Marinko Pijuković

Ponos, ljepota, bogatstvo su elementi koje možemo prepoznati u narodnoj nošnji bilo kog kraja. Sama riječ "narodna" govori nam kako je to nešto što je stvoreno i izišlo iz naroda, ukorijenjeno u tradiciji, običajima, načinu življenja.

Nošnja postaje prepoznatljivo kulturno blago, ona pruža identitetsko obilježje jedne regije i naroda koji žive u njoj.

U nošnji možemo prepoznati i društveni status ljudi, vrijeme u kojemu su živjeli i kojom su prigodom određenu nošnju oblačili.

Izvornost i postojanost Dužijance temelji se upravo na neraskidivoj vezi bunjevkoga narodnog i kulturnog blaga sa svim događanjima u Dužijanci.

U ovome broju Revije želimo prikazati svečanu žensku nošnju bunjevačkih Hrvata, koja se nosila pred kraj devetnaestoga stoljeća i u vremenu kada je 1911. godine u crkvi sv. Roka u Subotici održana prva svečana javna Dužijanica.

Ova nošnja koju predstavljamo je dio sačuvan u obiteljskim riznicama i samo u svečanim prilikama javnost ih može vidjeti, najčešće na Dužijanci u svečanoj povorci. ■

LANCOŠKA I GAZDAČKA OBITELJSKA DUŽIJANCA

„Naše su njive ko more za koje ginemo, sine, u žitu valove duge gledamo po dane cile i pismu slušamo tihu, najdražu pismu ravnice, koju pivaju njive u ruvu od zelene svile“.

(A. Kokić)

Piše: Alojzije Stantić

Slavlje Obiteljske dužijance obavljali su domaćini sa gostima, rodovima i prijateljima, od najmanji do najveći gazda imanja. Primer su nam Bajmačani: Lazo Bešlić velik gazda s majurom i Vranje Romić lančoš (gazde nekoliko lanaca zemlje) sa salašom.

Sićanje svidoka vodi na Dužijancu u drugoj polovici trideseti godina. O velikom ratu još se nije pripovidalo. Salaši Bunjevaca Hrvata bili su u punom sjaju. Pripovidali su mi Bajmačani: ćer Laze Bešlića, onda mlâda mlâdâ, i moja mater sestra od tete Vranji Romiću.

U Bajmaku su u nedilju posli zajedničke zafale u crkvi svečano i dosta nji u svili (svilenom ruvu) opravljene Bunjevke, sa lančošima i okićenim risarima pošli su se mimohodom pokazat glavnim sokačkom, Somborskim putom (A.B. [Bio je bolji flaster od puta Paprenjača – Rata prim. A. S.]). Smotru Dužijance sa strane je gledao, divio se puk, osobito znatiželjni Mađžari i Švabi.

Dužijanica kod Laze Bešlića

U veliku avliju kaštelja na Šari Lazo Bešlić je od bajmački mijandžija Lutza i Manna dono astale, stocove, klupe, sude i sve drugo za iće i piće za svečanu užnu sa tušta čeljadi.

Lazo je u goste zvaio brata, ćeri, sestre i najbliži rod, risare (žeteoce) Šokce, komencijaše i drugu pogodenu čeljad s obiteljima. Ugostio je bajmačkog i somborskog plebanoša, važne zvaničnike i sve

važnije ljude s kojima je poslovo. Većina oženjeni su došli sa ženama, dosta nji i sa nekoliko dice. Nuz pročelje s najviđenijim gostima bili su i oko petnaest pari risara. Bio je karvanj (masa [svital]) ko u velikim svatovima. Ani se dopalo, a to je Lazo i tío, za iste astale posidat ljude od najviđenijeg bajmačkog plebanoša-ešperuša (dekana) do komencijaša (unajmljen radnik na određeno vrime). Svirkom su ih dvorili tamburaši s harmonikašom, sa izmišanim bunjevačkim i mađžarskim pismama. Posli užne bila je igranka, s bunjevačkim, mađžarskim i šokačkim narodnim igrama. Lipo su se proveli, brez ijedne zamire.

Goste su dvorili kuvari i pincer iz Subatice i Sombora, a žene komencijaša iako su bile zvane u goste pomagale su u ženskim poslovima i za to su bile obaško plaćene. Užna se kuvala u kotlovima i katlankama u avliji, a pekla u pećima kruvare (odaja za pečenje kruva). Obaško se kuvali ovčiji paprikaši (u ono vrime ilo hamade [skoro] na svim većim gozbaum), peklo se june, jaganjci, prasici i pilež – jednom riči spremilo se toliko rane da je moralo i priteć posli ila, po ocini Ane B. barem 500 duša.

Kako i priliči svi su se za tu priliku svečano opravili. Lazine četiri ćeri i žena Nina u bunjevačke svile, a Lazo u svilenom prusluku i u čizmama s bričastim čakširama. Dobro se držo i Tadija, Lazin otac, opravio se nalik Lazi.

U poznim godinama Anina slika u bunjevačkoj svili ponosno je visila na zidu sobe u beogradskom stanu. Slika joj bila prid očima svakog dana, i u devedesetim godinama doživotno. Isticala je da svilenoruvo na njoj kiti tu dičnu svetkovinu Dužijancu, nju je u svili slavila više puta u tridesetim godinama, do sunovrata 1945. g. Ana je prošla svita al i u ranim devedestim godinama života mi je ushićeno pripovidala baš o tridesetim godinama. Više puta mi uvijek jednako ponavljala opis istog događaja. Par puta mi kazla da joj se razgalilo srce kad smo pripovidali o Šari (majuru) i Bajmaku, pa još više kad sam je sitio na Dužijancu koju mi zanosno ispričivala – s njom je zuvik živila.

Dužijanica Vranje Romića

Naspram raskošne svetkovine Dužijance na majuru imućnog Laze Bešlića, naspram domazluka je bila i Dužijanica lancoša Vranje Romića, na salašu u Mirgešu (Ljutiovo). Kad se udomio Vranje je sa ženom Milkom friško uradio ris (ručnu žetvu) na svom malom žitištu i oma se latio radit ris drugom. Radio ga i kod mog dide Đure na bajmačkom (u bajmačkom ataru).

Rodili smo se s Romićevima, a Vranje i Milka kod dide Đure su se gostili na Dužijanci i bajmačkom proštenju. Mamina pripovijetka: jedne godine je za Dužijancu Vranje nenadano imo malo više gostivi od čekani. Po redu u svečanoj užni paprikaš od pivaca ijo se prija pečenicice. Milka se našla u mengulama, jel bi morala zaklat i posljednjeg pivca - simenjaka.

Milka Vranji: faliće nam simenjaka, a pivčići još nisu ni za gaženje (oplodnju), a kamol za paprikaš. Šta ćemo? Vranje: kolji i simenjaka. Nije svaki dan Dužijanica, nju ćemo otpravit kaki je red. Kokoškama liti baš neće zdravo falit simenjaka, a do zime će od pivčića bit više pivaca. (Ko odranjiva domaću živinu njemu odranjen dobar simenjaka nema cinu.)

Jeto, lancošu je bila važnija Dužijanica i od posljednjeg pivca simenjaka. Dužijanica se mora otpravit valjano, pokaz je radosti urađenog risa, ociguranom kruvu. Kruv je jednako vridan ratarima, od lancoša do gazde majura.

Nalik ovim Dužijancama nju je otpravio i bajmački lancoš ča Luka Kopilović.

* * * * *

Bunjevačkim Hrvatima Dužijanica je velika svetkovina ko da je najveći svetac. Naspram drugi naroda iz šireg kraja Dužijanica je u svojoj biti jedistven oblik proslave svršetak risa. O njoj puk pripovida, svečano je otpravlja s gostima, a što su oni viđeniji i domaćin je viđeniji. S Dužijancom su se sjednali i oni Bunjevci koji nisu radili ris, el nisu poljodilci, al i oni idu kruv naš svagdanji. Posli Očenaša kruv naš svagdanji Bunjevci najviše veličadu u Dužijanci.

Primer nam je i Ana Bešlić i toliki drugi koje je životni put odno u svit, al od sićanja iz rodnog kraja i Dužijanca je ostala zuvik u njima.

Dužijanica se svetkuju iz godine u godinu, a najviše čuva i niguje da njezina bit oстане u vike. ■

Lazo Bešlić i supruga Karolina

RIČI I IZRAZI U DUŽIJANCI

Na ovim stranicama Revije najavili smo u formi leksikona objavljivati sadržajne elemente i pojmove vezanih uz Dužijancu. Budući je vrijeme bilo prekratko nismo uspjeli, ali nismo ni odustali od namjere. Tu prazninu smo premostili s „ričima bunjevačkog govora“, koje sakuplja Alojzije Stantić. Do narednog broja Revije nastojat ćemo krenuti s leksikonom koji će vjerujemo biti vrlo interesantan a nadasve koristan za sve one koji se bave ili kane baviti etnobaštinom i tradicijom bunjevačkih Hrvata, a napose Dužijancom.

Priredio: Alojzije Stantić

- RIS -

babica – mali nakovanj na kojem se otkiva kosa

bandaš – predradnik žetelaca ili bande na vršalici (na vršalici je i bandigazda)

bandašica – u ručnoj žetvi rukovetačica iza bandaša

čobanja – mađ. (csobolyó od slav. čban, džban, potiče od riječi čoban) 1. drveni sud za mlijeko i vodu, zapremine 15 – 20 litara, nalik na odsječenu bačvu

dit – djenuti jedno na drugo [sa~ snopove žita u kamaru (stog)]; sadit¹

đuga – glinena posuda za vodu, nalik na ćupicu, zapremine od oko 0,5 do 5 – 6 litara, koršo

girlanda – tal. (ghirlanda) ukrasni vijenac od cvijeća, lišća i plodina u obliku luka koji se vješa na zid ili neki predmet, nrp. kočiju, vršalicu i sl.

gladalica – oštrilica, brus za kosu

grabljačina – sa strnike grabljama skupljeno vlače poslije pokošena žita, mršavina, ograbina

grablje – oruđe za rad u polju i vrtu, ima zupce postavljene okomito na držak, služi za skupljanje pokošene trave, slame, pšenice, poravnavanje prekopane zemlje i sl.

grabljište – 1. držalo za grablje; 2. nasadene grablje; grablje s držalom

grivna – željezni okov kojim se steže petica ručne kose u kosištu

kalapač – mađ. (kalapács) 1. čekić kojim se otkiva babica

klas – cvast na stabljici strni žitarica i trava u kojemu se razvija zrno, vlat

kosa – naprava za ručno ili strojno košenje trave i dr. (ručna, strižna, pomična strojna kosa)

kosište – držač, drveni nosač ručne kose

krstine – složeni snopovi žita, ječma ili ovsa, nalik na križ, s klasjem okrenutim unutra [~ švapske od 12 uspravno i u krug složenih snopova; [risarske ~ od 18 snopova, mašinske~ (od samovezačice) od 22 snopa] dolnji snop s klasjem na zemlji je kurjak, a vršni snop popo

kurjak – 1. vuk; 2. prvi donji snop u krstinama

mršavina – v. grabljačina, ograbina

naglaviti – postaviti kosu u kosište

naložit – u ručnoj žetvi pokošene vlatove strnih žitarica odložiti u snop i poslije ih svezati

ograbina – v. grabljačina, mršavina

panjić – drvo u koje je uglavljena babica za otkivanje kose, utuče se u zemlju

petica – glava ručne kose

popo – pop, 1. svjetovni svećenik ob. katolički ili pravoslavni, 2. gornji vršni snop u krstinama

prlj – dudov ili od krunice, višnje savijen i ukoso svezan prut na kosište, služi za odlaganje pokošene na nepokošenu pšenicu radi rukovetanja (u okolici Sombora prlj zovu tolja)

ris¹ – od mađ. (réz – dio) 1. ručni žetveni radovi, 2. usluga plaćena u naturi risarima, mašinaru u vršidbi; 3. vrijeme žetve (početak od oko sv. Antuna – ris ječma do početka druge polovice srpnja završetak risa ovsa krajem srpnja)

risar – žetelac, kosac, onaj koji ručno kosi zrele strne žitarice

risariti – risariti, kositi za ris, ići u ris

risaruša – ženska osoba koja za risarom rukoveta ručno pokošene strne žitarice i odlaže ih u snop

risoškinja – djevojka bez roditelja koja odmah donosi uz prćiju i dio pripadajuće zemlje, taloškinja

rukovet – količina pokošene pšenice koju za risarom odjednom rukovetačica skupi i naloži u snop

rukovetačica – 1. žena koja rukoveta; 2. vučna kosilica koja pšenicu i druge strne žitarice pokosi i odloži u snop

rukovetat – srpom ili kukom skupiti pokošeno žito u i odložiti u snop

rukunica – rukohvat na kosištu; mjesto koje se u košenju uhvati rukom

snop – veći broj predmeta povezanih tako da ostanu na okupu u svrhu lakšeg rukovanja [~ pruća; ~ trske; ~ žita; ~ kukuruzovine; itd.]

snosit – skupiti snopove žita, ječma, kukuruzovine s njive i složiti ih u stave, klupe

srp – alatka kratkog držala, polukružnog sječiva za košenje/rukovetanje strnih žitarica, trave i sl., šarlo(v), kosir

sadit¹ – složiti (snopove žitarica, sijeno, kukuruzovinu...) u krstine, kamaru, badanj

stava – snopovi pšenice složeni uzdužno u dva reda, s vlatom prema vani; između redova se diju krstine

stočić – mali niski stolac, najčešće se koristi u štali prilikom muže krava, a u risu risaruša u njemu za sobom vuče snop uža

strnika – strnište, njiva poslije kosidbe strni žitarica, strnokos, strn; strnjika

vlat – klas, cvast, više cvjetića iste biljke koji oblikuju naoko jedan cvijet (u obliku šeširića, krunice, metlice, grozda itd.) [~ pšenice, kukuruza, trske itd.])

vlatat – davati cvat (o pšenici), izbijati vlat

vondir – izdubljen goveđi rog ili sličan predmet od lima u kojem se drži gladalica, kondir, vondilj; kvasilica

vrbica – deblja uzica; risari su je koristili za vezivanje prlja za kosište

zaglavak – spljošten klin kojim se kosa u grivni učvršćuje da se ne klima

žitarak – v. modrocvat

žitarica – 1. velika nepromočiva ponjava za pokrivanje nesadjevne kamare snopova pšenice radi zaštite ok kiše; 2. ptica prepelica; 3. dereglija za prijevoz žita; lađa; 4. (ob. mn.) jednogodišnje domaće i druge biljke kojih plod služi za hranu (pšenica, kukuruz, ječam, zob, riža, slanetak itd.)

žitište – njiva na kojoj se uzgaja žito, žitnjak; žitnica

žitna jama – iskopana jama za čuvanje žitarica; silos

žitnica – 1. spremište za žito na gospodarstvu, ambar; 2. kraj koji je glavni izvor hrane jedne zemlje

Žitnice – bliži kraj plodnog zemljišta oko Subotice gdje su zemlju imali lančoši (na toj zemlji nije bilo dopušteno praviti salaše)

žitnjak – v. žitište

žito – 1. pšenica, jednogodišnja bilja lat. Triticum ; 2. zajednički naziv za sve žitarice

